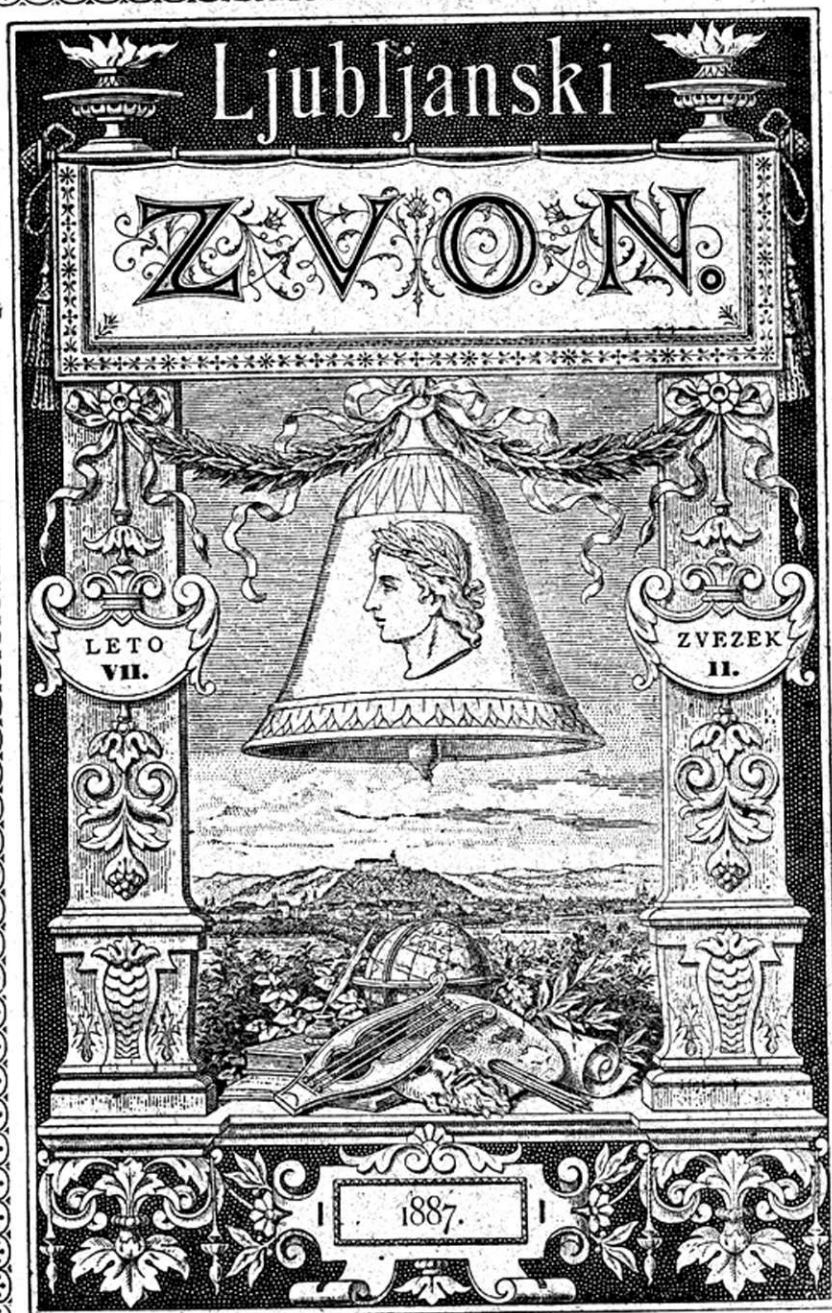

Vsebina II. zvezka:

1. Rádinski: <i>Poroka. Balada.</i>	641
2. Slavomir: <i>Róžica. Pesem.</i>	641
3. A. Planinec: <i>Čez deset let. Povest. (Konec.)</i>	642
4. Janko Keršnik: <i>„Otroški dohtar.“ Povest.</i>	657
5. M. Cilenšek: <i>Kaj pripovedujejo ob Ložnici. VI.</i>	666
6. Slavomir: <i>Jeseni. Pesmi.</i>	671
7. Gašpar Križnik: <i>O treh bratih.</i>	672
8. Dr. Fr. J. Celestin: <i>Slavjanska pisma. II.</i>	679
9. Andrej Fékonja: <i>Duhovniki slovenski pisatelji.</i>	686
10. V. Oblak: <i>Doslej neznana knjiga slovenska.</i>	692
11. Književna poročila:	
IV. L. Žvab: <i>Die Evangelisch-Reformirte Kirche Cristo Salvatore (vormals S. Silvestro). Beitrag zur Geschichte des Evangeliums in Triest von A. Venetianer. Triest und Leipzig. Verlag von Julius Dase 1887.</i>	694
12. MUDr. Emanuel Semerád: <i>Vzpomínka na Lublanskou pouť Čechů r. 1887.</i>	698
13. Listek: <i>Pregovori, prilike in reki. — Pravna terminologija. — Rječnik hrvatsko-slovenski. — Slovenski recepti.</i>	699

Naznanilo.

Uredništvo in upravnništvo „Ljubljanskega Zvona“ je odslej v Medijatovi hiši v Ljubljani, na Dunajski cesti št. 15.

Listnica. A. B. v G. Kolikor je nam znano, dovolj je slavni pisatelj »Srca« jedinemu prof. B. v Lj., da sme knjigo njegovo preložiti na slovenski jezik.

Ljubljanski ZVON Leposloven in znanstven list.

Štev. 11.

V Ljubljani 1. novembra 1887.

Leto VII.

Poroka.

Stopila sta ravnokar pred oltar,
Oj, belega mesta najlepši par.

Prelepa je ona ko cvet rosán,
Pogled ji veder ko beli dan.

Saj tudi on je čvrst in krepák,
Na čelu leží pa mu tajen mrak.

Množina ljudstva se zbira zad,
Saj vsakdo bi njiju videl rad.

V temótnem kotu dekletce klečí,
Zakriva z rokama solzne oči.

»Oj, k tebi drhtím, zavetje sirot,
Usliši mi prošnjo, nebeški Gospod!

»Nekdáj pač bil je moj up, moj žar.
Ostávil je mene, odšel za vsekdar.

»A bodi! Nikár se ne srdi nánj,
Upri pogled zdaj milostno vánj.

»In s sreče vezjó njiju dánés ovij
In jasno radóšt nad njiju razlij.

»Iz srčnih njegovih globočin
Izbriši mu temni na mene spomin!« . .

Iz cerkve hitelo dekletce bledó,
Po cerkvi odmevalo petje glasno.

Rádinski.

Róžica.

Hrani v knjigi majka mlada
Róžico iz prošlih dní —
In v molitvi srčnovérni
Često vpira v njó oči.

Spomni časov se ljubezni,
Srce bije ji gorkó,
Na cvetoče pa ji lice
Sólzo porosi okó. —

Ko pa čuje »srček malí«
Porodice vzdih in stók,
Dvóje src se žalost lotí,
Dvóje src pretresne jók.

Slavomir.

Čez deset let.

Črtice iz življenja. — Spisal A. Planinec.

(Konec.)

II.

Povest moja ni tako imenitna, kakor tvoja, Vojteh. Vse življenje svoje se nisem gibal nikdar v tako visokih krogih; s knezi in kneginjami nisem občeval nikdar.

To veste, da sem bil namenjen iti v teologijo, kajti, dasiravno nisem imel poklica za duhovski stan, udal sem se vendar želji svoje matere, katera je v tem, da bi se poduhovnil, videla vso srečo svojega življenja.

Počitnice sem prebil, kakor jih preživí vsak dijak na kmetih. Nekaj časa sem bil domá pri materi, a za nekoliko dni sem se napotil peš k temu ali ónemu prijatelju ter napósled se vrnil zopet na svoj dom.

Minili so mi prekmalu ti dnevi. Ne smem reči, da sem po počitnicah nerad ali z nezadovoljnostjo stopil v semenišče. Mislil sem si: »Si non vocatus es, fac, ut voceris!« ter sklenil pridno poprijeti se bogoslovskih studij. Navadil sem se na to misel in ni mi bil ta korak nikakor težák. Ljubil sem staro svojo mamico, katera je po očetovi smrti skrbela toliko záme, kolikor more le mati za jedinca svojega.

Zadovoljno in srečno sem živel in še mislil nisem, da se kdaj izpremení življenje moje. Tu mi umrje na pómlad mati. Hipno je legla v posteljo, čutila se je slabo, in predno so mogli še mene poklicati k nji, ni bilo več med živimi najboljšega in najblažjega bitja, katero sem imel na svetu. Kako nesrečnega sem se čutil takrat! Bridke solze so mi tekale iz očíj, na nje grob!

Povrnil sem se zopet v Ljubljano. Začel sem premišljevati, da bi šel na Dunaj, učít se prava. Imetje svoje, katero sem podedoval po materi, to sem prodal in za leta učenja imel sem dosti. Pozneje, mislil sem si, bode že Bog dal.

Ni me več trpelo v teologiji. Mikalo me je iti v svet, kakor bi le tam mogel srečo uloviti.

Jeseni se nisem vrnil več nazaj v Ljubljano. Zapustil sem svoje dosedanje studije in odšel na Dunaj.

Dobil sem prijetno stanovanje pri neki vdovi, ki je živela s svojo hčerjo o tem, da je oddajala dvojce sob, in poleg tega je imela tudi še trafiko. —

Vse me je zanimalo na Dunaji. Živeti sem hotel in videti vse, kar se dá videti v velikem mestu. Domá sem bil malo. Vabila me je sicer nekaterekrati gospodinja moja, gospá Hammerica, naj ostanem domá ter delam nji in njé hčerki družčino, a imel sem vedno kakšen izgovor.

No, neki večer sem se dal vendar pregovoriti in ostal sem domá. Gospodična Lujiza je povabila neko svojih prijateljic, gospodično Emo, dalje je bil povabljen tudi gospod Král, najemnik druge sobe vdovine. Gospod Král je bil menda uradnik pri neki dunajski banki.

Zabavali smo se še precěj dobro. Obe gospodičini, posebno domača hči, bili sta ljubkih obrazov in pravi živi Dunajčanki. Gospod Král mi ni bil simpatičen in ker je bil menda bolj vaje ženskih družeb od mene in je bolje zabaval gospodičini, menili se te dve nista dosti za mene in jaz sem se zabaval le bolj z gospó Hammerico, ki je bila še dovolj olikana dama.

Ne vem več, kako je prišla govorica na politiko. Dasiravno je bil gospod Král nekje z Moravskega domá, in, kakor je sam pravil, kmetskih čeških roditeljev sin, čutil se je vendar na Dunaji pristnim Nemcem. Začel je prav grdo zabavljati proti Slovanom; kri moja mi je zavrela, jela sva se prepirati in le gospá Hammerica in njena hči Lujiza sta me pomirili, da se nisem sprl do dobra.

Naslédok tega večera je bil, da nisem nikdar več hotel sprejeti nobenega povabila, dasiravno me je gospá Hammerica zagotavljala večkrat, da ni povabila gospoda Krála. Tudi gospodično Lujizo sem videl le redkokrat.

Nekega večera, bilo je proti pómladi, prišel sem že kmalu domóv. Sédel sem za mizo v svoji sobici in čital. Bilo je čez deseto uro, ko sem hotel leči spat, kar nekdo hlastno potrka na moja vrata. Vstanem hitro in grem odpirat.

S svečo v roci in s strahom na obrazu stojí pred máno gospodična Lujiza.

»Mama je kar nanagloma hudó zbolela. V nezavesti leži na postelji, v katero sem jo takoj spravila, ko je prišla iz prodajalnice in

mi tožila, da jo boli glava. Ne vem si pomagati, gospod Fran,« hití mi pripovedovati s solzami v očeh.

Šel sem ž njo v njih stanovanje. Tudi jaz nisem vedel káj pomagati. Kropil sem bolnici obraz z mrzlo vodo in rekel Lujizi, da je najbolje, če pošlje po zdravniško pomoč. Vzbudil sem hišnika, da je šel iskat zdravnika.

Zdravnik mi je povedal, da je gospó zadela kap. Prišla je z njegovo pomočjo zopet k zavesti, a rekel mi je, da sicer zdaj ni nobene nevarnosti več, da se pa mora gospá varovati, da se ne povrne zopet jednak slučaj. Stara je že, tedaj mora biti še opreznjša. Zapisal ji je zdravilo, katerega se je moralo dajati bolnici vsako uro po nekaj kapljic.

Sedla sva z gospodično Lujizo k postelji. Opomnil sem, da mora Lujiza jutri na vse zgodaj biti v prodajalnici. Imeli namreč nista z materjo nobene dékle ali postrežkinje, in ponudil sem se, da jaz ostanem pri bolnici, naj gre ona spat.

»Ne, gospod Fran! Zahvaliti se Vam moram za Vašo pomoč in ne zamerite mi, da sem Vas že tako dolgo zadržavala od spanja.«

»Pa kako bodete mogli jutri ves dan biti v prodajalnici in opravljati druga domača opravila, če ne bodete spali prav nič,« rečem jaz.

»Dopóldne bom prosila svojo prijateljico Emo, da mi pride za nekaj ur pomagat, popóldne bom pa že sama izhajala,« odgovorí mi.

Odšel sem tedaj v sobo svojo. Odslej sem bil skoro vsak večer pri nji. Občudoval sem Lujizo, s kako ljubeznijo streže mater svojo. Zraven sobe, v kateri smo sedeli, bila je takoj prodajalnica. Vrata, katera so vezala obe sobi, bila so prikrita s preprogo, da se sicer ni videlo k nam, a mi smo vendar takoj slišali vsacega, ki je stopil v prodajalnico.

Kako hitro je vsakikrat poskočila Lujiza ter se zopet kmalu vrnila. Pazila je vedno s skrbnimi očmi, da je mati sedela dobro ali da ji ni bilo treba vstati s stola, če je káj želela. Kar na očéh ji je brala vsako misel, vsako željo. Zraven tega pa tudi mene ni pozabila in mi je vedno s čim postregla, zabavala me ali poslušala mojemu pripovedovanju.

Bil sem popolnoma domač. Drug družemu smo tožili svoje skrbi in si pomagali z dobrim in prijateljskim svétom ali tudi, če je bilo mogoče, z dejansko pomočjo.

Tudi gospod Král je prišel nekaterekrati gospó obiskat, a rekel je, da smo dolgočasni, in napósled je izostal popolnoma. Nobenemu se ni tožilo po njem. Da je izostal, bil je glavni vzrok ta, da je snubil pri gospé Hammerici Lujizo in ker ga ta ni marala, poročila mu je

to mati. O tem jaz nisem ničesar vedel takrat; zvedel sem ta dogodek šele mnogo pozneje, ko je umrla gospá Hammerica.

Mati je namreč v kljub vsem skrbém in dobri postrežbi Lujize vedno slabela. O veliki noči, ko sem bil jaz že v četrtem letu svojih pravoslovnih studij, zadela jo je drugič kap, ki jo je položila v grob.

Sáma in zapuščena je ostala zdaj Lujiza na svetu. Ko sva zvečer po pogrebu sedela samá skupaj po odhodu prijateljice Eme, vprašal sem jo, kaj misli zdaj početi.

Neko očetovsko in več kot očetovsko skrb sem gojil za Lujizo. Ljubil sem že davno to dekle in se zavedal tudi te svoje ljubezni. Védel sem, da me ona tudi ljubi, bral sem ji ljubezen iz očíj. Dokler je živela mati, odlašal sem vedno se ji razodeti, dobro vedoč, da nisem še nič in da ji tedaj ne morem ničesar podati. Podedovan denar moj je bil skoro porabljen.

Vse to mi je danes zopet prišlo na um, ko sva sedela samá molčé za mizo. Po materini smrti ni mogla Lujiza še dalje tako ostati. Mlado dekle ni moglo samó sebi prepuščeno biti in sklenil sem prositi za njeno roko in ji ponuditi zaslombe pri sebi.

»Lujiza!« nagovorim jo, ko je prišla iz prodajalnice, katero je danes zaprla prej, in sedla meni nasproti.

Klicala sva se že davno drug drugega le po krstnih imenih.

»Kaj želite, Fran?« vpraša me, ko sem umolknil.

»Glejte, Lujiza, tudi jaz sem sam na svetu, kakor ste Vi zdaj. Ali bi se ne hoteli z menoj zavezati za življenje? Jaz Vas ljubim in upam, da ste mi tudi Vi nekoliko dobri. Večkrat sem Vam že hotel razodeti ljubezen svojo. Smrt Vaše matere, katera je bila tudi meni draga mati, pospešila je sklep moj. Ali hočete . . . ali hočeš biti, Lujiza, moja žena, sreča moja v življenji?«

Mirno me je poslušala. Stal sem pred njo in pri zadnjih besedah prijel sem jo prijazno za roko.

»Fran, videla in čutila sem tudi jaz že dolgo, da me ljubite. Vendar pa, ali Vas ne vodi danes do tega, da ste se izrekli proti meni, samó usmiljenje radi moje zapuščenosti?«

S povešenimi očmí je gledala v tla pri teh besedah.

»Lujiza, Lujiza, kako moreš tako govoriti?«

»Jaz sem ubogo deklé in, kakor veste, skoro brez vsega imetja. In tudi —«

»Lujiza, ne skrbi! Nekaj imam še svojega denarja. To bode za prvi začetek. Kmalu vstopim tukaj na Dunaji pri kakem notarji za

koncipijenta. — Mnogo ti nimam ponuditi, ali če me ljubiš, upam, da bodeva imela dovolj, da bodeva živelá srečno.

Nič mi ni odgovorila na to, le pogledala me je s svojimi globokimi očmi, ki so bile danes še globočje videti od vednega jokanja in ponočnega bedenja.

»Lujiza, ali smem upati?« vprašam in primem jo za roko, katero ji poljubujem strastno.

»Fran, ali je res, da me ljubiš? Jaz ne morem razumeti sreče svoje.«

Objel sem jo in poljubil in ni se mi branila. Oprostí se me vendar in reče:

»Zapústi me, Fran! Pregrešam se proti svoji ravno šele pokopani materi, da se danes čutim tako srečno.«

Solze so ji stopile v oči.

»Mati bi gotovo odobrávala najino zvezo, Lujiza, nje duh plava tudi zdaj-le nad nama in naju blagoslavlja,« odgovorim ji resno in poljubim solze z očí. —

V kratkem je prodala potem Lujiza svojo prodajalnico, preselila se za nekaj časa k materi svoje prijateljice Eme in v nekoliko mesecih sva bila mož in žena.

To je kratka povest moje ljubezni in tudi življenja mojega, kajti moje življenje je bilo le kratko, moja sreča mi je minila prehitro.

Srečna sva bila v zakonu, a najina sreča bila je kratkega obstanda. Že prvo zimo mi je jela draga moja Lujiza bolehati. Po komaj jednoletnem srečnem skupnem življenji je izdihnila preblago dušo svojo in zapustila me osamljenega na svetu.

Kmalu na to sem zapustil Dunaj in se vrnil v domovino. Tudi v meni je tičala že dlje kal bolezní in žalost po izgubljeni soprogi je pospeševala razvoj moje bolčnosti. Ni mi bilo tudi nič več do življenja, želel sem si zopet združen biti z Lujizo in smrt mi je bila tedaj le rešiteljica.

III.

Zopet smo izpraznili vsak svojo čašo vina, ko je nehal Fran pripovedovati.

Na to začne Marko svojo povest:

Ko sem prišel na Dunaj, vpisal sem se na medicinski fakultati. Ugajala mi je od nekdaj najbolj medicinska veda. Učil sem se pridno, in ker se mi ni bilo treba ukvarjati s poučevanjem, kajti dobival sem od dóma kolikor sem potreboval, imel sem poleg svojih studij dovolj

časa, da sem okušal velikomestno življenje. Oče moj je imel, trgovec, dovolj znancev in prijateljev na Dunaji in ni mi bilo težko seznaniti se na Dunaji z boljšimi krogi osobito s trgovskimi.

Priporočilnih pisem sem imel od svojega očeta toliko, da jih nisem hotel vseh oddati. Povsodi, kamor sem prišel, bil sem sprejet z odprtimi rokami.

Jedno leto sem bil že na Dunaji, ko mi piše oče pismo, v katerem mi poroča, da, ker sem bil gotovo že pri njegovem trgovskem prijatelji, gospodu Jakliču, naj se ž njim dogovorim o neki trgovski stvari, za kar mi je oče napisal polno pólo informacij. Jaz ne le, da se nisem s trgovino nikdar hotel pečati, in tudi o nji nisem ničesar razumel, sploh niti še bil nisem pri gospodu Jakliču.

Jaklič je bil rodом Dolenjec in naselil se je že pred kakimi tri desetimi leti na Dunaji. Bil je vinski trgovec in kupčeval je z vinom na debelo. Slišal sem tudi že v Ljubljani o njem, da je večkratni milijonar. Nekoliko radi tega, ker sem mislil, čemu bi se klanjal gotovo ošabnemu plutokratu, in nekoliko, ker sem že drugodi našel dosti zabave, nisem bil, kakor že povedano, do ónega dné sploh še pri njem. Bil sem tedaj v hudi zadregi, kako naj zdaj hipno o trgovskih stvaréh posredujem ž njim.

Moral pa sem vendar očetu storiti to uslugo. Napotim se tedaj takoj prihodnji dan h gospodu Jakliču.

Sklenil sem, da bode najpametneje, če grem précej h gospodarju v pisarno. Tam mu lahko najprej razložim želje svojega očeta in potem me on, če bode hotel, povabi v svojo hišo, da me predstavi svoji obitelji.

Mislil sem, da, ker je to vélika trgovska hiša z vinom, videl bom velikanska skladišča vinskih sodov. Hiša, v kateri je gospod Jaklič stanoval, bila je res velikanska, a da ne bi z orjaškimi črkami bral zapisane njegove tvrdke s prislovkom: »Vélika trgovina z vinom«, ne bi védel pač nikdo, da stanuje tu óni Jaklič, ki z vinom kupčuje z vso Evropo in tudi preko morja. Slišal sem seveda pozneje, da so tu le pisarne in njegovo zasobno stanovanje, velikanske svoje kleti pa, da ima zunaj mesta.

Ko stopim v hišo, zdelo se mi je, kakor bi stopil v kak urad; nad vsakimi vrati je bil napis, in ko sem srečno našel gospodarjevo pisarno sámó, pridem najprej v véliko sobo, kjer je sedelo kakih pet gospodov.

Stopim k prvemu ter ga vprašam, bi li ne mogel govoriti z gospodom Jakličem.

»Z gospodom Jakličem, šefom?« vpraša me ta ter me meri od nog do glave. »Prosim, če ste agent kake trgovske hiše, potem pojdite v pisarno pri tleh k —«

»Ne, jaz nisem agent in hočem le z gospodom Jakličem osobno govoriti.«

Ubogo revče ni si vedelo pomagati. Šel je vprašat svojega kolego in posvetovala sta se kake pol minute.

»No«, rekel sem si, »tu je tako, če hoče človek s tem Krezom govoriti, kakor bi šel h kakemu ministru v avdijenco.«

»Prosim, jaz imam samó o zasebnih rečéh govoriti z gospodom Jakličem,« oglasim se proti obema.

Premerita še jedenkrat mojo elegantno oblečeno osebo in napósled pozvoní jeden izmed njiju na električen zvonec. Prišel je sluga in me vprašal, koga naj javi pri gospodu.

Dal sem mu svojo karto. Komaj sem čakal nekaj sekund, priteče mi skozi vrata nasproti póstaren, ali prijazen gospod.

»Pozdravljeni, gospod Videc, najboljšega mojega prijatelja sin. Zakaj me niste obiskali v stanovanji mojem?« zakliče mi, prime me za roko in vleče za sábo.

»Dobro došli!« in podá mi obe roki, ko sva bila samá v njegovi sobi. »Prav, kakor Vaš oče Marko!« reče, ko me je ogledal. »Spoznal bi Vas, ko bi mi tudi ne bili povedali imena svojega.«

Hud je bil skoro gospod, ko sem mu rekel, da sem že leto dnij tukaj na Dunaji in da še nisem bil pri njem. Razodel sem mu tudi, kaj mi je oče pisal v zadnjem pismu.

»Dà, gospod Videc, vse bom uredil, popolnoma po želji Vašega očeta, govorila bodeva še pozneje o tem, a zdaj pa dovolite, da Vas seznanim s svojo soprogo in hčerjo. Prosim, pojdite z mánó!«

Peljal me je v prvo nadstropje. Stopil sem ž njim v salon. Tam sta bili mati in hči in poleg njiju neki lajtnant.

Gospod Jaklič me predstavi damama in tudi lajtnantu grofu Pozonskemu.

Gospod in gospá sta bila zelo prijazna, dasiravno se je gospé videlo, da ljubi poklone in da ima rada, če se ji kdo laska. Kakor sem pozneje zvedel, bila je po rodu židinja in se je pokrstila le svojemu sedanjemu možu na ljubo.

Njiju hči je bila prava lepota. Bila je visoke rasti in elegantnega kretanja, imela je velike črne oči in nje koralno-rdeče ustnice so vabile, da jih poljubiš. Bila je blede-zamolke, orijentalno-židovske polti. Nje globoke črno-svetle oči so bile pač najlepše, kar sem jih kdaj videl.

Ves čas sem jo gledal, kakor bi bil začaran, in mnogo bi rajši govoril ž njo, a sedel sem predaleč od nje in ona je z neko elegantno lenobo slonela v svojem fotelji in poslušala lajtnanta, ki ji je pripovedoval o konjih in zadnjih dunajskih konjskih dirkah. Videlo se ji je sicer, da jo malo zanima govorjenje grofovo in šele, ko mi je gospod Jaklič rekel, da že davno misli zopet jedenkrat obiskat Kranjsko, oživi se Ida in reče:

»Res, papa? Kolikokrat si mi že obetal, da pojdem za nekaj mesecev z mamo na Bled, pa vedno hodimo potem v dolgočasni Baden leto za letom. Vedeti morate namreč, gospod Videc, obrne se proti meni, »da jaz od nekdanj fantaziram za Kranjsko, dasiravno od vse te dežele ne poznam več, kakor stolno mesto.«

»To ji je vcepil soproj moj, njen oče, ker ji je že mlademu dekletu toliko pravil o svoji domovini. Pomislite, da je toliko zaljubljen v Kranjsko, da se je morala njegova hči učiti celó slovenski.«

»Žal, pa le malo znam, ker nimam vaje. Že dolgo nisem govorila slovenski in ko bi ne brala slovenskih knjig, pozabila bi že davno vse,« pravi Ida.

»Slovenski, tega tudi jaz malo znam,« oglasi se zdaj grof Pozonski.

»Vi, gospod grof? Saj ste vendar Madjar, kakor ste mi zagotavljali že tolikokrat,« reče mu domača hči.

»Gotovo, gospodična, pa pri nas ljudstvo tudi govori neki slovanski jezik,« odgovori grof.

»To je zopet drug jezik, to je slovaški,« začne mu razlagati Ida, a pusti ga kmalu in se obrne proti meni z vprašanjem:

»Ali znate Vi slovenski, gospod Videc?«

»Kaj bi ne znal, gospodična, saj sem vendar Slovenec,« pravim jaz.

»Vi ste Slovenec?« vpraša začujeno, skozi nos govore, grof ter si zaščipne monokel v oko in me pogleda.

»Kaj se Vam to tako čudno zdi, gospod grof?« vprašam ga jaz.

»Oprostite, nisem vedel, da se nahajajo med Slovenci tudi olikani ljudje,« odgovori opravičujoč se lajtnant.

»Čudne pojme imate, ne zamerite, gospod grof, o Slovencih,« rečem mu jaz.

»Prav res, gospod grof! Oče moj je tudi Slovenec in jaz sama se čutim Slovenko, saj sem tudi rojena v Ljubljani,« pomaga mi zdaj gospodična Ida.

»Vi ste tudi Slovenka?« vpraša še začujenejši grof in monokel mu pade iz očesa.

»Dà, jaz sem Slovenka, in veselim se že, da bodem mogla z gospodom Vidcem govoriti slovenski, seveda, če bode on tako prijazen in hotel imeti potrpljenja z mano.«

Odslej sem bil reden gost v hiši Jakličevi. Zvedel sem tudi kmalu, da je grof Pozonski skoro nekako ženin gospodične Ide; vsaj njen oče, posebno pa še mati njena, bi rada to videla. Ida sama pa ni preveč marala zanj, kajti zapazil sem, da je bila večkrat, skoro bi rekel, neprijazna ž njim. Sicer pa je bila gospodična Ida sploh poznata v družbi da je zelo ponosna in nedostopna, vendar so bili vsi mladi gospodje, ki so le jedenkrat prišli ž njo v dotiko, čez ušesa zaljubljeni vánjo. Tudi meni se ni godilo bolje. Od prvega trenutka, kar sem jo videl, ljubil sem to nadnatorno krasoto. Kazal pa svoje ljubezni nisem, bil sem preponosen.

V družbi je bila z menoj bolj prijazna, kakor z vsakim drugim. Zdajci je začela z máno slovenski govoriti in zabavala se je z máno, ne meneča se za vse gospode, ki so bili okoli nje. Če sva bila pa samá, bila je zopet mrzla, kakor led. A tudi jaz sem znal skrivati svoja čustva. Znan sem bil, da sem malobeseden, in ironija in sarkazem je bila skoro vsaka beseda iz mojih ust. —

Bilo je že skoro čez leto, kar sem se bil seznanil z Jakličevo rodovino. Mati in hči sta bili čez poletje v neki morski kopelji in tudi jaz sem bil nekaj časa domá, jeden mesec skoro pa sem potoval po Švici in ob Reni. Gospá Jakličeva me je povabila sicer, naj njo in gospodično Ido pridem obiskat, in obljubil sem tudi; pa kakor me je srce vleklo k Idi, zopet nisem hotel iti.

Ko sem prišel sredi oktobra na Dunaj, zvedel sem, da sta ravno pred dvema dnevoma prišli tudi Jakličevi iz kopelji. Šel sem ji tedaj takoj obiskat.

Ko sem prišel in povprašal po gospé, reče mi sluga, da je bolna. Že sem se obrnil in šel nekoliko stópnic doli, kar priteče sluga za máno in mi reče, da me gospodična prosi, naj bi njo obiskal.

Povrnem se tedaj in sluga me pelje v takozvani mali salon. Na šezlongi je ležala z malomarno gracijoznostjo Ida.

»Dovolite, gospod Videc, da ostanem ležeča, kajti tudi jaz sem še trudna od potovanja.«

Molčé sem se priklonil in osupel sem gledal to lepo, a vendar tako ponosno, in, rekel bi, brezsrčno devo. Če je mogoče, vrnila se je še lepša iz kopelji in za trenutek me je prevzela njena lepota, a ko me je pogledala s svojimi globokimi, svetlo-črnimi očmi ter se mi

koketno nasmijala, bil sem že zopet stari Marko, hladen in brezčuten in, kakor pravi zdravnik, razrezaval bi lahko svoje srcé in razlagal gledalcu:

»Poglej, to je ona mišica, ki človeku tolče v prsih, od zore do mraka, od mraka do dné. Neprestano, neprenehoma bije, dokler ne udari tvoja zadnja ura in se potem ustavi za večno.«

Ida mi je pokazala molčé stol, ki je stal poleg nje.

»No, gospod Videc, Vi ste se pač lepo držali svoje dane besede in ste prišli v Norderney,« začne Ida.

»Jako rad bi prišel, gospodična Ida, toda zadrževan sem bil na svojem potovanji tu in tam in prehitro mi je minil čas, da sam nisem vedél, kako. Ne zamerite mi, gospodična!« opravičujem se jaz.

»Kakor bi Vam jaz verjela! Saj poznam Vaš kinizem.«

»Gospodična!« razhudim se jaz.

»Dá, gospod Videc! Svoje izgovorjene besede ne morem nazaj vzeti. Kinizem ali nihilizem moram imenovati to Vaše —«

»Ne bom se več branil, gospodična!« pretrgam ji govorico in ironično dostavim vprašanje: »Samó to bi rad védel, zakaj me imenujete kinika in nihilista?«

»Zato, ker Vam ni nič — sveto. Vsaka stvar Vam je le dober predmet eksperimentom, pa ne samó stvari, tudi ljudje in njih čustva.«

»Hvala Vam, gospodična, če sem zaradi tega kinik in nihilist v Vaših očeh. Ne morem si pomagati. Jaz sem vedno medicinec, in če sem Vam časih povedal ironično opazko o tem ali ónem gospodu ali o tej ali óni gospé v družbi, storil nisem to iz zlovoljnosti. Jaz hočem povsodi opazovati napake in bolezni človeške, naj so le bolezni duševne ali telesne.«

»Frazе in zofizmi!« reče mi Ida. »Vendar pustimo to. Z vsem tem pa še vedno niste odkritosrčno povedali, zakaj Vas ni bilo v Norderney, kajti Vaš izgovor, da ste se zamudili na potovanji, je le plitev. — Seveda, sedeli ste morda preveč dnij v Monakovem v imenitni »pridvorski pivovarni« pri dobrem bavarskem pivu ali ste pa kje ob Reni pokušali vino tamošnje trte. — Kaj se Vi brigade za lépo prirodo, kaj za to in óno, kar druge zanima in navdušuje — in zato Vas imenujem nihilista.«

Naslonila se je na roko in z žarečimi očmi govorila mi je to.

»Vi ste zeló strogi danes z máno in dasiravno vem, da je zastoj vse moje opravičevanje, povem in zagotavljam Vam vendar, da sem osobito velik častilec lepe prirode in da imam za naravsko lepoto sploh vsekdar odprte oči in če Vas zanima, povem Vam, kak vtisek

so naredile na me v Interlacknu orjaške švicarske goré ali na Rigiji —

»Hvala, gospod Videc, za danes, poslušala Vas bodem morda kak drug dan rada o tem. A glejte, tudi iz teh Vaših besed slišim nekako ironijo. In tako ste tudi mislili, čemu bi jo hodil obiskovat gori v Norderney, naj se dolgočasi sama tam.«

»Vi, gospodična, in dolgočasili ste se?« vprašam smehljaje in pri-
stavim s sarkazmom: »Gotovo je bil grof Pozonski v Norderneyi in bogvé kdo še tukajšnje družbe in prepričan sem, da ste našli tudi novih častilcev in menda Vam ni toliko ležeče na tem, da sem tudi jaz trabant med trabanti.«

Jezo sem bral na njenem obrazu, kar vstopi sluga in javi grofa Pozonskega. Videl sem ga stati za slugo.

»Mene ni domá za nikogar,« zavpije Ida nejevoljno na slugo.

»Pardon, mille pardons, da sem motil ta tête - a - tête!« oglasi se grof.

Kakor blisek skoči Ida po konci. Tudi jaz vstanem, a sluga je že zaprl vrata.

»Taki so moji častilci! Ta grof lazi za máno, zato ker vé, da sem bogata in v aristokratski svoji ošabnosti misli, da je záme še bog védi kaka milost, če on občuje z máno in če hoče imeti moj denar. Ha, ha, taki ste vsi!« govori Ida v jezi, in solzé se ji zalesketajo v lepih očéh.

»Tudi jaz, gospodična?«

»Vsi, vsi!« zavpije ježno, solzé se ji vlijó po licih, zakrije si obraz z robcem ter teče iz salona.

»Vendar ima to ponosno bitje srce in ni tako brezčutna, kakor sem mislil,« rekel sem samemu sebi.

Ne vem, kaj se je óni dan godilo z máno. Že prej sem ves gorél ljubezni do Ide, a skrival sem ljubezen svojo globoko v srci. Danes sem spoznal, da je bila Ida užaljena, ker je nisem prišel obiskat v kopelj, da ji je družba moja ljubša od vseh drugih. Čutil sem se hipoma najsrečnejšega človeka na svetu in se smijal in plesal bi bil od veselja; a zopet sem se imel za nesrečnega, da bi se najrajši zjokal. Šele proti večeru sem se pomiril in šel v klub, v kateri sem bil stopil, odkar sem občeval z Jakličevimi. Popadla me je neka jeza in na vsak način sem hotel dobiti tega Pozonskega, tega oholega aristokrata.

Prijatelji so me vpraševali, sem li bolan, ker sem tako bled. Dajal sem le kratke in čmerne odgovore. Sédel sem za mizo, kjer je

nekaj mojih znancev igralo karte, in sem gledal. Ker me je igra zanimala, nisem zapazil, da je tik naše mize druga družina častnikov sedla k igri.

»No, Gvidon, kako daleč pa si prišel v Norderneyi s svojo bogato nevesto?« vpraša neki tudi meni dobro znan glas za óno mizo.

Pogledal sem tjà in vidim tam sedeti Pozonskega.

»Ej, ta bogata koketa! Pomisli, jaz sem bil že tako intimen ž njo, in kaj mi je rekla v Norderneyi, naj se ne trudim toliko okoli nje, da je njeno srce že oddano. — Jaz jo vprašam: »Pa le ne ónemu interesantnemu bledemu medicincu, Vašemu rojaku?« — Ko bi jo bili videli, kako se je zardela, da sem takoj opazil, da sem pogodil resnico. Danes pa sem jo hotel obiskati in res, zasačil sem oba v prav interesantnem tête-a-tête. Ta prokleta koketa! Škoda, da se vrže takemu civilistu, takemu oslu v naróčaj!«

Vse pripovedovanje Pozonskega sem slišal od besede do besede. Znanci moji so me gledali. Vstanem in stopim k óni mizi.

»Sramujte se, grof, da ne le o meni in o gospodični Idi tako govorite, temveč da se tudi tako arogantno in neolikano vèdete gospodični Jakličevi nasproti, kakor ste se danes opóludne.«

»Ho, ho, ali ste slišali, kaj sem govoril? — No, čestitam Vam k milijonom, saj ti Vam gotovo še bolj na srci ležé, kakor gospodična Jakličeva, dasiravno tudi ona ni tako, kar si bodi. Malo takih!«

»Nesramnež! Lopov!« zalučim mu v obraz.

Še spoprijela bi se bila, da naju drugi niso zadrževali. —

Noč, ki sem jo prebil po tem večeru, bila je grozna. Ona me ljubi in zopet morda misli, da ljubezen moja do nje ni čista in brezsebična, da jo ljubim le zaradi njenega bogastva!

Dva dni pozneje sva imela z grofom dvoboje. Ne vem, kaj bi rekel, da sem imel srečo ali nesrečo v dvoboju. Dasiravno nisem bil nikoli poseben strelec, pogodil sem grofa v prsi.

Zdravnika, katera sta bila z nami, izrekla sta se, da je Pozonski zelo nevarno zadet.

»Morilec sem!« Ta misel mi je rojila po glavi.

Stopil sem h grofu, ko je ravno zopet odprl oči. Podal mi je roko in hotel nekaj govoriti, a kri mu je bruhnila v usta in pal je v nezavest. —

Dva dni sem se vozil po noči in po dnevi in tretji dan sem dospel v Hamburg.

Bil sem v tujem mestu in brez denarja. Vzel sem sicer vse s seboj, kar sem takrat imel, a na potovanji sem porabil že vse. Domov nisem hotel pisati.

Nekega dne grem mimo zavoda, kjer se preskrbuje službe. Bral sem tam listek, da star gospod išče slugo, ki bi ga hotel spremiti v Ameriko. Hitro sem bil pripravljen prevzeti to službo. Zadnje svoje krajcarje sem položil na mizo staremu možicu z zabuhlim obrazom in velikanskim rdečim nosom, ki je bil menda vodja, ali kaj, tega zavoda. Gledal me je dolgo s svojimi sivimi in razparanimi očmi in me potem vprašal po izpričevalih. Povem mu, da dozdej še nisem bil nikdar sluga.

»Hm, hm! Ne vem, če bi Vam dal naslov Amerikanca, saj Vas tako ne bode vsprejel.«

»To bódi moja skrb in mojega prihodnjega gospodarja, če mu bodem po godu ali ne,« odgovorim mu.

Godrnjal je nekaj v zmršeno brado ob ošabnosti in grobosti in obotavljal se še vedno, ali napósled mu razložim, da hočem, da mi za denar, katerega sem mu plačal, pové tudi naslov. Omečil in pregovoril sem ga napósled.

Gospod Strapping je imel že nad šestdeset let. Razložil mi je, da on potrebuje bolj olikanega služabnika, ki bode nekako tudi njegov tajnik in, ko mu povem, da upam njegovim zahtevam ustrezati, vpraša me tudi on po izpričevalih. Tudi moja obleka, katera pač vkljub temu, da sem jo snažil cele pol ure preje, ni bila posebno imenitna, zdela se mu je menda sumnjiva.

Obupati sem že mislil. Ujunačim se tedaj in, ker mi je bil gospod Strapping takoj na prvi pogled simpatičen, povem mu resnico, kolikor se mi je zdelo potrebno. Videlo se mu je, da mi še vedno ne verjame popolnoma, a vsprejel me je vendar za slugo.

Bil je dober gospod, le žal, da je umrl že nekaj mesecev, ko sva prišla v Boston, kamor sva bila namenjena.

Znal sem pa zdaj vendar dobro angleški. Imel sem tudi nekaj prihranjenega denarja in pridružil sem se neki družbi, ki se je odpravljala v novo Mehiko zlatá kopat.

Med pravi izmeček ljudij sem zašel zdaj. V hudi vročini smo kopali in rili v skale v potu svojega obraza. Zlatá se je le malo našlo, dasiravno smo delali, kakor črna živina. Če je kdo kaj našel, moral je skrbno skriti pred drugimi, kajti bil je v nevarnosti, da plača srečno svojo najdbo z življenjem.

Jaz sem nenavajen tolikemu trudu in grozni vročini kmalu obležal. V nezvesti sem ležal dolgo in ko sem okreval, izginil je ves

tabor. Moja strežajka, katero so mi pustili, stara zamorka, povedala mi je, da so odrinili dalje proti jugu, ker tu se ne izplača trud.

Pri kopanji sem bil jaz vsaj toliko srečen, da sem našel nekaj zrnov zlata, s katerimi sem poplačal trud svoje strežajke in imel za pot v Novi Jork, kamor sem odšel takoj, ko sem se zopet nekoliko ukrepil po svoji bolezni.

V Novem Jorku sem dobil službo kot klerk v neki apoteki. Živel sem dobro skoro jedno leto. Pisal sem celó pisma domóv in jih dobival od očeta. Oče me je v pismih vedno nagovarjal, naj se vrnem domóv. Grof Pozonski vkljub hudi rani ni umrl, temveč okrevail.

Dal sem se pregovoriti po očetovih pismih in vrnil sem se po več kakor dveletni odsotnosti od doma zopet v domovino. Na Dunaji me je prijelo redarstvo. Vso dolgo pot sem mislil le na to, da bodem videl zopet Ido. Neka besnost se me je lotila tedaj, ko mi je bilo tako zabranjeno videti njo. Besnel sem proti redarjem, a odpeljali so me v ječo in, ko nisem hotel v ječi ničesar, niti jesti, niti piti, v blaznico.

Sam ne vem, ali sem bil res blazen ali ne. Vsi so me imeli za blaznika, tudi oče moj, ki me je prišel obiskat v blaznico. Nekega dné, kmalu po očetovem prihodu, razodel mi je zdravnik, da me popelje oče domóv, če bodem miren.

Radovoljno sem se dal peljati strežaju, kajti vesel sem bil, da sem prišel iz tega nesrečnega kraja.

Na kolodvoru je bila Ida s svojim očetom, gospodom Jakličem. Spoznal sem tukaj oba. Nekaj korakov od mene je stala in se jokala. Čuvaj moj me je prijel trdneje, ko je opazil, da sem se prebudil pri pogledu Idinem iz prejšnje svoje apatije. Sunil sem ga z vso svojo silo v stran in s klicem: »Ida, Ida!« tekel sem k nji.

Tudi ona je vskliknila, pa menda od strahú, in stopila za očeta ter se ga prijela. — »Boji se me tudi ona in ima me za blaznega!« — Ta misel me je prešinila in rad sem se dal zopet odvesti slugi, ki je pritekel za mano. —

Kakšno je bilo moje življenje domá, to si lahko mislite. Bil sem jetnik. Polotila se me je popolna apatija in gnusilo se mi je življenje.

Nevem, kako sem našel v svoji sobi, kjer sem bil s čuvajem, nekaj kemikalij, še od prejšnjih svojih eksperimentov. Skrbno sem jih skrival, da jih ni nikdo našel pri meni,

Použil sem jih, da bi končal svoje življenje in po groznih bolečinah sem izdihnil dušo.

K pogrebu je prišla tudi Ida.

Srečna bi bila midva z Ido lahko, ali usoda hotela je drugače!

»An trout, an trout!« zaslišim zdajci glasno kričanje tik mene in plesanje okoli mize svoje.

Oni Anglež je ujel postrv na trnek, na katerega je s prav angleško vstrajnostjo lovil ribe v jezeru.

Ozrem se okoli sebe in vidim, da sedim obstavljen od treh ali dveh stolov še vedno za óno mizo, kjer sem kosil opóludne. Pogledam na uro. Kazala je na šesto uro. Misliti začnjam. Ob jedni sem kosil in pred drugo uro sem bil gotov s kosilom. Štiri ure so minile tedaj že od kosila!

Na kričanje Angleževo je prišel na verando tudi Petranov Viktor. Anglež mu vesel pokaže drobno ribico. Tudi meni jo je pokazal, a zdelo se mi je, da še postrv ni.

Ko me Viktor ugleda, stopi k meni in pravi:

»No, gospod doktor, dobro ste spali! Malo nerodno je bilo, a jaz Vas nisem hotel buditi in obstavil sem Vas s stoli, boječ se, da bi se ne zmuznili v spanji na tla.«

»Hvala lepa, gospod Viktor!« zahvaljujem se mu ter mu podam roko. »Povejte mi pa vendar, ali sem tukaj ves čas sam sedel vse popóludne? Ali niso sedeli za mizo tudi trije gospodje?«

»Ne, tu na verandi ni bilo vse popóludne nobenega človeka, kakor Vi in óna angleška rodovina. Gospod loví vsako popóludne ribe in gospá in gospodična čitata,« pripoveduje mi Viktor.

»Čudno, čudno!« rečem sam v sebi, ko Viktor odide. »Da sem vse popóludne sanjal, in tako živo sanjal!«

Premišljeval sem in spomnil se, da so vsi ti trije prijatelji moji že pomrli vsi. Še celó letnico njih smrti sem imel v spominu.

»Tedaj so mi v sanjah mrtveci pripovedovali povesti iz svojega življenja! In le ti, ki so ležali že v grobu, spomnili so se poleg mene dane svoje besede ter res prišli k sestanku čez deset let.«

Neka groza se me nehoté poloti, ali s silo se je otresem, skočim v ladjo in veslam po jezeru, da so mi prišle druge misli. —

Zvečer sem šel zopet peš domóv in dolgo še nisem mogel pozabiti teh sanj na Bledu in pripovedovanja svojih umrlih treh prijateljev.

„Otroški dohtar.“

Spisal Janko Kersnik.

Stari Molek je bil varuh mladoletne Zlatarjeve Mane. Opravljal je ta posel že blizu osemnajst let v svoje in nadvarstvenega oblastva zadovoljstvo, in gotovo ni bilo mimo njega dvajset milj na okoli skrbnejšega in vestnejšega jeroba. Njemu ta opravke tudi ni bil neprijeten. Mana je bila izpolnila komaj prvo leto dôbe svoje, ko sta ji pomrla roditelja, drug za drugim v malo tednih; bližnjih sorodnikov ni bilo, in nadvarstveno sodišče je izročilo otroka Molku, bližnjemu sosedu Zlatarjevih, lepo posestvo pa je šlo na dolge obroke v zakup.

Molek ni imel svojih otrok; zato sta on in žena njegova radostno vzela Manico v svojo oskrbo; še rajši pa se je mož lotil varuštva, ker je imel gospodariti sedaj dvoje posestev, najlepših v vsi fari; in obe sta bili nezadolženi. Zlatarjevo mu tudi ni provzročevalo posebnih skrbij in potov; vsako leto je pobral zakupnino, plačal davke in drugi danj, popravil nekoliko pri poslopih na Zlatarovini, prebitek, ki je bil še vedno velik, nesel v hranilnico, knjižico pa potem izročil sodišču.

»Ta bo imela kaj v roke vzeti!« dejal je sleharno leto vrnivši se iz urada, in tudi če je ob praznikih zvečer sedel v vaški krčmi, pobahal se je rad, kako množi Maničino imetje. Da ji bode on sam tudi svoje imetje izročil ob svojem času, tega ni zinil nikdar, toda védel je to vsakdo.

Tako so potekala leta in Molek se je neko nedeljo popólnudne kar čudom začudil, ko je, stoječ pred hišo in vžigajoč pipo, zrl za varovanko svojo, ki je stekla praznično opravljena mimo njega, od dóma navzdol po stezi; pri fari je že zvonilo in deklica je hitela, da ne bi mudila. Temu se starec ni čudil, nego visoki vitki postavi, ki je sedaj izginila pod klancem njegovim očem, in obrnivši se k materi, stoječi z belim predpasnikom v vratih, dejal je počasi:

»Ti, naša Mana je pa res vzrasla!«

»I kaj bi ne? Devetnajsto bo že izpolnila!«

»Glej, glej — kako tekó leta!«

Stari ni bil nikdar gostobeseden, zato menda je bil s to opazko ves pogovor končan. Mati je sedla na klop pred vežo, on pa je korakal počasi proti kozolcu, in potem dalje po izorátnikih med njivami

ter tipal pšenično in ječmenovo klasje na desni in levi, češ, bode li težko letos, in koliko ga' bo. Lehek veter je zibal žito in iz dolzega razora se je oglašal samotni prepelják s poznim spevom.

Popóladanski nauk v cerkvi je bil že minil, ko je Molek, končavši svoj razhod, stal nekoliko nad cesto, po kateri so prihajali ljudje od farne vasi. Na to stran jih sploh ni šlo mnogo. Med njim in cesto je stala visoka drénova meja, obrastena z divjim hmeljem, tako da ni bilo moči videti skozi njo. Stari pa tudi ni bil radoveden, kdo hodi po cesti, nego je pazno ogledoval mlado črníco, ki jo je bil vspomladi vcepil. Tudi glasen smeh, ki mu je zazvenel zdajci na uho, ni ga motil, akoprem je takoj spoznal, da je Maničin.

A sedaj je utihnilo tam doli. Koncem njive, tam kjer je bila preseka v meji, tam se je od občinske ceste ločila steza, tekoča proti Molkovemu dómu. In Mane le ni bilo še videti po stezi!

Stari je sedaj nekaj slišal. Vedel ni takoj, kaj je bilo to, a iz davno minulih časov mu je moral biti znan ta glas — tako je v naglici ugibal — a zatem je čul še kratek razgovor:

»No — pústi me!« velela je deklica.

»Si li huda?« vprašal je moški glas.

»Huda!«

A dalje s ceste na stezo, izza meje vendar še ni prišla.

»Jezna ne smeš biti!« ponovil je óni.

»Ako ne boš več — «

»Nikdar več!«

Sedaj je bilo nekoliko trenutkov zopet vse tiho.

»Kaj pa danes teden -- v nedeljo — ali prideš?«

»Ne vem — ako me pusté!«

»Počakal te bom!«

»Pa če naju ljudje vidiyo?«

»Kdo naju bo videl?«

»Glej, tam doli prihajata Kolarjevi!«

»Z Bogom!«

»Z Bogom!«

In v tem je bila deklica skokoma na stezi ter hitela navzgor proti dómu. Niti ozrla se ni, in ko bi se, ugledala bi bila očeta varuha, kako je stal poleg črnice ter roki tiščal v ozka žepa, iz mrzle pipe pa siloma vlekel zrak, da so se mu globoke jame kazale po suhem lici.

»Kdo je pa ta — cigan?« zagodrnjal je čez nekoliko časa, in urno, kolikor mu je bilo móci, stopil na cesto.

A ob ónem ni bilo niti sledú, in obé Kolarjevi, žena in hči zadnjega njegovega soseda prišli sta počasi mimo.

»Ti pa domá stražiš, Molek!« dejala je stara.

»Stražim, stražim!« mrmral je óni in se vrnil proti dómu.

Tam ni črhnil besedice o tem, kar je videl in čul; tudi ženi ni razodel ničesar. Ali jezilo ga je silno; najbolj pa to, da ni védel, kdo je óni, s katerim se peča Mana! Mana, ki bo imela dva grunta in pa gotovega denarja, kakor nobena daleč na okoli, kateri ni primerneга ženina najti pet ur hodá! No, čakaj, temu treba konca!

V nedeljo popóldne je šla deklica zopet v cerkev, stari pa oprézovat. A sreča mu ni bila mila. Mana je prišla s spremljevalcem iz cerkve, pa ta je šel le do tja, kjer se je pričenjala drénova meja; tam se je poslovil ter krenil na drugo stran. Molek ga ni mogel spoznati in je imel vrhu svoje nejevolje še veliko skrb, da bi ga deklica ne ugledala, stoječega za grmovjem. Ves večer in vso noč se je srdil, po noči celó nekolikokrat vstal in šel k oknu poslušat, ni li čuti kaj nenavadnega. Druzega dné se je hipoma ustavil pred Mano — samá sta bila v veži — ter vprašal ósorno:

»Ti, deklè, kdo pa te spremljuje iz cerkve?«

Mani bi bil skoro vrč, ki ga je imela v roki, zdrknil na tla, a bilo je nekaj v nji, kar jo je osrčevalo, neko čustvo samostalnosti, ali neka zavest, da ni domača, in da je to le varuh njen, ki stoji pred njó. Zardela se je sicer, a vendar rekla odločno:

»Kdo pač? Včeraj je šel Pečanov z menoj!«

»In včeraj teden?«

»Tudi on!«

»Pa kateri — Pečanov?«

»Pávle!«

»Da bi te zlómek! Ta berač, ta pritepénec! Kaj pa ima, da gleda za teboj? In ti? Da se moreš takemu rokovnjaču obéšati?«

»Zakaj nê? Ali ni kovač? Dober kovač? Dosti si prisluži, in bi lahko še več ...«

»Kovač — pa no, tvoj grunt? Si li prismojena?«

»Zakaj ne? Tisti mlinček z dvema kamenoma, ki je doli v grabnu in pri mojem gruntu — tisti mlin se zlahka prestroji v fužino.«

»Hoho! Tako daleč sta že? To ti je vtepel v glavo! No, le čakaj, deklína! Ni jaz, ni ti, ni tvoj kovač — mi ne bomo govorili; le čakaj, dohtar, otroški dohtar bo govóril; ta je nad menoj in nad teboj! Le počakaj, še danes pojdem k sodišču, naravnost k njemu! Zlómek vendar!«

Srdito je zaloputnil duri in pustil deklico samó, katero je minil ves pogum pri zadnji varuhovi grožnji.

Otroški dohtar! To je bil tisti čudni, skrivnostni velmož, ki je čuval nad njó izza mladih let, odkar so ji pomrli roditelji; to je bil tisti strah, s katerim jo je ukrotil jerob, kadar je bila razposajena, to je bil óni, pred katerim se je tudi brezpogojno klanjal njen varuh, stari Molek!

Do sedaj ji nikdar niti na misel ni prišlo, da bi utegnil otroški dohtar kaj oporekati njeni ljubezni, in to ljubezen je nosila že dolgo, malone vse leto v svojem srci — a sedaj so jo varuhove besede silno preplašile. Nikdar ga še ni videla, tega otroškega dohtarja, in dasi je Molek nekolikokrat pripovedoval, da je stari umrl, in da je prišel drug v sodišče, in pozneje tudi o tem in še o drugem, da sta se vrstila na ónem imenitnem mestu, in da je sedaj zopet nov dohtar tam — vendar si ni mogla poosebljevati tega pojma, ni tako, ni drugače, nego videla je v njem le neko skrivno, silno moč, ki je kakor neizogibna usoda velévala ž njo in ž njenim imetjem. Da ni imela pravega zupanja do nje, umevno je popolno, in tudi tedaj, ko je stopil Molek praznično opravljen in s klobukom na glavi iz sobe, silil jo je skriven strah, da bi sklicala za njim: »Oče, ne, ne — vrnite se!« a prirojena trmoglavost ji je branila.

Molek se je vrnil pozno na večer, in jako dobre volje. Namenjen je bil namreč v prvi svoji jezi iti kar k sodniku v urad. A tja je bilo dve uri hodá, in po prvi uri je bil starec jel premišljevati, ali ni morda neumno, zarad take malenkosti hoditi tja, in če morda še vse ni tako, kakor si on domišlja; pol ure pozneje je sklenil, da ne pojde v urad, in ker je ta sklep storil v obližji krčme, krenil je v njo ter pil do večera.

Domá ni zinil ob otroškem dohtarji, češ, saj je deklino že dovolj strah, a če še kaj opazim, potem bom govoril.

Mana pa je varuhovo molčanje drugače tolmačila. Menila je, da ni ničesar opravil in postala je pogumnejša.

Nasledek je bil ta, da sta se kakih štirinajst dnij pozneje oglasila Pečanov Pávle in oče njegov, oba lepo praznično opravljeni pri Molkovih, in sta slovesno snubila Mano.

Molek je sprva gledal srdito, kakor maček, ki se je ujel v dihurjevo past, toda koncem se je prav dostojno in prav po listčje izvil iz nastavljene zanjke.

»Na meni ni!« rekel je polagoma; »na meni ni! Toda na komisiji je ležeče, otroški dohtar — ta ima dovoliti! Pa — imaš li kaj — fantè — imaš kaj?«

»Delati znam, in dobra kovačija bi se naredila tam doli, fužinica — in sto goldinarjev imam shranjenih!« dejal je Pávle pogumno!

»Hm, hm, ne vem — če ne bo premalo! No, pa če vama je prav, pa pojdimo tja v komisijo k sodišču — précej jutri, če hočeta; bomo povprašali!«

Sedeli so še skupaj, pa vse je bilo tako leseno, tesno, okorno — beseda ni prišla v pravi tok. Otroški dohtar je visel nad vsemi. Izkušeni Molek se je sicer na tihem hudobno muzal, a drugim je bila misel na sodišče silo neprijetna.

Drugega dopóldne so stali vsi štirje, ženin in nevesta, Molek in Pečan pred mladim, bledoličnim sodnikom, ki je bil šele pred nekoliko tedni nastopil svoje mesto in službo svojo. Molek je prvi zastavil govor:

»Ta-le bi se rada možila!«

»Vi ste pa njen varuh?«

»Sem!«

»Ali ima kaj gotovine?«

»Ima, ima!«

»Čujte, Vi« — obrne se sodnik k pisarju, »prinesite mi dotični akt.«

Prelistkal in prečital je naglo, kar je bilo treba ter smehlja se dejal:

»A, ta je pa bogata! Lep grunt, nič dolgá in še toliko gotovega To pa to; koliko si pa stara, ti deklica?«

»Devetnajst let!« deje ona; sedaj je bila silo pogumna, saj ta otroški dohtar ni bil bogvé kakov strah, to je bil navaden gosposki človek, ne posebno brdák — že goršega je videla, a grd pa tudi ne.

»Kaj pa ženin?« Koliko imaš —?«

»Sto goldinarjev!«

»Ká-á-j! Sto goldinarjev! Pa na takov grunt, v táko imetje? Ste li neumni — ljudje?«

»Nisem li pravil!« pritrdil je zadovoljno Molek.

»Pa jaz sem kovač; s tem dovolj zaslužim;« oporeka Pávle ves rdeč v lice.

»Kovač! Haha! Kovač ni za grunt; pojdi, pojdi fant, ta je bôsa. In ne bo kruha iz te moke. Saj nimaš ničesar, to vse ni nič, za takov grunt!«

Molčali so vsi; tesno jim je bilo pri srci, jedini Molek se je veselil na skrivnem.

»Tako je, tako, gospod dohtar; jaz sem to že domá pravil!«

»In Vi tudi niste zadovoljni s tem, da se ta dva vzameta?«

»Hm, hm, kako bom zadovoljen, ker nič ni -- nič -- pravim.«

»Kaj vruga pa hodite sem mene nadlegovat, menite li, da nimam družega opravila, nego Vaše neumnosti poslušati?«

Sodnik je bil osoren bolj in bolj.

A Mana je imela še vedno nekoliko poguma.

»Gospod«, rekla je potihoma, »pa jaz bi ga vendar vzela. Saj imava dosti oba!«

»A, ti ga imaš rada?«

Mana si je z robcem zakrila pol obraza.

»Nu, če ga imaš rada, pa ga imej -- jaz ti ne branim! Toda jemala ga ne boš, dokler nima več denarja,« smijal se je kinično sodnik.

»Tu je postava, postava! Mi moramo za mladoletnike skrbeti, da ne zapravljajo imetja, in ti je hočeš kar vreči stráni! To ni nič! No -- sedaj ste pa opravili!«

S tem je bilo v istini opravljeno.

Šli so sicer vsi skupaj v krčmo, in tam je Molek dajal za vino; pa pili so iz početka prisiljeno, toda ne dolgo. Počasi se je vsem omajal jezik: Molek se je bahal dobrovoljno, da je vse to prej znal, stari Pečan je malo vinjen zmajeval glavo, mlada dva pa sta sedela drug poleg drugega in šepetala.

»Kaj nama mari za to!« dejal je Pávle.

»Kaj meni mari!« pritrdila je ona.

»Bova pa čakala!« menil je on.

»Saj lahko čakava!«

In tako so odšli vsi zadovoljni domov.

Okoli božiča pa je hodil Molek silno potr t krog svojih poslopij. Pred malo dnevi stoprv je bil odnesel novo vsoto iz zakupnine za Zlatarjevino k sodišču ter domá veselo pripovedoval, da bo Mana lahko kmalu kakega graščáka jemala, toliko že ima prihranjenega. Menil se ni za to, da je deklica povesnila svoje oči, in da je žena njegova molcé gledala v stran. Vprašal ni po vzrokih temu vedenju, nego nadaljeval pripoved, kako je sodišče zadovoljno z njegovim skrbnim varstvom.

A nekoliko dni pozneje mu je sosed Kolar zasadil jedno. Kakova je bila v svoji izvirnosti, nam ni znano, a še istega večera je Molek silo razjarjen zavpil na ženo svojo: »Zlómek -- kaj pa je z Mano?«

Ko starka ni odgovorila, nego prav na kratko zmajala rame in glavo, udaril je varuh z vso močjo koščene svoje pesti ob mizo in

kričal: »Torej, kaj — tacega sem privaroval! Oh — kaj tacega! Oh — zlomek! Še tebe bi nabil, dasi te nisem še nikoli! Tako paziš, tako varuješ! No, pa le čakaj — ti in tvoja —! Jutri pojdem k dohtarju — potem se pa pripravita — ti in ta deklina!«

Sedaj je bilo pa tudi starki dovolj!

»Kaj vpiješ in razsajaš nad manoj! Nisi li sam kriv vsega? Kaj si pa govoril tedaj pred sodnikom, da tudi ti nisi zadovoljen, da bi se ta dva jemala, sedaj pa imaš, sedaj se pač bosta morala vzeti.«

Molek je malodušno poveshil glavo.

»Kaj — jaz sem kriv? Postava je taka, zakon je tak, dejal je otroški dohtar, da berač ne sme na dober grunt, da je treba imetek hraniti varovancem; — zakaj bi bil torej jaz kriv?«

»Zato ker si pritrdil! O ti si pravi, o ti si dober jerob!«

To je bilo pa odveč.

Molek je pobral kožuh, ki je ležal na klópi poleg njega — klobuk je imel že itak na glavi — in ušel iz sobe venkaj v mrzlo zimsko noč, v sneg in burjo, ki je ostro piskala krog opla.

Drugega dne je bil že na vse zgodaj pri sodišči. Čakal je dolgo, da je prišel sodnik, in lotil se ga je takoj ter razodel, kaj mu teži srce. Otroški dohtar se je smijal.

»Tu ne moremo ničesar pomagati!« dejal je na lahko; »kar je, to je! A močiti se vendar ne sme. Tako bogato deklè ne sme berača jemati; hočete li, da bom jaz plačeval, če se vse zapravi? Mi moramo skrbeti, da se imetje ohrani, in to je po mojem mnenju le mogoče, ako ima ženin tudi denar. Vse drugo ni nič! Jaz ne morem in ne smem dovoliti možitve.«

»Saj jaz tudi tako pravim,« trdil je Molek, »pa ta sramota?«

»A, kaj to! To nas tu pri sodišči ne briga. Vi storite svojo dolžnost kot varuh, če ónega tožite za očetovstvo.«

»Tega pa ne! Dosti imamo, da ni treba beračev tožiti!« godrnjal je Molek.

»Kakor hočete! A močiti se ne sme. Naj čaka, da bo polnoletna, potem pa naj se moži, kakor hoče! A sedaj ne; jaz ne bom plačeval!«.

Danes zadovoljnost Molkova ni bila obila. Domá ni izpregovoril z nikomer, nego hodil je, kakor smo že omenili, več dni silno potrto okoli. Pozneje, predpustom mu je nekolikokrat šinilo v glavo, da bi še jedenkrat stopil k sodišču; a zavrgel je tudi to. Kajti navadil se je bil polagoma misli na neizogibno sramoto, ki je visela nad njegovo hišo, na drugi strani pa je prevladovala sebičnost, da berača ne vzame

na Zlatarjev grunt, in na — svojega. Saj je tudi to bogastvo kdaj hotel pustiti Mani.

Majnik je bil zopet tu z vsem svojim krasom. Drénova meja doli nad občinsko cesto se je bliščala v svojem cvetju kakor zlató, in roji bučel so šumeli po nji; tudi črnica nad mejo je gnala krepke vejice in na njivi, raztegneni po lahko nagnenem brdu, zibale so se poludorastle ržene bilke. Na jedni strani pa je zopet vsak večer donel jednozvoki klic prepeljákov.

Domá pri Molkovih so pa zibali.

Stari sam ni prav znal, kako in kdaj je to prišlo, ali v kratkem se je bil navadil otročjega vika in krika, in če je trebalo, stopil je sam k zibeli, vzel malega fantiča v naročaj, ter mu piskal ali žugal, da ga je utešil. Z Mano pa ni govoril že dolgo, dolgo ne, le od strani jo je pogledoval, kako je nema in bledolična opravljala vsakdanji posel, in vselej ga je pri tem čudno stisnilo krog srca.

Nekega večera je imel z ženo dolg razgovor. Konec je bil ta:

»Ti lahko vse popraviš,« dejala je starka, »ako le hočeš! Če ti rečeš, da ti je prav, in da je Pávle dober za grunt, potem pa pojde! I kaj bi se ustavljal! Saj je res priden fant!«

Drugega dopóldne je stal Molek zopet pred otroškim dohtarjem.

»Zdaj ste pa še Vi zblazneli!« zavrnil ga je sodnik, ko je bil óni razodel svojo voljo, naj se vendar [Manica poroči s Pečanovim Pavletom. »Fant nima gotovine, nima ničesar! Povedal sem Vam to že desetkrat. Česa hočete še?«

»Jaz pa pravim, da bo dobro gospodaril — to je jedno; — potem, da je imetja dovolj, da živita dva razven tega, da si bo on s svojim obrtom mnogo zaslužil — kar je drugo; in napósled: — sramota, in pa — Mana bo umrla, ako ji ne pomagamo. To je tretje!« govoril je Molek jako odločno.

»Ha, ha! Neumnost, sama neumnost! Zakaj je niste bolje varovali?«

»Varoval? Storil sem, kar sem mogel, a sedaj zahtevam, da ji dovolite, naj se omoži!«

»Jaz ne dovolim! Sedaj pa pojdite! Dovolj sva govorila!«

»Ne, jaz hočem dovoljenja!« kričal je Molek in potem popolnoma pozabil, da ni domá med svojimi štirimi stenami, nego v uradu, in s koščeno desnico je krepko udaril ob mizo.

»Čakajte — jaz Vas naučim, kako se Vam je vésti v uradu«, zavpil je sodnik in velel Molka na šest ur odpeljati v zápor.

Kaj tacega se móžu še ni bilo pripetilo nikdar. Kričal in klet je spočetka, potem prosil, a vse zaman; urad je bil razžaljen in sodba se je morala zvršiti.

Ko so ga po šesturnem zapóru izpustili, šel je znova k sodniku. Sedaj je bil miren, a obraz je nosil bled in vsi živci so trepetali v njem.

»Prosim, gospod sodnik, ki ste otroški dohtar, dajte mi to pisano, da ne dovolite možitve moji — naši Manici.«

»To Vam lahko dam! Le kolek prinesite!« —

Starec je prišel pozno domóv in dasi ni povedal, ni kaj, ni kako je opravil, vedeli so takoj vsi, da je bila pot brezvspešna.

Nekoliko tednov potem je dobil pisan odlok, da nadvarstveno sodišče možitve ne dovoli. Pritožil se je. A mladi sodnik, kateremu je bilo silo na tem, da obveljajo njegovi ukazi, spremil je pritožbo s takim poročilom, da je bila končno pritožba odbita.

Sedaj so vedeli dotičniki, da je možitev do polnoletnosti Maničine nemogoča. Ta zadnji udarec — odbita pritožba — ta je bil prehud. Mana je hirala, obolela in nade ni bilo, da jo rešijo smrti.

»Mana, le še štiri leta! Kaj je to?« rekel ji je nekega večera Pávle, sedeč poleg nje pri široki pēči, h kateri se je stiskala, zavita v debele odeje. Otroka je péstoval stari varuh.

»Predolgo je!« nasmehnila se je ona bolešno.

Druzega jutra je bila mrtva. —

Ko so se vračali od pogreba, postala sta stara dva, Molek in žena njegova, nekoliko trenutkov pred hišo. Notri v sobi je jokalo otročè pokopane matere; dekla ga je zibala.

Izpred hiše se je odpiral krasen pogled čez nizka brda, zaprta na desni in levi od višjih hribov, tja čez na vzvišen holm, kjer se je lesketal v svitu zahajajočega solnca bel gradič. Tam je bil sedež sodišča.

»Sedaj boš pa spet varuh temu — malemu,« šepnila je starka, in nekaj, kakor tiho, vendar ostro očitanje je zvenelo v njenih besedah, po velem lici pa so ji tekle bridke solze.

Molek je stal sprva nem poleg nje; a pri tem šepetu je dvignil krčevito svoji koščeni pēsti v zrak in zamahnil tja proti sinjemu, belemu gradiču ter dejal hripavo:

»To je otroški dohtar! Oj, ti — prekleta pravica — ki te nosi svet!« —

Kaj pripovedujejo ob Ložnici.

Spisal M. Cilenšek.

VI.

Za starih časov je bilo neki prav čudno na svetu. Povodnih in gorskih mož je bilo marsikje videti in še dandanes slujó nekatere mlakuže in gorske otline zavoljo prebivalcev izza minulih dnij. Ta bitja so imela precejšnjo oblast in čestokrat je bilo slišati, da je zmanjkalo tega ali ónega. Ljudje so se jih bali, češ, kdo bi se družil s takim šmentom. Vedeli so marsikaj pripovedovati o njih hudobi, osobito pa o tem, kako so lepe deklice odvájali v podzemeljske svoje gradove. Poslušajte, kaj se o tej stvári pripoveduje ob Ložnici od rodú do rodú.

V neki vasi so živeli pridni možjé, dobre ženíce, čvrsti mladeniči pa tudi zale deklice. Jedna teh je bila tudi Hrušarjeva Lenčika. Nje uljudnost je bila vsakemu znana in kdor je ž njo občeval, priku-pila mu se je zbog dobrih svojstev, ki so jo dičila in povzdigala nad druga vaška dekleta. Pa tudi lepa je bila, da je nje podoba marsikateremu mladeniču zmedla glavo. Ali nihče je ni rajši videl, nego Breznikov Nace. Ako ni bilo drugače mogoče, šel je na studenec materi po vode ter se oziral med potjo proti Hrušarjevim želeč, dobiti prijazen nasmehljaj. Lenčika pa je vedela zalega in pridnega mladeniča tudi ceniti in kadar je nabrala cvetlic, da ž njimi olepša podobe ob stenah, nikdar ni pozabila šopka narediti Nacetu. Tega je bil seveda bolj vesel, kakor bogvédi česa drugega. Najlepšo prihodnost in najslajše življenje si je obetal v bodočnosti, kadar bo mogel imenovati Lenčiko svojo ženko. A predno je dospel do take sreče, moral je mnogo pretrpeti.

Prišla je pomlad. Vse se je veselilo lepih, toplih dnij. Livade so zelele in prve cvetlice prijazno pozdravljale pisane metulje, kateri so srkali slaščice po njih. Samó po visokih gorah, kakor že to navadno, ležal je še beli sneg in s curéčo snežnico napajal gorske senožeti. »Dolga je bila zima, a vendar jo je zmanjkalo«, dejali so ljudje in se veselega obraza ozirali po obnovljeni prirodi. Tudi Lenčika ni zaostala, temveč šla po travnikih in ondu nabrala lepih cvetok. Da je tudi Nace nekaj dobil, ni še treba omenjati.

Nekega dné pa se je dekle čudno vedlo. Za kar je prijelo, ni mu šlo od rok. In česa ne opazi máterino okó! »Lenčika, kaj ti je

danes, da si tako zmešana?» vpraša skrbna mati ter upre vánjo svoje oči. »Ne boš li šla danes po rož? glej, kako prijetno je pod milim nebom! Že so prihitele nekatere ptice zopet v naše kraje in pojo Stvarniku zahvalno pesem. Pojdi tudi ti in otreši se temnih mislij. Dokler ti cvetè pomlad, vesèli se; ko pa zima prikima, raduj se o mladini, katera ne pozna resnobe.« Tako je prigovarjala mati otroku, da bi mu razvedrila glavo.

»Pa mati, skoro vsake reči me je strah. Imela sem sinoči čudne sanje in kadar se jih domislim, izpreletava me zona.«

»Sanje so sanje, ki nimajo v človeškem življenji posebnega pomena«, tolaži mati in se ozira po hčeri. Skrivaj pa jo je vendar skrbelo, kaj bi inače veselega otroka moglo tako vznemirjati.

»Morda ti bo lože, ako mi vse na tanko poveš«, sili mati v deklico.

»Glejte, mati«, začne Lenčika, »sanjalo mi se je, da grem nabitrat cvetic. Kar se mi zdajci zazdi, da stojim sredi močvirja, o katerem pravite, da . . . da . . . Strah me je in kamor stopim, povsod se vse ugreza in že se utapljam. Potem pa stojim v prostornem grádu, katerega tla pometam vsak dan. K meni hodi čuden mož ter me snubi v zakon. Jaz pa, spomnivši se Naceta . . .;« rdečica zalije nje obraz in mati se nasmeje, rekoč: »Res, čudne sanje, pa ostani danes doma.«

»Tista prejšnja tesnoba me je minula in rada bi šla pogledat za cveticami,« ugovarja hči proseče ter hitro dostavi: »Tolmunu ne bodem hodila blizu.«

»Dobro bo, da se razvedriš, pa glej, kam stopiš.« S temi besedami jo spremi mati do praga in se vrne k svojemu delu.

Popoldne pride Nace k Hrušarjevim v vas. Razgovarjali so se o marsičem, a vse mu se je zdelo nekako dolgočasno. Nekoga je pogrešal v hiši in večkrat se oziral proti tolmunu, kamor se je ravno videlo. Nevedé je navel govorico na bližnje močvirje. »Le poslušaj«, dejo Hrušarjev oče, »povedal ti bom pa jaz, kar so stara moja mati večkrat pripovedovali, ki so si zapomnili vsako besedo matere svoje. Pred davnim časom je stalo tu veliko jezero. Nalil je je potok, ki je jel izvirati daleč tam za gorámi. Mnogo ljudij je utionilo, ostali pa so se naselili po bregovih. Takó je bilo mnogo let.

Nekega dné proti večeru pa nastane strašen vihar, kakeršnega se najstarejši moške niso spominjali. Hišam je odnašal strehe, drevje lomil in ruval iz zemlje in vzdigoval vodó v jezeru bajè tako silovito, da se je moglo za presledkov videti njega dno. Kdor je mogel, skril se je v varno zatišje. Grmelo in bliskalo se je strašno, vmes pa

tulila burja, da se klicanje na pomoč in stokanje obupujočih niti slišalo ni. Zemlja se je strésala, kakor za najhujših potresov. Ta bój je trajal vso noč in ko se proti jutru pomirijo razburjene sile, zbiralo se je ljudstvo, kar ga je srečno peté odneslo, na veliki pečini ter z ob-jokanimi očmi zrlo prejšnje sreče opustošeni kraj. A mnogo se ga ni zbralo, kajti večino jih je izgubilo življenje.

Pred zbegano množico pa se postavi sivobrad mož, in ji prične tako-le govoriti: »Veste li, zakaj se je to dogodilo? Pečinski duh in povodni mož doli v jezeru sta živela v vednem prepirú zavoljo duš, ki so bile utonile v potoku in jezeru. Napósled pride tako daleč, da se zbijeta. Prvi mu izlije jezero, drugi pa podere tisto črno peč in s tem je bilo boju konec. Vse duše pa ima povodnik v nastalem tol-munu, kajti on je premagal nasprotnika svojega in ga napósled ople-nil. Pa pride čas in porodi se deklica, katero ugrabi in odnese v svoj podvodni grad. Ondu jo snubi in ako mu se ne udá, rešena bo ona, in ž njo mnogo duš.« To izgovorivši izgine starček.

Ko je Hrušar izgovarjal zadnje besede, jelo se je že solnce na-gibati proti zahodu. Lenčika se še ni vrnila domóv in s strahom se spogledajo vsi prisotni. Kar vsi skličejo sosede in se napotijo proti močvirju. Kličejo in iščejo povsod, toda Lenčike ne morejo najti. S strahom pa opazijo ob robu človeške stopinje, ki so vodile v vodo, a nikjer nazaj. »Uboga Lenčika, utonila je; zaman je vse iskanje in tarnanje; ne bo je več!« kričali so vsi v splošni zmešnjavi. Nace je hotel od samega obupa skočiti v vodo, a pridržali so ga; mati pa je na mestu omedlela. V tem se je vzbudil silovit vihar in pognal prestrašene vaščane v vas. Mati je zbolela, Hrušar pa osivel in si želel smrti. Kaj pa Nace? Ko je prebil prve bolečine, svetuje mu modra ženica, naj gre tja v góre iskat k pobožnemu puščavniku dobrega svéta. On sluša in gre. Došedšega je stari mož prav prijazno vsprejel ter ga tolažil, kolikor možno. V molitvi prebedita noč in drugega jutra mu reče puščavnik: »Ako hočeš kdaj srečen biti, pre-maguj se, zapústi vas in domači kraj ter pojdi v deveto deželo. Bati se ni treba nikogar; glej, dam ti tá-le pas. Kadar se pretrga brez tvoje volje, védi, da ti je potekel čas in smeš se vrniti v domačijo svojo. V božjo previdnost pa ne sezaj, temveč ostani zvest svoji obljudi. Mogoče, da se uresniči ustno poročilo o rešitvi duš; hodi z Bogom.« Nace je šel po svetu z obljudo v srci.

Čas je najboljši zdravnik. Bodi rana še tako globoka in skeleča, sčasoma se zaceli in vrne se vsaj po nekoliko prejšnja zadovoljnost. Tako je bilo tudi pri Hrušarjevih in Breznikovih. Sicer so mlada člo-

veka prav težko pogrešali in kadar je govorica nanesla na ljubljeno hčer, na dragega sina, vselej so oči rosile solze.

Tako je minilo pet let. Zopet je bil najlepši pomladanski dan, katerega se je vse veselilo in se prišlo ogrevat na solnce. Pogovor se zasuje na Lenčiko in Naceta. Hrušarju se utrne debela solza in z žalostnim glasom reče okolistoječim: »Danes je ravno pet let, odkar je izginila Lenčika, moje veselje in materina radost. A neki notranj glas mi budi vedno upanje, da jo bom še videl.« Nehoté se obrnejo proti močvirju in, o čuda, od njega koraka po travnikih ženska naravnost proti Hrušarjevim. Mati spozna takoj svojo Lenčiko in od samega veselja skoro omedli. Šli so ji naproti in se glasno veselili srečne vrnitve ter sklenili, da napravijo prihodnjega dne gosti.

In res, drugega jutra kazala je vas drugo lice. Deklice, Lenčikine tovarišice, okrasile so vse s cveticami in venci in popotnik bil bi mislil, da se obhaja velika svatovščina. Vse je bilo veselo, samó domača hči je ostala resnobna in često pogledavala v daljo, kakor bi koga pričakovala. Mati je to opazila in rekla Lenčiki: »Vem, koga pogrešaš; včerajšnjega dne si se izgubila ti, denšnjega pa on.«

V tem ustavi pred hišo potnik korake svoje. »To je on, Nace je!« kriče vsi križem. Zdaj je dokipelo veselje do vrhunca. Vprašanj in odgovorjanj ni bilo ni konca ni kraja. Prva je morala Lenčika povedati dogodke svoje.

»Ko tako po cveticah gledam,« prične ona, »pridem nevedé v močvirje. Od strahú zavpijem in se obračam, pa vse se ugrezuje in jaz izginem s površja. Ko se zavém, stojim sredi mračnega poslopja. Oziram se na vse strani, bilo je sicer več vrat; a vendar izhoda najti ne morem. Sedaj stopi pred mene mož, prime me za roko in pelje v sobo, kjer se je vse blestelo od zlatá in dragega kamenja, le po tleh je bilo polno smetij. Tu mi se jame dobrikati in me v zakon prositi. Jaz pa jokaje odgovorim: »Pústi me, pústi; vse zastonj!« To je trajalo dolgo in ker je napósled uvidel, da njega prošnje nimajo vspeha, pridejo mu druge muhe v glavo. Reče mi: »Veš kaj, Lenčika, najlepših lepša, jaz odpotujem, ti pa kraljičica moja, pome-taj te-le smeti iz kota v kot, dokler se ne vrnem.«

»To delo sem opravljala brez prestanka, kajti kar sem spravila za dne v red, ležalo je drugega jutra zopet razmetano po sobah. Ne-koč pa slišim neko ječanje, sklonim se in poslušam ter čujem razločno:

»Jokajmo se, dušice, jokajmo
Solze suhe, glasne;
Tu je dežela joka, kraj 'zdih'vanja,

Ni počitka v noči, ne po dnevi.
 Jeden nas razmeta, druga pometi.
 Oj, neusmiljena deklica, kaj smo ti st' rila?
 Nehaj, nehaj, za zastor nas zberi.»

Razumela sem in skrila smeti. Ko pa povodnik pride domov in jaz njega ponudbo zopet odbijem, razmeče smeti po prostornem po slopi in mi ukaže prejšnje delo. Jaz pa si napravim metlo od mahú in pometam dolgo, dolgo.

Nekega dne slišim to-le pevanje:

»Oj, biser dobrote svetle,
 Slušaj milo proseče glase,
 Glase ubogih dušic!
 Zapustila boš to službo.
 Šla v človeško družbo.
 Oj, pri Bogu bomo ti hvalo dale,
 Nikdar tebe pozabile. Sliši mila,
 Vzemi nas smeti 'sabo za plačilo.
 Pri Bogu bomo ti hvalo dale
 Me dušice revne, revne.«

Kmalu potem pride povodnik k meni in me jame zopet prositi roke. »Zastonj ves trud!« odgovorim mu ter zahtevam plačila za takozvesto službo. Na njega vprašanje, kaj hočem za plačilo, pa pravim: »Te-le tebi nepotrebne smeti mi daj in domov me pusti.«

»Vseh je preveč, polovico si vzemi, za nameček pa to-le zlato-oglavnico, uhane in pas.«

Potem me izpusti.

Vse se je čudilo vstrajnosti in srčnosti rešene deklice ter ogle-ovalo darila.

Zdaj pa prične Nace pripovedovati o svojem potovanji.

»Zapustivši puščavnika sem blodil po neznanih deželah, in nevedé prišel v deveto deželo. Tam je bilo zlatá, kakor pri nas peska in vsega dovolj. Bivali so ondu črni velikani; jaz sem jim sezal malo nad gležnje. Ko stopam po velikem travniku, srečam velikanko, katera me pobere in v predpasnik vrže. Mislil sem, da se mi polomijo vse kosti. Nese me pod veliko drevo in ondu pred starega velikana. Nekolikokrat me pogleda in napósled reče: »Ti, maličko, ako mi hočeš služiti, dobro ti bo, ináče te kar pri tej priči snem.«

»Bom, bom pridno ubogal,« trepetaje odgovorim. Zapovedal mi je nabirati bisere in plesti zlato vrv. Delal sem, kar sem mogel, da je pomlad trikrat ozelenela. Med velikani pride do boja. Najhujši je bil ujet in obešen. Moj gospodar poišče dva tisočletna hrasta, polomi

jima veje in pričvrsti tisočletno jelko nánja. Na zlato verigo so ga pripeli in obesili. Velikan je bil z mano tako zadovoljen, da mi ponudi — svojo hčer v zakon. Jaz pa se moško odrežem: »Deklice velikanke ne potrebujem, pústi me od tod; vrniti se hočem v domače kraje in dobiti sebi jednakega dekleta.« Ni se obotavljal ter mi naložil mnogo blaga.

Vzel sem palico v roko in hajdi proti dômu. Pot je bila dolga in težavna. Zabredel sem v deželo pesjanov, ki ljudi žró. Videč, da so dlakasti kakor ovce, ubijem psa in se ogrnem v njega kožo. Tako sem ubegnul. Potujem dalje in dospem do pravih ljudi. Tu skrijem svoje blagó in grem služiti. Pol leta potem se mi pretrga pas, puščavnikovo darilo, in zdaj spoznam, da je napočil čas vrnitve. Precěj dolga je še bila pot, a premagal sem vse težave in tu sem sedaj v sredi svojih rojakov. Radujmo se, ko obhajamo trojno veselje in vsi zapojó:

»Dan vesolja je in petja, kdo še več želi!
In vesel te poroke, komu se ne zdi!
Junaka, rojaka slavnega Naceta
In deklíce krasnolice, zale Lentíke.
Da bi bila sreča mila in ljubezen pri tej hiši,
Da v ljubezni bi žívela, Bog nas usliši!«

Jeseni.

1.

Kot vé, kot vé
Oj, ptice lehnokrile,
I jaz razpél
Bi rad peróti čile.

In z vami vsplúl
V dežele sreče, petja,
Iskát za dom,
Za rod ubog zavetja.

2.

Gledal si ponosno, drevored,
Na vrvéčo mnóžico oholo —
Pa osúl je tvoj se bujni cvet,
Le odrévje zdaj si golo.

Strja je lepota in tvoj čar,
Divne so zamrle sanje,
Po vejevji ti ječí vihá, r
Drevja tožno vzdihovanje

3.

Ptice odletele drobne,
Vtihnul pesmij zvonki glas,
Róže ljube so ocvete,
Strt prirode ves je kras.

Toda spečo to prirodo
V sanjah ziblje sladek up:
S cvetjem dičnim njo in s slavo
Božji vzbudil bo poljúb.

Srce moje, srce moje
Nád in želj visók je grob,
Nikdo pa ne bo jih vzbudil,
Ní radósti, ní svit čarob.

4.

Kakor spómladi priroda,
Srečno je srcé bíló,
Kakor zdaj priroda mrtva,
Srce moje je mrtvó.

Vse je tiho, vse je nómo,
V smrtnih sanjah srce spí,
Sáma solza žalovanja
Časih mir mi ta skalí.

In kakor vihář jeseni
Zavrtí nebroj perés,
V srci se pričnè gibanje,
Náđ, željá mrtvaški ples.

Slavomir.

O tréh bratih.

Národna pripovedka iz Motnika. — Zapisal Gašpar Križnik.

Bil je nekđaj oče, ki je imel tri sine in jim je rekel: »Kateri mi prinese najlepšega ptiča, tistemu dam graščino in kraljestvo.«

Bratje odidejo ptiča iskat. Ko gredó po poti, začneta starejša suvati in tepsti mlajšega; zato se je moral od njiju ločiti in je bil žalosten, ker je moral sam popotovati. Kmalu pride do neke cerkve, v kateri se je brala maša, krene jo noter, da je zmolil par očenašev. Ko mine, gre nazaj, in na gomilah se nameri na svoja brata, ki sta odkopavala mrliča. Ta ju vpraša, kaj bosta počela ž njim. Povesta mu, da jima je bil dolžan »šmarno petico« in da ga bosta zato pretepla, ker jima je ni vrnil. Mlajši dečko jima je pa rekel: »Pustita mrtve v miru spat; petico bom pa jaz plačal za ranjcega.« Vrne jima posojeno petico, in potlej zagreneta gomilo. In so šli dalje vsak po svojem poti. Mlajšega sreča volk in ga vpraša: »Mladenič, kam greš, ker si tako žalosten?«

»Kaj čem praviti, ko mi ne moreš pomagati,« reče dečko; volk pa: »Zakaj bi ti jaz ne mogel pomagati, če meni poveš, kam greš?«

Mladenič mu pové. »Mi smo trije bratje. Nam so oče rekli, da, kateri jim prinese najlepšega ptiča, tistemu prepusté graščino in kraljestvo.«

Volk mu reče: »Pojdi naravnost po tej poti, prideš do izdane graščine, kreni na dvor, tam na steni visi ptičnik (kletka), notri je tako lep ptič, da ga na vesóljnem svetu ni jednacega. Prekrižaj in pokrôpi čez kletko z blagoslovljeno vodo in jo ročno vzemi, pa ne oziraj se, ampak pojdi ž njo modro in pogumno. Tvoja brata bosta zadrge napravila, toda ujela bosta vsak jednega vrabca.«

On gre dalje, da pride do izdane graščine; ko pride tja, krene na dvor in ugleda ptiča v kletki, kateri mu je tako dopadel, da je

kar obstrmel, toda pozabil ga je prekrižati in pokropiti. Ko je to pozabil, pa pridejo trije levi, pa ga odpodijo, pa gre prazen in žalosten preč. Zopet ga sreča volk in vpraša: »Mladenič, ali nisi dobil ptiča?« on reče: »Prišli so trije levi in so me odpodili.« Volk pa: »Zakaj me ne ubogaš? Pojdi nazaj in stóri tako, kakor sem ti rekel, vzemi kletko in ptiča ter ročno odidi!«

On gre nazaj, storí tako, kakor mu je rekel volk, prekriža ptiča in ga pokropí z blagoslovljeno vodo, vzame kletko in ptiča in ga nese očetu domóv. Onadva pa sta prinesla vsak jednega vrabca.

Zdaj oče ni hotel nobenemu imenja prepustiti, kajti mlajši se mu je zdel premlad in preotročij, torej jim je rekel: »Zdaj pojdite še jedenkrat po svetu; kateri prijezdi domóv najlepšega konja, njemu dam graščino in kraljevstvo.«

Zopet odidejo po svetu, po enem poti, pa tako sta starejša črtila mlajšega, da se je moral od njiju ločiti; gre sam po drugem poti dalje, pride zopet do tiste cerkve, v kateri se je maša brala. Gre noter, zmoli par očenašev, ko mine maša gre dalje in ga sreča tisti volk ter ga vpraša: »Mladenič, kaj si tako žalosten in kam greš?« »Mladenič mu pové: »Mi smo trije bratje, pa so nam oče rekli, da, kateri jim prijezdi domóv najlepšega konja, tisti dobí po meni graščino in kraljevstvo; onadva sta pa iznajdena, bosta lepe konje izbrala in prijezdila domóv, jaz pa ne.«

Volk mu reče: »Pojdi po poti dalje, pa prideš do izdane graščine, zraven je hlev, notri je dvanajst konj, pojdi in vzemi jednega; pregledovati in izbirati jih nič ne smeš.«

On gre in kmalu pride do graščine, krene v hlev, pa je tepec gledal in izbiral, kateri konj je lepši in gorši. Konji so začeli býti, komaj je iz hleva ušel, da ga kateri ni kopitnil. Žalosten pride nazaj in volk mu reče: »Zakaj me ne ubogaš, da bi ročno prvega konja odvezal, ko prideš v hlev? No, pojdi nazaj in naredi tako, kakor ti povem, pa boš srečen!«

Uboga in gre nazaj; ko pride v hlev, vzame in osedla konja, séde nánj, in gresta domóv; ónadva brata se mu na poti pridružita in pridejo skupaj domóv vsak s svojim konjem. Ali mlajši prijezdí naj goršega.

Rekel jim je oče: »Zopet ne morem med vami posredovati, ker je mlajši prijezdil najgoršega konja. Pojdite še tretjikrat po svetu; kateri pripelje najzaljšo kraljičino, njemu dam graščino in kraljevstvo.«

Gredó bratje skupaj po enem poti iskat zale kraljičine. Pa starejša dva sta sedaj še bolj črtila mlajšega in sta dejala med sábo:

Dejva ga pretepesti in malo prevaljati, obakrat je hinavec boljše in lepše blagó pripeljal domóv, kakor midva; že zna dobro in prilizneno govoriti, bo tudi katero zalo kraljičino nagovoril, da pojde ž njim domóv.«

Res, kakor sta dejala, tako naredila, in ga tudi od sebe spodita, da gredó potlej vsak po svoji poti. Mlajši zopet pride do tiste cerkve, kjer se je maša brala, gre noter, zmoli par očenašev, maša mine, pa gre dalje. Spet ga sreča tisti volk in ga vpraša: »Mladenič, kaj si tako žalosten in kam greš?« Pa pové: »Zakaj bi ne bil žalosten, ko smo trije bratje, nam so pa oče rekli, da, kateri dobí najzaljšo kraljičino in pripelje domóv, njemu izročim graščino in kraljevstvo. Ona dva sta prebrisana in iznajdena, znata dobro vabljivo govoriti, bosta lahko zalo žensko kraljičino pregovorila, da bo šla ž njima. Jaz pa ne.«

Volk mu reče: »Pojdi tu notri v izdano graščino, tam so tri kraljičine, starejša leži v prvi sobi, na nji sedí zmaj, kateri ima tri glave; druga leži v drugi sobi, na nji sedí zmaj, kateri ima šest glav; tretja leži v tretji sobi, na nji sedí zmaj, kateri ima devet glav.

Ko prideš na dvorišče, prekrižaj in pokrópi se z blagoslovljeno vodo, tam na steni visi star, rjav meč, vzemi ga ti in pojdi v prvo sobo; ko boš vrata odpiral, požene se zmaj proti tebi; ti pa mahni z mečem po tretji glavi, pa mu vse tri odsekaš. Kraljičina bo vstala in ti bo rekla: »Ker si tako srčen, pri Bogu mogočen, da si mene rešil, pojdi v drugo sobo, tam leži srednja moja sestra in zmaj na nji sedí, kateri ima šest glav!« Ti pa pojdi v drugo sobo, pa ravno tako narédi, mahni z mečem zmaja po šesti glavi, in vseh šest mu odbiješ. In druga ti bo ravno tako rekla, iti v tretjo sobo, »tam je mlajša moja sestra, in zmaj na nje sedí, kateri ima devet glav, ti mahni po deveti glavi, pa mu odbiješ vseh devet.« Potem bodo prišle k tebi in te bodo vprašale: »Kaj hočeš za plačilo, da si nas rešil,« ti jim pa reci, naj s tebój gredó na očetov dóm, in si izberi jedno za ženo.«

Mladenič gre na izdano graščino. Ko pride na dvorišče, naredí, kakor mu je rekel volk, prekriža se in pokrópi z blagoslovljeno vodo, vzame tisti rjavi meč, in gre v prvo sobo, kjer je ležala najstarejša sestra, in ki je sedel zmaj na nji, kateri je imel tri glave. On začne vrata odpirati, zmaj se požene proti njemu, pa mahne z mečem po tretji glavi ter mu odseka vse tri preč.

Kraljičina vstane in mu reče: »Ker si tako srčen, pri Bogu mogočen, da si mene rešil; pojdi v drugo sobo, tam leži moja srednja sestra, ki sedí zmaj na nji, kateri ima šest glav.«

Potem gre v drugo sobo; ko je vrata odpiral, zmaj se požene proti njemu; on mahne z mečem po šesti glavi, pa mu odseka vse preč. Kraljičina vstane in mu reče: »Ker si tako srčen, pri Bogu mogočen, pojdi v tretjo sobo, tam leži najmlajša moja sestra, ki sedi zmaj na nji, kateri ima devet glav.«

On gre, in, ko vrata odpira, zmaj se požene proti njemu, mahne z mečem po deveti glavi, odseka mu vse preč. Kraljičina vstane, lepo se mu zahvali: »Ker si bil tako srčen, pri Bogu mogočen, da si nas rešil, kaj boš pa hotel za plačilo?« On reče: »Da bi mi ti hotela dati roko in srce svoje, pa biti žena moja do hladnega groba. Smo trije bratje, pa kateri bo najzaljšo kraljičino pripeljal domov, dejali so nam oče, tistemu izročim graščino in kraljevstvo.«

Z dano besedo je bila zadovoljna in mu je dejala, da je rada njegova žena, in da gre voljno na njegov dom ž njim, »zato, ker si mene in moje sestre rešil, ko smo bile zmajem izdane.« V tem prideta oni dve notri, zahvalita se mu tudi te dve lepo, da je vse tri rešil. Potem so začeli bale navezovati in na voze nalagati. Vzamejo in naprežejo ostalih jednajst konj in odidejo proti domu.

Volk mu zopet pride naproti in mu reče: »Mladenič, pazi in ne hodi blizu, kjer bodo brata tvoja obešali. Če hočeš srečno potovati, pelji se ročno dalje!«

Gredó dalje, pridejo do vešal, zve, da bodo njegova dva brata obešali, usmili se njiju ter ja odkupi.

Potem gredó veseli vsi skupaj domov. Pridejo do prepada in starejši brat reče srednjemu: »Pojdi kamenje metat notri v prepad, midva z mlajšim bova poslušala, kako globoko leti.« Sedaj gresta starejši in mlajši poslušat, kako globoko kamenje leti; srednji ga pa meče. Starejši sune mlajšega pod rébra, da se prekopicne v prepad. Pusté ga notri in se peljejo dalje proti domu.

Ko pridejo domov, vpraša jih oče, kje je mlajši. Povedó mu, da ga niso nič videli. Potem rečeta očetu in kraljičinam, da gresta na lov in da jih več dnij ne bo domov. Ideta pa mlajšega čakati, ko bi okrevail in šel proti domu, da bi ga končala.

Kmalu pride k temu revežu v prepad tisti volk in ga vpraša: »Mladenič, kaj delaš tukaj?« On mu odgovori: »Jaz te nisem ubogal in sem bil nesrečen, ker me je sunil starejši moj brat notri v prepad, kjer si ne morem pomagati.« Volk mu reče! »Če me hočeš ubogati, jaz ti še pomagam.« Pomolí mu rep, da se ta prime zanj, in ko ga privleče na pót, reče mu še: »Tukaj v gozdu seka neki kmet drva, ti pa pojdi k njemu in ga prosi in doplačaj, da s teboj obleko zamenja;

ker tvoja brata te čakata na poti, mislita te ustreliti in zaklati, jeden ima jeden nož in dve pištoli, drugi pa dva noža in jedno pištolo, potlej te pa ne bosta poznala, ko boš v kmetski obleki mimo njiju koračil.«

»Ko prideš domov, pojdi v hlev in se ponudi oskrbniku za hlapca, da boš konje krmil in snažil, ker pri tisti graščini živina ne pije in ne je in se revno redi, zato ker pravega človeka ni doma. Tebi pa ni treba nič kónj napajati, krmiti in čediti. Dobodi tri jednoletne leskave šibe, pa vsako jutro vsakega konja trikrat udari ž njimi, pa se ti bodo tako dobro redili, da te bodo izpraševali: »Kako ravnaš s konji, ker jih ne krmiš in ne napajaš, pa se ti tako dobro redé?« Ti pa reci: »To že Bog tako dá.« Kadar te pride tvoja izpraševati, primi jo za roke, pelji v sobo k svojemu očetu in jim povej, kaj sta tvoja brata naredila s teboj, pa prosi jih, da ja ročno ukažejo smrtno kaznovati, če ne, bosta še oba nesrečna z očetom. — Zdaj moreš pa mene končati, da me boš rešil, ker jaz sem duh tistega mrtveca, ki si ti petico plačal záme.«

Mladenič mu reče: Jaz te ne morem končati, ker si meni dosti dobrega storil in me smrti otel iz prepada«. Volk pa odgovori: »Če me ti ne boš, zmanem pa jaz tebe v prah in pepel!«

Mladenič vzame meč, odseka mu glavo preč in bel golobček zleti proti nebu.

Potem krene v gozd, kjer je sekal kmet drva, in ga prosi, da bi menjala z oblekami. Kmet mu dolgo ni verjel; menil je, da se tuji gospod šali. Ko mu pa pové vzroke, preoblečeta se, in ta gre svoj pót proti domu. Gredoč je videl brata, ki sta ga čakala; imela sta ravno tako orožje, kakor mu je povedal volk. Pa je srečno mimo njiju koračil, ker ga nista poznala, ko je bil v kmetski obleki.

Ko pride domov, krene naravnost v hlev, ponudi se oskrbniku za hlapca. »Prav rad te vzamem«, reče oskrbnik; »pri naši graščini živina ne je in ne pije, gotovo zato, ko ni pravega hlapca.«

On gre zdaj v hosto, odreže si tri jednoletne leskave šibe in gre nazaj v hlev k svoji živini; udari vsakega konja po jedenkrat na dan z vsemi tremi leskavimi šibami, pa mu ni bilo potreba krmiti, napajati in snažiti.

Živina se mu je začela lepo rediti, da je je bilo veselje pogledati. Ljudje so jo hodili gledat in hlapca izpraševati: »Kako krmiš, da imaš tako lepo rejeno živino?« On je dejal: »To že Bog tako dá.«

Jedenkrat pride tudi mlajša kraljičina, njegova zaročenka, katero je rešil v tisti izdani graščini, kjer je na nji sedel zmaj, ki je imel

devet glav, v hlev, on ji pokaže živino in da ima vse lepo urejeno po hlevu. Potem jo prime za roke, pelje jo v sobo k očetu svojemu ter mu pové: »Preljubi oče moj! Jaz sem mlajši Vaš sin, ki sem te tri kraljičine v izdani graščini rešil, konje in drugo blagó dobil in proti dômu peljal: gredoč pridemo do vešal, kjer so mislili usmrtiti moja dva brata, jaz revež ja odkupim, in gremo veselo proti dômu; užil sem za to dobroto neusmiljeno nehvaležnost, gredoč me z zvijačo suneta v prepad, da bi bil tamkaj konec vzel, ko bi me dobrotnik moj ne bil otel; potlej sta me šla čakati, ko sta že došla na Vaš dom, in sta Vam dejala, da gresta na lov, pa sta menila mene končati. Bog je dal, da sem srečno koračil mimo njiju, in da sem še živ. Zatorej Vas prosim, da obá ročno in ostro kaznujete!«

Ročno ukaže oče svoje dva hudodelna sina v ječo zapreti in obsoditi na smrt.

Zviti buči jim ponoči iz ječe utihotapita ter jo pobegneta v planine; ondu začneta zbirati malopridne ljudi v tolovajske čete. Starejši je bil njih poglavar, drugi pa njegov namestnik. V zemlji si napravijo lepa in umetna bivališča, kakor kraljeve palače. Vhod v zemljo pa se ni nič poznal. Kateri možje so jima, samó za njiju dva, drug skrivnen izhod naredili, te sta pa vse na skrivnem pomorila.

Potem so po okolici plenili, da je bila groza in strah. Ljudje se kralju pritožijo, da, če tolovajev ne polóví in ne ukrotí, jim tukaj ne bode prebiti, da se bodo mogli zavoljo njih izseliti v druge kraje.

Kralj tolovajem napové vojsko. Ko se boj začne, vselej tolovaji kraljeve vojake premagajo. Sedaj uvidi kralj, da jim drugače ne bo kos, kakor da planino z vojaki obkoli, kakor sovražnika v trdnjavi, da ne bodo od nikoder dobili živeža. Res jo obkoli in kmalu jim poide živež.

Tolovaji začnó poglavarjema pretiti s smrtjo, da morata, ko sta jih zbrala, skrbeti za živež. Lasje se jima začnó ježiti, na tihem položita tleče gobe na smodnik, potem se po skrivnem izhodu spravita na dan. Druge je pa zadela strašna usoda smodnika. —

V tem premišljujeta: »Kaj bova pa zdaj počela?« Starejši je rekel: »Jaz pojdem v samostan k menihom.« Drugi pa gre na neko graščino služiti za postreščka. Ko so obhajali jedenkrat na graščini gostí, on je gostom jed nosil na mizo; menili so se razno in tudi to, kakšen velik greh je ljudi moriti in pleniti po nedolžnem. On je pa to čutil in vest se mu v srci obudí.

Drugi dan gre k izpovedi; za pokoro mu naložé izpovednik, da mora hudodelstva svoja povedati gosposki, da druge pokore ni zánj. Vestno

opravi naloženo pokoro, gosposka ga prime, denejo ga v ječo in ob-
sodijo k smrti.

Mašnik pride k njemu v ječo, da bi ga izpovedal in obhajal, in
pripravil za smrt. On je pa rekel, da želi tega in tega meniha, da ga
previdi za zadnjo uro.

Res pošljejo po meniha, katerega je želel. Ko pride v ječo, reče
mu: »Ljubi brat, kaj si mislil, da si povedal, da si hudodelnik, zdaj
boš pa mogel umreti!«

»Pomagaj mi, ljubi brat, če je mogoče!« reče jetnik, »da se
rešim smrti.«

»Jaz ti že pomagam,« reče menih; »toda ubogati me moraš. Jaz
bom prišel tri dni vsak dan k tebi in bova pod pričnami jamo izko-
pala; tretji dan pridem k tebi z Bogom in ti bom skrivaj prinesel
meniško obleko, da jo oblečeš, potlej skozi jamo pobegneš in se zunaj
med ljudi zamešaš. Jaz pa pojdem z Bogom nazaj in porečem ljudem,
da je jetnik pobegnil, in potlej pojdeš z menoj v samostan; tukaj bova
rekla, da si iz tega in tega samostana.«

Naredita tako, kakor sta se zmenila. Potem se kmalu v samo-
stanu naveličata redovnega in pobožnega življenja in rečeta med sabo:
»Pojdiva in pobegniva od tukaj, kdo bo zmerom molil v tem zidovji,
ko nama ni treba.«

Neko jutro zgodaj vstaneta, pobereta na tihem svojo prtljago,
pa gresta v božje ime, da nikdo ni védel, kam.

Gresta daleč po svetu, prideta neki večer do izdane graščine,
kreneta noter, v sobi je bila jed in pijača na mizi pripravljena za
dve osebi. Deneta svoje reči v red in sedeta za mizo, pijeta in jesta
in se razno pomenkujeta. V tem je ura najst, pridejo noter hudi
duhovi, sédejo za mizo, vzamejo karte v roke in začno igrati, pa
tudi tema dvema rečejo; starejši jih je takoj ubogal in tako premeteno
igral, da so duhovi vso igro izgubili. Ko niso imeli več denarjev, rekli
so mu, naj bi jim jih posodil, ta je pa rekel: »Če nimate denarjev,
pa nehaite igrati!« V tem je začela ura biti polunoči. Hudi duhovi pa
izgubijo svojo moč.

Drugi dan gresta dalje, prideta v tuje kraje, tukaj kupita veliko
gospodárstvo in starejši je potlej tukaj kraljeval do smrti.

Srednjemu je pa v glavo padlo, krene nazaj na izdano gra-
ščino in méni, ker je bil tukaj moj brat srečen, utegnem biti tudi jaz.
Ko pride v sobo, pogleda na mizo, ker je bilo pripravljeno piti in
jesti za jedno osebo. Séde in željno použije pripravljeno jed; potem
léže v posteljo ter sladko zaspí.

Jednajst ura odbije, pridejo noter tudi hudi duhovi, za mizo sédejo, vzemó karte v roke in začnó igrati, pa tudi temu rečejo, naj gre, »saj ti nas ne boš vigrál kakor tvoj brat.« On vstane in gre, pa kmalu niso imeli več denarjev. Prosijo ga, naj bi jim jih posodil, pa jim je dejal: »Če nimate denarjev, pa nehaite igrati!« Drugi duh mu reče: »Če tri večere v tej izdani graščini ležiš in z nami igraš, pa vsak večer vиграš, rešiš jo in dobiš, da boš potlej tukaj kraljeval.« On je pa res bil tukaj vse tri večere, in vsak večer je duhove vigrál. Tretji večer so mu pa dejali: »Nocoj je pa tvoja smrt, ker nam tako prevzetno in ošabno odgovarjaš!« Pa so ga začeli mučiti, kmalu je začela ura biti polnoči, in duhovi izgubijo svojo moč. Pa je imel mir. Léže v posteljo ter sladko zaspí.

Zjutraj, ko se dan naredí, vzbudi se in vstane; pogleda okoli sebe, vse vidi novo, veličastno, krasno, kakor v kraljevi palači. V tem pri-deta dve kraljičini noter, zahvalita se mu, da je bil tako pogumen, »da si nas rešil, zato pa, katero hočeš lahko izbereš za ženo.« Potem napravijo zaroke, in kmalu poroko in ženitnino, na kateri ni bilo veselja ni konca ni kraja. Srečno veselo je kraljeval, ker je imel dosti denarjev, do svoje smrti. — Vsi trije bratje pa niso védeli jeden za drugega, kako kateremu gre, živeli so srečno na zemlji vsak do svoje smrti.

Slavjanska pisma,

Píše dr. Fr. J. Celestin.

II.^{*)}

Resno je življenje: ono ni le dolina solz, še menj pa je srečna zemlja večne radosti in ne bode — nikdar. Brez dvojbe je življenje v obče težka borba: za svoj obstanek mora se boriti vse živo do najnižjih organičnih vrst. Nov ega tu ni nič: učenjaki so sedaj stvar le bolj sistematično pojasnili, in širjemu občinstvu se je zdelo, da so mu odkrili kar čisto nove resnice, nov svet. Človeške strasti so dobile večji prostor in neko upravičenost, vse plemenito pa, za čemer so težila tisočletja in uživala najlepše veselje v dosegi le jednega dela tega, kar nas povzdiguje ter je bil, je in bode

*) V I. pismu je popraviti nastopne tiskovne pomote:

Na 609. strani v 6. vrsti od zgoraj stoji *mora*, namesto *more*,

» 609. » v 16. » » zdolaj » nezniniti, nam. seznaniti.

največji ponos človeštva: vse to je izgubilo nekaj svoje cene. Naše moralno obzorje jelo se je temniti: trdosrčna sebičnost smelo povzdiguje glavo in hiti v oni vrtimec strastij, kjer ni sreča domá. Prava sreča je tudi naša korist, in globokomiselni možje n. pr. J. St. Mill, ki je pisal o načelu koristi, da vlada na svetu, niso mislili ozke trivialnosti, ki prezira morálo in le za slepo srečo drví: oni niso izključili, mari zahtevali ljubezen do bližnjega, niso izključili naše vere, naših nad. Ali površna trivialnost tega ne umeje, in večkrat najmenj ravno tedaj, če se šopiri pod zastavo modernega napredka, onega sijajnega, zunajnega napredka, ki ga navadno gloje črv nestalnosti, neomejene, divje sebičnosti. Taka sebičnost uničuje socialni red, četudi v liberalnih frazah obeta svobodo in bogastvo, širi pa pokvarjenost in liberalno hinavstvo, množi število bogatih lenuhov ali pijavek, siromaštvo mas in — bajonete.

Vse to vpliva tudi na mlado slovanstvo ter je strupi in slabí, najbolj seveda inteligencijo. Sicer pravi dober poznavalec (Mackenzie Wallace), »da ne ve na svetu za drug človeški razred, ki bi rájši prejemal človekoljubne ideje, kakor ruski omikani stanovi«, in to nas veseli in tolaži, ali nas ne sme utopiti v morje lene fraze o slovanskih vrlinah in krepostih: vsaka krepost potrebuje hrane, da ne opeša, fraza pa goji le površnost, oholost in zatira pravo vrednost. Slovanstvu je že mnogo škodila. Človek si jo igranje privaja, ponaša se ž njo, kakor s čistim zlatom, navdušuje se za njo, kakor vidimo. Čisto zlato resnice in prave omike je le plačilo za dolgo, resno, pošteno delo. Tako delo uči človeka, da spoštuje samega sebe in druge, ki so vredni: ono oplemenjuje duh in srce, varuje zmot, ubija stoglavega zmaja človeške pohlepnosti. Ko bi delo bilo naš slovanski idejal, storilo bi slovanstvo odločen kulturni korak, našlo bi samo sebe v stalnem napredku negospodujočih razredov — kakor je to bilo in je v obče na zapadu — ampak vsega slovanskega sveta do najnižjih razredov, oni korak, za katerim teže najboljši ljudje tudi na zapadu. Vsestransko delo bi omejilo do mej potrebnosti in vodilo bi spekulacijo, odstranilo bi pogubni parazitizem: sedanje oderuštvo in robovanje narodov in držav kapitalizmu sploh. Gospodujoči kapitalizem je s pomočjo pravnih verig postavil vse zapadno društvo na drugo podlago najprej in najbolj v gospodarskem življenji. Novejši izumi mu močno pomagajo, izumi, ki so ponižali zaslužek mas. Mašine so moškega odstranile od marsikaterega dela in vzele si ženske in otroke tako, da vsi skupaj ne zaslužijo časi toliko, kolikor je prej zaslužil oče sam.

Moderna produkcija ponižala jim je zaslužek do minimuma bivanja. Zato je mogel reči J. St. Mill (v načelih polit. ekonomije), »da ne vemo, če so vsi dosedanji mehanični izumi olajšali vsakdanji trud le jednega človeškega bitja.« Mi sami vidimo, kako vidno pada blagostanje mas, in stari ljudje nam pripovedujejo o življenji pred letom 1848. stvari, ki se nam skoro neverjetne zdé, ali imamo mnoge nedvojbene pismene dokaze prejšnjega večjega blagostanja mas. Površno pa bi sodil, kdor bi mislil, da so si narodne mase same temu krive, da ljudje sedaj ne znajo živeti skromno, da niso več tako pridni, ko so bili itd.: temeljni vzrok je v tem, da se je premenila podlaga, vse drugo je postransko. Kapitalizem je za dobiček že dolgo uničeval človeške čute, on je ploskal in ploska, če se preliva nedolžna kri, kakor je to priznal dober kristijan William Howitt: »Barbarstva in strašnih nasilij tako imenovanih krščanskih plemen v vsakem kraji svetá in proti vsakemu národu, ki so si ga mogla podjarmiti, ne nahajamo v nobeni dóbi svetske zgodovine, pri nobenem plemenu, tudi ne pri najsurejšem, neusmiljenem in brezsrannem.« Nekoliko se pač smemo tolažiti mi, da so ravno v angleškem parlamentu večkrat poudarjali trezni ljudje in dobri domorodci, da so Rusi Angležem najbolj nevarni v tem, da si znajo pridobiti zaupanje tujih plemen, ker po svojem značaji niso oholi in ne prezirajo »nižjega človeka«. Dà, sedaj moremo še reči, da kristijanski čuti živé v slovanskih masah, ali tajiti si ne smemo in ne moremo velike nevarnosti, ki je v tem, da posebno k nam manjim prodirajo duševni in gospodarski vplivi, ki nam narivajo težko borbo za obstanek, pa tudi že časi žalostno obupanje nesrečnežev brez lastne krivnje. Ali se morda motim? Kako sladka tolažba bi bila taka zmota!

Skrivati pa si svojega stanja ne bi smeli. Pa vendar imamo v slovanstvu dosti primerov, da se rodoljubi resnice bojé. Ali še bolj žalostno pa je, da gola sebičnost posameznikov kar preganja resnico celo — tujcem na ljubo in korist kot pokorna igrača njihove ohole sebičnosti. To so žalostni znaki naše nezrelosti in nestalnosti. V svoji celoti jih slovanstvo sicer odločno obsoja, obsoja glasno pred svetom zaslepelost ali pokvarjenost, in to je najmenj, kar mora storiti. Naša vest mora biti budna, občutljiva za vsako zmoto. Ako ljubezen pravice in vsega plemenitega ne prešine slovanstva, ako ga ne napolni energični prezir in sovraštvo vsega, kar nasprotuje plemeniti ljubezni in pravici, kaj bomo storili záse in za človeštvo, zakaj je dal Bog, da

»Največ sveta sinovom sliši Slave«,

da stojimo tu »na strah vragám« mi, ki krivice ne želimo nikomur,

a želimo in zahtevamo le pravico záse, da moremo mirno, kulturno napredovati?

Vemo sicer, da smo še nezreli, nestalni, da je neprijatelj posejal ljuljiko med našo pšenico in se veseli, če smo nezložni, če nam rane krvavé, ali zdravi kulturni napredek je naš prijatelj: on nas osvo-baja, on nas primlje ko mlajše brate v svoje kolo in se ne boji o be-lem kulturnem dnevi — nočnih strahov. Le sami se ne smemo zapu-stiti, ne smemo cepiti in drobiti svojih teženj na svojo škodo in na radost neprijateljev. Zapuščamo se pa, če se pogrezamo v svoj ple-menski mikrokozem, in mislimo, da smo veliki, pa nečemo videti dru-gega sveta, ki nas pomiluje ali se pa — smeje in nas izrabljuje, kolí-kor samo more. To je naša velika slabost.

Mi stopamo v kolo omikanih narodov sedaj, ko pri njih samih duševna produkcija gubi oni produktivni sklad celotnega razvitija z jedne strani za to, ker strankarski interesi to zahtevajo, z druge pa za to, ker ogromna produkcija vodi k fragmentarični specijalizaciji tako, da tak fragmentarični specijalist gubi pregled-nost celote in vrednosti lastnega dela za to celoto: tiskajo se potem pri narođi, ki kakor lačen kruha potrebuje dostopne, razumljive in koristne za narodno življenje duševne hrane, stvari, ki so s stališča fragmentarične specijalizacije morda učene, ki pa — jih niti $\frac{1}{1000}\%$ inteligencije ne čita. Take specijalizacije pa se poprijemljejo mnogi, ker se »med svojimi« najlaglje dobi glas »učenjaka«, čeravno je stvar tako dolgočasna, neprobavljiva in pisana s tako visoko učeno važno-stjo, da, ko izleze med »učeni svet«, za »pet kriščevih ran« ne dobiš človeka, ki bi se žrtvoval in jo čital ter napisal nekaj o nji. Moraš lepo sam sebi peti — slavošpev, ali pa mora brez njega stvar uto-niti v veliko morje pozabljenosti, dokler se ne najde zopet specijalist, pa jo radi »pregleda literature predmeta« izvleče na dan, da se koj pozabi stvar in pregled itd. do poznih rodov. Korist takega dela je = 0, škoda pa velika, ker táko delo odvráča od silno potrebnega produktivnega narodnega dela. Le fraza dobiva, če se sodi boga-stvo literature po številu knjig in razprav ter njihovih naslovov, dobivajo oni, ki svoje glave polné s praznim učenim napuhom. Kdor bi se hotel napiti iz tega studenca, godilo bi se mu kakor čudáku, ki bi v suhi puščavi čakal iz suhega peska hladne vode.

Naši slovanski učenjaki se pač ne bi smeli odlikovati s štetjem peska v Sahari. Ni to naš mož, ki hvali tuje narode, za slovansko preteklost, sedanjost in bodočnost pa nima zmisla: vse to se možu ne zdi zanimivo, ker niso tujci mnogo napisali in nahvalili se o tem. S

tujimi vzori stopa v resno življenje, z njimi živi in dela, če kaj dela za narod. Ravno to je velika krivica naši nestalnosti, vsled katere, četudi delamo (v tujem duhu) ne moremo najti dosti trdih tal pod seboj, tal, na katerih bi se našlo vse slovanstvo negledé na razlike, zgodovinskega razvitja, jedino na katerih je mogoče stalen, slovansk napredek. Slovanska vzajemnost je ona beseda, ki bi bila čisto zlato, ko bi v slovanstvu oživela. Ali do sedaj nas preveč odvrčajo od pravega pota tuji vplivi in lastne slabosti. Toliko smo pa vendar napredovali, da smo si vedno bolj v svesti tega pota, najbolj pa v stiski in nesreči: malo čuden, pa čisto slovansk je ta pot k vzajemnosti, trnov pot trpljenja, bridkih izkušenj in nesreč. Najdalje od vzajemnosti so še vedno Poljaki, ki so za Duchinskim dolgo trdili in deloma še trdijo, da so Veliko-Rusi turansko torej neslovansko pleme, ali pa, da so Poljaki izbrani narod med narodi. Kdo bi jim tega ne želel, da le vidi pogoje za to! Ali šovinizem in slepo sovraštvo ne delajo izbranega naroda: »Tam, kjer šovinizem išče naslona samo v preteklosti in v nezdravih slikah domišljije: samo je neumen in gnusen.« To so ostre ali resnične besede tudi nam dobro znanega prof. J. Boudouina de Courtenay (Z povodu jubileusa prof. Duchinskega, Kraków 1886), ki poljski narod 'gotovo ljubi. Trezni poljski časopis »Kraj« pa priznava, da je bila v nesrečen čas izrečena ideja, »da smo mi (Poljaki) izbrani narod.« Kako so laskali Poljakom, nekateri iskreno, premnogi neiskreno le za to, da jih odvrnejo od slovanstva in jih — lažlje uničujejo. Nesrečni romantizem poljske inteligencije je poljskemu narodu silno škodil: ravno on mu je po razdelitvi Poljske na to nesrečo potisnil na mučeniško čelo še trnov venec. Verski fanatizem pa je žalibog rad podpihal ta romantizem, kakor to priznavajo mnogi, pa tudi poljski zgodovinar Bobrzinski (Dzieje Polski w zarysie), ki čisto iskreno in brez navadnega poljskega doktrinarizma opisuje »vso nesrečo, ki so jo zakrivali jezuitje društvu in državi, ubivši svobodo misli, razvivši verski fanatizem, postavivši korist Rima nad narodno korist, kar je gotovo tudi pospešilo pad Poljske.« Bridke besede! Poljaki so se tedaj najbolj zmotili, ko so začeli prenašati svoje središče iz zapada tja na slovanski iztok — radi borbe s pravoslavjem. Ta žalostna, tudi krvava borba kristijana proti kristijanu je laskala poljskemu samoljubju in tragični lahkoumnosti, s katero so v tej borbi zanemarjali vitalne svoje politične in gospodarske interese cepili se od svojega naroda, ki vsega tega ni razumel, cepili se pod tujimi, posebno francoskimi vplivi tudi med seboj, ker je bilo med

njimi mnogo prostomiselnikov (celo prostih zidarjev), ki so borbo s pravoslavjem veli le s čisto političnega stališča. Tako so izgubili Poljaki čvrsto podlago v nedvomno poljskih zemljah, a med Malo- in Belorusi ter Litovci je niso mogli dosti pridobiti in utrditi. Ali utrdili so si povsodi element, o katerem Bałucki v svoji povesti: »Żidówka« (Warszawa 1886) piše z živim realizmom tako, da čitatelj vidi, da se semitsko pleme s poljskim narodom stopiti ne more in sicer tudi za to ne, ker tuje pleme samo tega ne želi, četudi časi drugače govoré. Tega si poljski rodoljubi gotovo niso želeli in si ne želé: oni bi z veseljem pozdravljali vsako sočutje in sodelovanje poljski stvari in so si mnogo obetali od združenja domoljubja in kapitala. Pojedini slučajji domoljubne poŕtvovalnosti so jih motili.

Motimo se v obče preveč lahko, najlaglje pa oni, ki postanejo »samostalni«. Sosedne velike države si lahko pridobe pretežen vpliv in ni fraza, če se govori, da se državica veliki državi sama uspešno vpirati ne more, če mogočna sosedna hoče rabiti vsa — četudi mirna — sredstva, ki jih ima. Če so si interesi nasprotni, ali pa tudi, če vladajo politični predrasodki, da se »mali prijatelj« ne sme ojačiti: rabijo se vsa sredstva za pridobitev vpliva: budí se posebno uspešno pripravní šovinizem, ker ljudje se ga napijó kakor ópija ter se strastno radi naslanjajo — domišljijami, ali pa prebrisanci zlorabijo domišljano zaupljivost svojih sodržavljanov za svoje osebne interese. Iz sanjarij se prebujajo zaupljivci s težko glavo in praznim žepom: dobri prijatelji so poskrbeli za slan račun od milostivo dopuščenih sanjarij in so zadovoljni, če dobivajo od narodne dojne kravice — smetano in sir, sirotka pa ostaje narodu, da more »sijajno in slavno« napredovati, ker je svoboden, moder in strašno — kulturni, da je le misel o slovanski vzajemnosti in podpori težek greh in razžaljenje za takega kulturnega velikana. Če se med seboj kavsajo in sovražijo radi sirotke, ki je bila milostivo ostala narodu, to nič ne dé: saj je kulturna ta borba in to sovraštvo, in omikani, napredni prijatelji ponavljajo jim dan na dan, da kultura cvete pri njih »z nenadejanim sjajem« in da jo radostno pozdravlja ves zapadni svet. Novi, oslepljujoči sjaj privlača cele tolpe kulturnih navdušenjakov: dragi gostje slovanske gostoljubnosti dobivajo žlice in posedajo okoli skledé uboge narodne sirotke in so tako ljubeznivi, da jedo, jedo, četudi narod — nima kaj jesti. Nikoli pa se ne sme dogoditi, da lačen siromak, ki nima žlice in ne sedi za mizo, poprosi tudi za se malo sirotke: to bi bilo strašno barbarstvo, strašen udarec kulturi. »Kaj, da bi se drznil kulturni divjak na kaj takega? Ne, to ne sme biti! Mi vržemo predrznega bar-

barja na kamen našega kulturnega mlina, zmeljemo ga v droben prah in razsijemo grešni njegov prah z groznimi kulturnimi kletvami na vse štiri strani širokega sveta. To naj vé, to naj si zapamti raztrgani berač (njegova smetana in sir pa sta jako dobra), ki od naše velike milosti dobiva, če že nič drugega, vsaj — zrak, dober kulturni zrak. In človek je v svojem domu, kraj svoje mize ponižen in pokoren — berač, in je srečen, če dočaka milost, da sme pri vratih gledati, kako drugi jedo iz njegove skledе njegovo jed. Saj to je blag, kulturni zakon, on to vé, in je srečen, srečen! Srečni pa so tudi dobri gostje za njegovim stolom, in četudi so zelo lačni plemeniti možje in še bolj žejni, spomnijo se vendar časi tudi gospodarja, ki ne je in ne pije, ker — ne sme, spomnijo se, da so mu bili velikodušno prepustili nekaj čistega kulturnega — zraka in za »desertom« vstaje med njimi in govori učeni predstavitelj človekoljubnih teženj, govori goreče, prepričevalno, da zahteva čast tisoč- in tisočletne kulture, da ona ne pozabi barbarjev, če so lačni, ter jim iz dobrega čisto čistega kulturnega zraka, samo zraka, da si siromaki želodca ne pokvarijo, izpeče kruh in da jim iz njega curi blag studenec kulturne — vode, da napredujejo vse dalje in dalje, dokler ne dosežejo one idealne kulturne stopinje, da bo vsak iz njih imel — iz čistega kulturnega zraka pečeno piščo v svojem lonci. —

Gospodar za vrati čuje svojo bodočo srečo, in se v blaženstvu topi pa lakoto trpi. Pravo mu je, zakaj pa trpi!

Ne motimo se: nas še ne spoštujejo, ker ne vidijo dovolj realne moči, ne vidijo jasne, jedinstvene kulturne težnje in — dela. Ko bi slovanstvo imelo že jasno tako težnjo, da bi ona naše kulturno delo objedinjavala in dajala mu odločen smer in zmisel: takoj bi se rešilo mnogih in najneznosnejših nasprotnikov, ki se sedaj zaletujejo v nas kakor komarji. Mislijo si: motimo jih, sipljimo klevete na klevete, zadržujmo njihovo razvitje, kolikor in dokler le moremo: to zahteva naša čast in korist. Če vspejemo le še nekaj desetletij, bode tudi to za nas velik dobiček.

Teorije v borbi za obstanek napolnjujejo naše nasprotnike z divjo, brezobzirno energijo in ono lokavostjo, za katero je sposoben le človek brez moralnih načel. Mi pa verujemo, da pravica ni prazna beseda, mi se nadejamo, da nas bode ona vodila in jačala, ona nam dajala vstrajnost v borbi, in kazala nam najboljša, najkulturnejša sredstva, da si priborijo slovanstvo človeške pravice. Čim brezobzirnejši in nemoralnejši so naši nasprotniki proti nam, tem manj bodo imeli trajnih uspehov, tem bolj zahajali v gnili zrak pokvarje-

nosti, tem hitrejši in večji bode naš vspeh, ako slovanstvo uvidi jasno svoj položaj, ako si za vodilo vzame delo in krščansko načelo, ono načelo, ki bode tudi zapadu, v katerem brez dvojbe vre in kipi socijalno vprašanje, dalo moč, da pripomore njegovemu kulturnemu rešenju in se zopet postavi na temelj zdravega razvitja brez pogubnih krajnostij. Brez borbe pa si slovanstvo tega načela ne bode očistilo zgodovinskih peg, ki so se ga poprijele, ne bode se ubranilo prodirajočemu si zapadu brezverju ali pa oni verski intoleranciji, ki je v preveliki gorečnosti in brezobzirnosti zakrivila jako mnogo zla. Brez težkega dela in borbe na vsakem kulturnem in političnem polji slovanstvo ne more napredovati v svojem duhu kakor poseben tip. Mi se načelno ne delimo od zapada, ali vidimo, da je slovanstvo kakor celota živelo in razvijalo se drugače ko zapadni svet, da se v zapadnem slovanstvu v obče niso iz narodnega življenja razvrli društveni obliki, kakor jih vidimo v zgodovini, ampak so nasledki posnemanja zapadnega življenja ter so ravno pri Čehih in Poljaki, t. j. pri onih narodih zapadnega slovanstva, ki so svojo individualnost v zgodovini brez dvojbe najbolj razvili, rodili plod, ki jasno dokazuje, da elementi življenja teh narodov vendar niso bili in niso samo zapadni, da je tu bilo nekaj odločno svojega, slovanskega. Ti zgodovinski pojavi so n. pr. husitstvo in češko moravski bratje z jedne, z druge strani pa poljska demokratija plemstva. Da ni kulturno vspelo ni jedno ni drugo, tolmačimo si lahko tako, da so se tu slovanski in zapadni elementi mešali tako, da niso mogli prevladati ni jedni, ni drugi, pa je ravno to prouzročilo nevspeh v slovanskem zmislu: pri čeških bratih vidimo težnjo za duhom krščanstva, kakor ga imajo evangelija, pri husitstvu in poljski demokratiji pa je bila slovanska ona težnja, da se ne razvija zapadno feudalstvo tuja, neslovanska, pa je bila izključnost, ki se je bila razvila gledé »chilopov«, ki so bili tlačani po zapadnem obliku.

Da je tudi ostalo zapadno slovanstvo bilo ohranilo si do sedaj precej svojega, mnoge pravne običaje in ustanove n. pr. dedno pravo, zadruge itd. stori marsikaj posebnega: vse to so jasni elementi posebnega tipa. Pa tudi prebujenje in razvijanje zapadnega slovanstva v novjšem času vrši se na svoj način, kakor vsak lahko vidi, tako, da je pač glavna črta tega razvitja: prebujenje vsega naroda kakor jedne organske celote, česar pri zapadnih narodih ni, kjer sta delavec in kmet vedno stala in stojita na strani.

Da ima vse pravoslavno slovanstvo svoj tip, je pač vsakemu jasno. Smemo torej v obče trditi, da je po vsem svojem razvitji in značaji slovanstvo poseben kulturni tip, ki sicer nima še popolnega kulturnega jedinstva, ki pa kaže da je to jedinstvo mogoče in da se uveti zanj veselo množé z našim probujenjem in jačanjem — brez vseh strahov, ki si jih zlobno izmišljujejo sovražniki, ker imajo slabo — vest.

Duhovniki slovenski pisatelji.

O proslavi književne petdesetletnice Davorina Trstenjaka.

Spisal Andrej Fekonja.

Slavjanski vladika prevzvišeni Josip Juraj Strossmayer pravi v svojem pismu do ljubljanskih bogoslovcev dné 18. feb. 1885. l. med ostalim: »Meni su braća Slovenci vele mili, a navlastito neumorni svećenici Slovenije, koji s ponosom mogu gledati na svoj rad; jer samo njihovim trudom je slovenski puk probudjen i prosvjetljen.« — Pač lepa, dotičnike jako časteča svedočba od strani najslavnejšega sedaj živečega cerkvenega poglavarja Slavjana.

No, zaslužnega delovanja v slovenskem ljudstvu našim duhovnikom tudi pri nas nikdo ne zanékuje; temveč splošno se priznava znamenitost duhovščine slovenske v národnem oziru. Mislim torej, da mi se ne bode zamerjalo, ako v naslednjih vrsticah nekoliko izpregovorim o posebni stroki duhovenskega poslovanja: o duhovnikih kot slovenskih pisateljih*). Čast vsem pravim domoljubom slovenskim, katerega koli stanja in zvanja, od najstarejših pa do najnovejših časov! Živeli vsi pošteni delavci na književnem polji našem: pesniškem, pripovednem, naučnem, znanstvenem! Slava vsem buditeljem in prosvetiteljem, kateri so se trudili in se trudijo, da bi po možnosti ter kakor si bodi koristili našemu národu!

Govoreč posebej o duhovnikih slovenskih pisateljih pak hočemo najprej kratko pregledati a) njih raznovrstno delavnost na tem polji; zatem preiskati b) temu njihovemu poslu nekatere glavne razloge; a napósled še povedati c) nekaj za nadaljno književno delo njihovo. — Ker so si naši duhovniki za slovensko književnost in ž njo za prosveto národno pridobili res mnogo zaslug, zato je gotovo vredno in dostojno, da se tudi tega primerno spominjamo; in to zlasti še letos, o književni petdesetletnici staroste

*) Non »Cicero pro domo sua«, sed facta loquuntur!

slovenskih pisateljev, duhovnika Davorina Trstenjaka. Razven tega bi stvar morebiti za katerega našinca utegnila biti tudi kako poučna, zanimiva in — vspodbudna, kar bi pač temu sestavku še bil nekak poseben namen.

Književna delavnost.

Slovenci opazujemo v književnosti svoji neko označevalno posebnost, tó namreč, da je velika večina naših pisateljev stanú duhovskega, vsaj v prejšnji dóbi takó. Znano je sicer, da so od začetka slovenske pismenosti: od sredine XVI. veka pa do novejših časov: tja do konca minulega XVIII. veka, naše književno polje obdelovali malone sami duhovniki; vendar, ozirom se nekoliko le v književno povestnico svojo, da vidimo, kaj nas ista v tem uči posamezno o delovanji slovenskih duhovnikov.

Že prva slovenska in vseslavjanska pisatelja, ss. Ciril in Metod, bila sta duhovnika, ki sta bogoslužne in svetopisemske pa še druge cerkvene knjige preložila na naš čestiti jezik staroslovenski pred tisoč in toliko leti. — No, pa kdo so bili utemeljitelji uprav novoslovenske književnosti? Duhovniki: Trubar, Dalmatin in njiju vrstniki v 2. polovici XVI. veka, podavši nam v sedanji govorici zlasti sveto pismo, razne katekizme in molitvenike, pa takozvane postile ali evangelijske pridige in duhovne pesmi (od l. 1550. do 1584.). A kdo je započeto slovstveno delo nadaljeval v XVII. stoletji? Duhovniki: škof Chrön z evangelijsko knjigo (l. 1612.), kanonik M. Kastelec z nabožnimi spisi (l. 1678.—88.) in kapucin o. Janez Krstnik od S. Križa s cerkvenimi govori (l. 1691.—1707.). In kdo so bili téh nasledniki za isti posel v XVIII. veku? Zopet duhovniki, in tu v toliki večini, da med več nego polstotino slovenskih pisalcev v tém stoletji nahajamo le kakih deset neduhovnikov.

Znamenitejši so: Kapucin o. Hipolit, izdal svoj slovar (l. 1711.) in slovnico Bohoričevo v drugem natisku (l. 1715.); kapucin o. Rogerij pridige (l. 1731., — 43.); jezuit Basar tudi pridige (l. 1734.); župnik Paglavc nabožno-ascetične spise (l. 1745.—50.); avgustinec o. Marko Pohlin knjige nabožno-verske, svetopisemske, pripovedne, zabavne in poučne (l. 1765.—98.); župniki Gorjup evangelijske nauke (l. 1770.), Hasl sveti post (l. 1770.) in Rupnik trpljenje Kristovo (l. 1773.); jezuit Gutsman duhovne nauke, slovnico in slovar (l. 1770.—89.); farar Küzmič Stevan novi zakon (l. 1771.) in plebanuš Küzmič Mikloš razne cerkveno-nabožne spise (okoli l. 1780.) v ogr.-slov. narečji; župnik-kanonik Japelj pridige (l. 1794.), a posebno Sv. pismo (l. 1784.—1804.) s tovariši sotrudniki; beneficijat Breznik večno pratiko (l. 1789.); pa župniki: Zagajšek (Zelenko) slovnico (l. 1791.), Goličnik čebelarstvo (l. 1792.) in Reja krščanski nauk (l. 1891.); ter

duhovnik Vodnik o prehodu prejšnjega v sedanji vek (l. 1795.—1818.) spise o raznih strokah književnosti.

Naravski so se ti in drugi duhovniki pisalci bavili največ s tvarino bogoslovno, Pa vendar so poleg té pisali tudi o nekaterih drugih stvaréh, zlasti o jezikoslovji, kakor je ravno vmes omenjano. A ko se je v Slovencih posebno začetkom našega stoletja začela vsestranski obdelovati prava književnost svetska — kdo je bil tedaj med prvimi njé gojitelji? No, zopet duhovniki. Ne govoreč tu obširneje o novih slovnicih in slovarjepisih, kakor so duhovniki bili: ravnatelj Vodnik (pismenost l. 1811., slovar rkp.), kapelan Dajnko (slovnico l. 1824.), profesor Metelko (slovnico l. 1825.), bogoslovec Murko (slovnico l. 1832., slovar l. 1833.), župnik Jarnik (etimologikon l. 1832.), župnik Potočnik (gramatiko l. 1849.) . . . poglejmo le površno v raznovrstne predmete tedanje in še nekoliko sedanje književnosti svoje.

Kdo je zlagal prvi naše umetne pesmi necerkvene vsebine? Duhovniki: Vodnik (l. 1806., 1809.), Stanič (l. 1882.), Modrinjak (pr. l. 1827.), Jarnik (do l. 1844.); a kdo nam je prav za prav ustvaril in najobilneje hranil pesemsko Krajnsko Čbelico? Duhovnik dr. Zupan (l. 1830.—33.). Kdo je pisal prvi boljše povesti za slovensko mladino in preprosto ljudstvo? Duhovniki: poznejši škof Ravnikar (l. 1815.), kapelan Jarnik (l. 1814.), kapelan Dajnko (l. 1824.) spirituval Slomšek z bogoslovci (do l. 1832.), župnik Ciglar (l. 1836., 1839.). Kdo je sestavljal prve knjige za naše ljudske šole? Duhovniki: Vodnik (l. 1811.), Ravnikar (l. 1816.), Metelko (l. 1830.—46.), Potočnik (l. 1847.—57.), pa škof Slomšek (l. 1853.). Kdo je zasnoval prve slovenske novine? Duhovnik Vodnik (že l. 1797.—1800.). Kdo nam je podal prve knjige gospodarsvene, prirodoznanske, obrtstvene, v našem jeziku? Duhovniki: župnik Ješenak o poljedelstvu (l. 1821.), župnik Pirc o vrtnarstvu (l. 1830.—34.), Jarnik o sadjarstvu (l. 1817.), razven že imenovanega Goličnika še Danjko o bčelarstvu (l. 1831.), pozneje župnik Zalokar ob umnem kmetovanji in gospodarstvu (l. 1854.), pa župnik Vrtovec obširno o »vinoreji« (l. 1844.) in »kmetijski kemiji« (l. 1847.) pa nekaj o zvezdoslovji (v »Novicah« l. 1847.), a benediktinec prof. o. Robida o »naravoslovji ali fiziki« (l. 1849.), pa o »zdravem telesu« (l. 1846.), »domačem zdravniku« (l. 1854.) in »domačem živinozdravstvu« (l. 1856.).

Kdo nam je prvi pisal zgodovino našo in občno? Duhovniki: župnik Krempelj štajersko (l. 1845.), župnik Hicingar splošne zgodbe cerkvene in svetne (l. 1849., 1852.), »občno povestnico« pa župnik Vrtovec in prošt Verné (l. 1853.—63.). Kdo nam je začel prvi znanstveno preiskavati in naučno tolmačiti slovenske starožitnosti? Duhovnik, profesor in potem župnik Dav. Trstenjak (v »Novicah« od l. 1853. sèm, pa v »Glas-

niku«, »Letopisih Matice Slov.« idr.). Kdo je največji jezikoslovec naš? Poleg Miklosicha duhovnik Or. Caf (do l. 1874.). Kdo je spisal prvo latinsko slovnico slovenski? Frančiškan prof. o. L. Hrovat (l. 1874.). Kdo nam je podal književno zgodovino našo v najtočnejšem pregledu? Duhovnik prof. J. Marn (»Jezičnik« l. 1883.—87.). Kdo je poslovenil največ in najlepših povestij, novel in romanov iz drugih slavjanskih »jezikov«, češkega, poljskega, ruskega? Duhovnik Lav. Gorenjec-Podgoričan (l. 1864.—86.). Kdo nam je ustanovil književno družbo sv. Mohorja? Glavno pač škof Slomšek (l. 1851.). Kdo ima za národno stvar med našim ljudstvom izvenrednih zaslug kot novinar? Duhovnika profesorja Einspieler (zlasti po listu »Miru«, in dr. Gregorčec (po »Slov. Gospodarji«). Kdo je priobčeval najnavdušenejše rodoljubne članke v »Slov. Narodu«? Duhovnik Raič Božidar. Kdo je v Slovencih najuzajemnejši Vse Slavjan književni? Duhovnik Matija Majar. . . .

Pa, kdo bode našteval vse té pojedinosti! Tó nam tukaj ni možno, a niti potrebno ni; saj, kdor se zanima o slovenski književnosti, njemu so znani njé obdelovalci i svetovni i duhovni. I dandanes imamo Slovenci med umnimi delavci na našem polji književnem razmerno dokaj lepo število duhovnikov, sejočih raznovrstno zdravo seme v brazde rojstne njive slovenske knjige ter istotako vojujočih z uma svetlim mečem, s peresom v roki za pravično in sveto našo stvar, a to ne baš najzadnjih in ne najslabših. In kar pravi jeden prvih pesnikov slovenskih, istotako duhovnik, S. Gregorčič, v tém obziru o samostanih, velja pač tudi v obče za marsikatero hišo svetjskih duhovnikov naših: »Premnogi nam notri živé učenjaki, premnogi nam notri živé narodnjaki«.

Odkod neki vse to?

Razlogi književnemu pôslu.

Istina je, da so početki literature v vsakem národu več ali menj značaja cerkveno-verskega, zasnovani in pospešavani najbolj po cerkvenih služabnikih ali duhovnikih. Vendar pri nas Slovencih je to le pojav, kakeršnega po drugod ne nahajamo, zlasti pri Neslavjanih ne. Zato pa bi gotovo bilo zanimivo, da se zna, kaj je pravo za pravo temu pri nas posebej vzrok in povod. Preiščimo torej nekatere glavne razloge književnemu delovanju duhovnikov slovenskih.

Kakor znano, bili so v srednjem veku v obče duhovniki malone-jedini naobraženi, ki so znali čitati in pisati; a to je trajalo še nadalje tudi v novi vek vsaj kaki dve stoletji takó. In akoprav so sčasoma začeli knjigo in védo gojiti tudi svetovnjaki, naščini vendar

✕ od té strani ni bilo nikakšne koristi; kajti pod izključno nemško vladno v Slovincih národnemu življu ni bilo mesta nè v šoli nè v uradu in sploh nè v javnem prometu. V književnosti je izprva vladala latinščina, kakor povsod, pozneje pak je prodrla nemščina kakor v službovnikih tako i v naučnih strokah. Domači jezik je nahajal pri nas zunaj kmetske kočje jedino zavetje le še v hiši božji, v cerkvi; a tedaj je bil pač najbližji povod uprav duhovnikom, da so poleg ustnega pouka še prijeli za peró ter so ljudstvu svojemu podali tudi njegovo besedo pisano.

Pri tem so duhovniki v tedanjih časih bili pri nas tudi jedini sposobni pisati slovenski. Res, v šoli se pravičnega jezika v oni prvi dóbi niso učili, a znali so ga vsaj kakor tako govoriti od dóma; in dasi v studijah svojemu národu pač precèj odtujeni, vendar so pozneje v službovni življenji bivali največ le zopet sredi národa samega, ž njim izravno vedno občevali ter tako zmerom bili napotovani na materinščino. A tega pri drugih stanovih ni bilo. Uradniki in ostali službeniki vladni so bili zvečine tujci, slovenščine nezmožni; pa tudi isti domači rojaki, ker so, itak že vzgojeni v povse tujem duhu, živeli ✕ še navadno po mestih in torej s slovenskim občinstvom niso bili toliko v neposredni dotiki, niso imeli take dobre prilike, da bi se bili pečali s slovenskim pisecom. A zato v istini tako majhno število svetskih pisateljev naših v dóbi národnega mrtvila.

Duhovniki naši pa so nadalje bili tudi primorani, da po slovensko pišejo. Saj božjo besedo so ljudstvu v cerkvi oznanjevali v tém jeziku; no za táko ustno poučevanje v pridigah in krščanskih naukih pa je gotovo bilo živo treba pripomočkov pisanih. Dokaz temu so nam nekateri dasi jako majhni ostanki še iz dóbe naše predknjiževne, kakor so znane navadne molitve, očitne izpovedi in homilije ali načrti propovedni. In tako so nastale pri nas tudi najstarejše zbirke raznih cerkvenih govorov za nedelje in praznike v letu, o katerih pisalci večkrat sami naravnost pripomenjajo, da so jih spisali in na svetlo dali za svojo porabo pa tudi v pomoč duhovnim tovarišem svojim ter neredko uprav po drugih na to nagovorjeni in prošeni za to. Dà, takih primerov še imamo i dandenašnji ter nam tudi svoja izkušnja do dobrega zasvedočuje potrebo takšnih knjig in spisov.

(Konec prihodnjič.)

Doslej neznana knjiga slovenska.

Priobčuje V. Oblak.

knjižnici graškega Marijinega samostana (Mariahilfer-Kloster) je shranjena majhna dozdej neznana slovenska knjižica, katere niti Kopitar v svoji slovnici, niti Šafařík, niti naš vestni Marn ne omenja. Naslov ji je: Catechismus, Tu je bukvize. Tega sprafhuvanja is pet shtukou Kerfhanfkega Navuka zhastitega patra Petra Canisiusa is tovarshtva Jesufoviga. H' perpomaganju vseh Gospudou Farmastru, Duhouneh ofkerbnikou, vuzhenikou: tudi otruk, inu starci-fhou, bratou, inu fester Bratoufhine Kerfhanskega Navuka. Skus Perpuhanje teh Visheh. V' Celouzu. Per Deidizhih Joannesa Friderica Kleinmayr 1762, 12°, 192. To je tedaj prva izdaja istega »Catechismusa«, katerega tretjo ali peto Šafařík I. 117 omenja »Catechismus, tu je bukvize tiga isprafhuvania is pet shtukou kerfhanfkega navuka Petra Canisiufa etizh (petizh oder tretizh; die ersten Buchstaben abgerissen) v' druk dane inu pobulfhane i. t. d. V Lublani, Eger 1770, 12°. 198 S.« Tudi četrta izdaja, katero Marn (»Jezničnik« XVII, 76) omenja, je 1776. l. v Ljubljani izšla.

Naša knjižica ni toliko radi svoje vsebine zanimiva — v tem oziru se ne razlikuje veliko od sličnih istodobnih knjig svoje vrste — nego radi tega, ker je v koroškem narečju pisana, v katerem iz začetka druge polovice XVIII. stoletja imamo le prav pičlo število knjig. Vsebina knjižice je naslednja: Na str. 3—7 je kratek navod k branju »Visha brat se vuzhiti«. Za tem dve strani obsezata »predgovor od Bratoufhine Kerfhanskega Navuka, inu pridnosti letih bukviz.« Na str. 9—128 je sam katekizem, kateremu je šestnajst cerkvenih pesmij pridanih (str. 129—167). Na konci (str. 167—192) je nekaj litanij in molitev.

Da se vsaj nekoliko razvidi, kakšen je jezik, podajamo najvažnejše posebnosti v glavnem osnutku. Stsl. poluglasnika *h* in *h* nadomeščuje navadno *e*: den 11, 12, menje 18, 44, pomenfha 56. Za stsl. *h* stoji, kadar je ta samoglasnik zategnen in naglašen, skoraj izključno *ie*: neviadni 8, 27, refvietlen 11, griehou 12, 15, odrieifhnik 12, viernih 12, diele 22, 26, zhries 14 i. t. d. (Zanimivo je, da se ta predlog v tej knjigi piše *čez*. Vsi slovenski pisatelji XVI. in XVII. stl. poznajo in rabijo ta predlog v obliki *čez*; tako tudi Krelj v svoji postili). Samó redko stoji v tem slučaju *e*: verni 18, fpovedati 18, vernch 31.

Kadar je pa *t* nenaglašen, nadomestuje ga *e* in *i*: divize 18, zhlovek 11, 13. Prostemu stsl. *e* odgovarja tudi *e*, samó v nekaterih slučajih se ta *e* nadomeščuje z *ie*, in to kadar je naglašen in zategnen. V tem slučaju se tedaj prosti *e* tako glasi, kakor namestnik naglašene *t*; ali to samó nekolikokrat: nebiefs 11, 38, nebiefse 12, 37, shieft 118. Naglašen in dolg *o* se je izpremenil v *u*: kratku (neutr.) 3, pomuzhio 7, gofpuda 14, modrust 34 i. t. d. Če bi imel *u* v začetku besede stati, pridene se mu *v*, tedaj: vupanje 19, navukam 30, vuzhiti 42. O soglasnikih je samó naslednje omeniti. *G* se pred mehкими samoglasniki *e* in *i* izpreobrazuje v *j* (t. j. *g* = *j*): drujeh 17, 55, druje 8, 56, drujem 27, drujemu 34, nadlujeh 102; druji 8, 64, druji 8, ushji (= užgi) 35. Ista izprememba se nahaja tudi v kranjskih severozapadnih narečjih, katera mejé na Koroško ali so vsaj blizu meje koroške (cf. Baudouin de C. Otčety komand. min. nar. prosv. II. 87 in Valjavčeva razprava o Predvorskem narečji v progr. Varaždinske gimn. 1858). Glasna skupina *šč* se ne nahaja, nego *š*: bratoufhina 7, kerfhanstva 10 i. t. d. Mimo molitva čitamo mnogokrat modlitva, 26, 31, 35 i. t. d.

Ob oblikoslovji je naslednje opomniti: Loc. sgl. *v/o*-deb. se skoraj izključno glasi na *-u*: bogu 8, písmu 9, ferzu 15; in str. sgl. in dat. pl. iste sklanje se končuje že samó na *-am*: krisham 10, ferzam 12, synam 97; jedina izjema je dat. pl. dielem 120, kjer je *e* iz nom. pl. vzet. Nom. pl. *o*-deb. je mesto na *-a*, na *-e*: diele 26, 33, nebiefe 12. Loc. pl. te sklanje in tudi soglas. debel, katera se v nsl. po tej sklanji sklanjajo, je na *-eh* in *-ah*: dieleh 29, nebieffeh 20; petkah 44, zhařah 18, krajah 8. Ali je končnica *-eh* tega sklona nekaj starega in tedaj neposredno odgovarja stsl. *-ěhъ*, ali je pa nekaj sekundarnega in po vplivu analogije nastala, dá se samó določiti, če historično zasledujemo razvoj sloven. sklanje od Trubarja do začetka našega stoletja. Nom. sgl. v (y)-deb. se glasi na *ou* in *va*: molitva 21, zirkou 9, kletva 120. Končnica gen. in dat. sgl. pronom. in sestavljene sklanje je *-ega*, *-emu*: malega 9, svetega 9; dobremu 24 i. t. d. Tudi v gen. in dat. pl. je *-eh*, *-em* končnica in ne *-ih*, *-im* in sicer tudi v sestavljeni sklanji, katera gre tedaj v nekaterih sklonih po analogiji pronom., kakor to zapazujemo tudi v drugih slov. jezikih: poglavitneh 10, brumneh 12, boshjeh 16, dobreh 26; tvojeh 29 i. t. d. V dat. in loc. sgl. fem. je končnica *-ej*: pravei 12, lubesnivei 21, boshjei 32, fvojci 22, tei 17. V nom. pl. neutr. je mesto *a*, *e*: dobre. Tako je tudi v nom. sgl. masc. in neutr. mesto *ta* in *to* (stsl. *tъ* in *to*) vedno *te* 10, 11, 14, 29 i. t. d., ali nom. fem. (stsl. *ta*) je vedno *ta*. V 3. os. množ. IV.

vrste se ne nahajajo krajše oblike, nego samó daljše n. pr.: storijo 26, hodijo 42, redijo i. t. d. Komparativ se tvori s suf. -ěj: potrebneifhi 12, pravizhneifhi 22, stareifhi 39 i. t. d. — Vener, vuner se ne nahaja, nego samó vunder 66, 88. Mesto noben se je ohranil še oben: obeno 50, obenega 54. V istem pomenu se rabi tudi odniri 58.

Da se bolje razvidi, kakšen je jezik, podajam v naslednjem predgovor. — Bratoufhino Kerfhanfkega Navuka je pruvizh v' letu 1571. S. Pius te V. tega jímena Rimski Papesh gorpoftaviu. Paulus te V. je taifto v' letu 1607. s' velikim odpuftikim poterdiu, inu pogmeraui. V' letu 1752. na 19. den miesenza Martia je leta Bratoufhina na Dunaji h' pruvemu osnanjena; v' letu 1750. na 8. den miesenza Novembra fpet na Dunaji per Patrah Jefuitarjah pod pomuzhio S. Joannesa Francisca Regis is Toyarfhtva Jefuf. Mifsion. inu nedoushneh otrozhizhou ponoulenu. V' letu 1756. nu potem je bila ta Bratoufhina v' drujeh deshelah gor perpraulenu. Te Bukvize fo pa satu vkup sloshene, 1. kir fe je snaidlu, da fo otrozi, inu druji nevidni ludi nailoshei te kerfhanfski navuk sapopadli, nu saftopili, kader fo na to visho katira fe v' teh bukvizeh snaide, sharani bili. 2. Kir ludi is enega kraja v' en druji pridejo, je dobru, kader fe na vfeh krajah ena enaka visha tega fprafhuvanja dershi; taku ludi da li v' druje kraje pridejo, veliku loshei na te navajene poprafhike odgovor dajo. Dobru je tudi te bukvize vezh barti prebrat, da se na te v' tiftih sapopadene rezhi ne posabi. Nei bo tedei vfem ofkerbnikam teh duhf, inu drujem, katiri otrokam, al drujem ludem kerfhanfski navuk pried nofsijo, perporozhena ta visha tega fprafhuvanja, katira je v' teh bukvizeh pried poftaulenu: oni bojo per Bogu enu veliku saflushenje meli, inu Bug bo njim njih mujo obiunu plazhau.

Književna poročila.

IV.

Die Evangelisch-Reformirte Kirche Cristo Salvatore (vormals S. Silvestro). Beitrag zur Geschichte des Evangeliums in Triest von A.

Venetianer. Triest und Leipzig. Verlag von Julius Dase 1887.

Stranij 115, cena gld. 1.80.

V našem zvečine italijanski mislečem Trsti se denes toliko pisari, da mora trezen človek žalosten vzklíknoti: uboga pisala, kakó vas zlorabijo! Vse znanstvo, vsaka umetelnost se razpravlja po — enodnevnica = novinah, in uredniki so jim topoglavi gostobesedni židje in odpadniki razni

—*ici*; zastopnikov javnega mnenja je prgišče vlaških golobradcev in gnezdece zagrizlih zelenih puhlih ničevdedcev — to so vam nositelji vse prosvete in vsega naobraženja. Ti nam dan na dan oznanjajo podlost za neumnostijo in občinstvo slastno čita in srka učenost iz tega zmesa, polnega vsakojakih pogreškov, katero potem prodaje po nizkeji in visokeji ceni po krčmah, trgih in celó v mestnej zbornici.

Tu hodi na svetlo znanstveni »Archeografo Triestino«, ki prinaša zgodovinske (?) razprave; v njem izvaja nekdo lepo slovansko besedo Zavilje = Zavale, Zavalje iz furlanske godle: Chaulis, Caulis, in hoče s tem dokazati, da tudi okolica tržaška je bila »abitata da popoli celto — carnici«, -- nevedoč, da imamo še danes mnogo slovenskih ostankov po Furlanskem; drugi prorok nam s potnim čelom razlaga, kod so vse stanovali nekedanji Grki po Primorskem; in neki Frauer trdi celó v tem zborniku, da je premnogo imen po Istri semitskega porekla in po budalastem izvajanju ukrepa, da so prvotni Istrani govorili semitski jezik, da so se bili rodili v azijskem Kolhisi in da so čestili božanstva babilonskim enaka! In takšna knjiga usoja se imenovati: ozbiljno zgodovinsko delo? — Te težče glave, take tesnorazumne neznalice se osmeljajo pisati o slovenskej književnosti ter smešiti naše starejše znane pisatelje? (Prim. »Indipendente« 1887. dne 15. sept. št. 3725.) Židovska predrznost!

Istino je trdila pred nekaterimi leti ruska »Večernaja gazeta« govoreča: »V naši dni čelovek beret svojo mudrost iz gazet in žurnalov«. Na tržaskih tleh ne bode znanstveno seme nikdar dobro urodilo in uspelo; učenih del pokvarjeni in duševno lenivi Tržačan neče podpirati in ne utegne čitati, zatorej se redkokedaj bere kaj temeljitnega, zaradi tega zaspi vsako znanstveno podjetje v povojih, a tim več naročnikov in čitateljev ima babski »Piccolo«, pustolovna »Alabarda«, vetrenjasti »Mattino«, glupošaljiva nedostojna »Pulce« in tajnoučna, zlate zore boječa se »Alba«. Edino dostopna mestna knjižnica je vedno prazna, samo o zimskih večerih se hode mladiči smejati in gret v zakurjeno sobo, lupit paljen kostanj in mozgat slastic!

Tim znamenitejši je vsak zgodovinski proizvod, vzrastel na tej neplodnej ledini, sosebno važen pa za nas, ako tudi le mimogredé omenja pradedov slovenskih, naše minolosti, kajti premalokrat srečaš tukaj tak spis, čeravno ti svedoči v prvej vrsti mestno ime samo, da Sloveni tu nismo tuji pritepenci, kar so hoteli dokazati dr. Kandler, Don Angelo Marsich in vsi ostali laži-zgodovinarji italijanski. Sam Manzano priznava v svojih »Annali del Friuli« I. na 94. str., da so živeli Sloveni (Schiavoni) uže okolo 492. l. po Kr. ob vsem adrijskem zalivi. V različnih listinah nahajaš popačene priimke tržaskih prebivalcev in okoličanov n. pr. Bogatič ali Bogatec (1495. l.), Kovač (1442. l.), Lastovica (1446. l.), Mihec (1477. l.), Mrzlič

(1484. l.), Nabijavec (1377. l.), Petelin (1440. l.), Prosinec (1379. l.), Repič (1420. l.), Rožič (1375. l.), Sluga (1495. l.), Vodnikar (1395. l.), Železnik (1459. l.), itd. Leta 1468. so bili patriciji tržaški tudi: Babič, Blagošič ali Blagožič, Lisica, Mirec, Nedelo (?), Petač. Starejši še živoči okoličanje se še denes spominajo domačih imen nekaterim trž. ulicam: Riborgo = velika ulica: via S. Francesco = na njivah; via delle beccherie = v mesnicah itd. V raznih cerkvah tržaških se je tudi v prešlih stoletjih propovedalo in spovedovalo slovenski, vzlasti bogomolje „Madonna del mare“ je bilo povse slovensko, kajti onde se je vedno propovedalo „in cragnolino“. (Jennerjev rokopis: Chiese di Trieste I. Fol. 167.) Vse to nam priča, da nekdanj se v Trstu niso sramovali slovanščine.

Zašel sem predaleč, a baš tu je bilo prikladno mesto izpregovoriti o tem, zatorej oprostite mi, čestiti bralec! Takšna ugodna prilika se ne nudi vsak dan.

Po tem malo trpkem uvodu vzemimo v roke imenovano Venetianerjevo knjigo, ki se nam preporeča uže po svojem papirji in ročnej vnanjosti, s čistimi pišmeni in po lepem, pravilnem, morebiti tu in tam še preučenem, drugod nekako prepesniškem jezici. Tiskarskih napak ni opaziti, kar nam je denes uže posebno pohvaliti kakor redkost, kajti s takimi pogreškami je druga polovica devetnajstega stoletja zelo napredovala. Pisatelj, bivši evang. župnik helvetske cerkve v Trsti, navaja mnogo novejših del in menj poznanih rokopisov, iz katerih nam je izcrpil važnih podatkov in izpravil zaerjavela mnenja. Da-si gradivo ni najlepše razvrščeno in pregledno urejeno, vendar knjigi ne moremo tega šteti v greh, kajti za vzdarje nam objavlja zanimljive tvorine; nepohvalno je edino, da je preveč pristrana in da se opira tudi ob lažnive zgodovinske zmaške rečenih vlaških mazačev, kakor so Kandler i. dr., katerim ni ozbiljni italijanski povestniki ne verujo in ki radi zamolče, kar je našega ali prekrajajo po svoje, kakor se jim mni najprijerneje.

Prvo poglavje govori o početki in ustanovitvi protestantske občine helvetske veroizpovedi. Avgburški verniki so bili Nemci, švicarski — zvečine Graubündnerji — pa romanskega pokolenja, ki so se bili naselili sredi 18. veka v Trsti. Najimenitnejši Švicar je bil Juvalta, glavni podpornik, čegar hiša je služila v zbirališče in tajno bogomolje švicarsko, kder se je skrivaj netil zubelj duševnega življenja in opravljala služba božja v italjanščini. Po cesarskem ukazu o verskej potrpnosti (tolerantni edikt) dne 13. oktobra 1781. l. so začeli svobodneje dihati; zedinilo se je vseh 27 v Trsti živočih samosvojih helvetskih obitelji in ukrenolo nabirat dobrovoljnih prinosov, da

*) Prim. »Ljublj. Zvon« 1885. str. 690.

si nastave svojega propovednika in da se uvede posebna služba božja, ker so se hoteli ločiti od uže obstoječe občine avgsburške vere, s katero so se poprej družili in tudi do 1783. l. vkupej pokopavali. Obrnoli so se zatorej do gubernija s prošnjo in z dvorskim odlokom dné 21. maja 1782. l. se jim je dovolilo ustanoviti o svojih troških javno cerkev in učilnico. Dobili so vzmožnega ter izkušenega propovednika Grassa, ki je bil podpolno večšč vlašckemu in nemškemu jeziku. Promišljali so nato, kako si obave svoje bogomolje; akoravno niso iskali in zahtevali ogromne zgradbe, bili so vendar v velikej nepriliki, kedaj sezida mala helvetska občina svoj hram božji. Po mnogem naporu so nabrali v Trsti, po Švici in drugod svoto 3472 gld. 25 kr. v ta namen.

Cesar Josip II. je dal 1784. l. odpraviti in dražbeno prodati dvanajst tržaških cerkev in kapelic v korist verskemu zalogu, — tako nam oznanja 2. poglavje. Med obsojenimi je bila tudi cerkvice sv. Silvestra*), katero je ukrenola kupiti helvetska občina za svoje bogomolje, ker se je zdela zaradi svojega položnja in svoje tesnosti in malosti pripravna slabo naseljenim Švicarjem in ne predraga, kajti kupovna cena je bila 1550 gld. in zastopniki so jo kupili na dražbi za 2120 gld. Občina je imela zatem mnogo zaprek z gubernijem radi glavnega vhoda in motnje božje službe v bližnji katolskej cerkvi jezuvitskej, a zadeva se je napósled rešila Švicarjem povoljno in pogodba se je dné 13. maja 1786. l. podpisala. Zanimarjeno poslopje je bilo treba popraviti; troški so rastle; mnogo nabranih novcev je bila občina izdala za svoje pokopališče in ostale potrebe, zategadelj je naložila svojim vernikom novo dajanje, visok davek. Dné 22. oktobra je bila helvetska cerkev odprta in posvečena Kristu Spasitelju (Cristo Salvatore).

III. Cerkev sv. Silvestra je prastara; sledovi kažejo, da je bila često krat popravljena. Pisatelj nam med ostalim riše zgodovinske preostatke, vodi nas v temno, davno preteklost, ko ni bilo še cerkve v Trsti, kadar so služila še mučeniška stanovanja v hramove božje, ko je moral biti vsak kristijan pripravljen žrtvovati življenje svoje za vero. Po raznih predanjih začenja zgodovina tržaške cerkve s početkom krščanstva. Legenda pripoveda, da je bil sv. Peter poslal 44. leta evangelista Marka v Oglej, propovedat blagovestje ter širil sv. vero. Marko je imenoval za vladiko oglejskega in apostola celej Istri s Trstom sv. Mohora, ki pošlje prvega prezbitera Jacinta in še necega dijakona v Trst oznanjat krščanski nauk. Njijino seme je kmalu uspelo in donašalo obilen plod. Ako bi legenda tudi molčala, tu stojimo na trdih zgodovinskih tleh, ki so se pojila z mučeniško krvjo in gnojila s trupli vztrajnih vernikov. To nam svedoče še denes nazivnja nekaterih mestnih

*) Prim. »Ljublj. Zvon« 1884. str. 45.

ulic in trgov. Tukaj so se kristijani neprestano proganjali; Trst je imel od Neronovega do Dijoklecijanovega vladanja več mučenikov, nego-li Oglej, Koper in Pulj.

L. Žvab.

(Konec prihodnjič.)

Vzpomínka na Lublanskou pout' Čechů r. 1887.

Má dušinko! vzpomínáš-li
na tu cestu na tu krásnou,
jejiž stopy nehasnou
v mysli mé co živ já budu!?

Na tu cestu do Slovenska
do Lublaně — srdce jeho —
do Lublaně bílé, milé
kdež nás bratři roztomile
pojali ve svoji náruč
pohostinné upřímnosti!

Zda vzpomínáš, zda zalétáš
v čarokrásné kraje Bledu,
na ta ústa plná medu
jimiž k lidu bůh zde mluví!

Na jezera křišťál modrý
na ostrůvek s kostelíčkem
na přání jež se zvonečkem
vyzvonit chtěl každ' sobě
v této blahé — krásné době!

Vidím ještě před zraková
strmý hrad na štíhlé skále
Postojenské hrůzné divy
rozbouřené mořské nivy,
vrchy jež se s nebem snoubí
ledovec jimž skráně vroubí
běloskvoucí sněhy věčné!

Světa krásy nekonečné
kteréz líčit nedovedem
smrtnelní ni barvou, slovem
rájem ale prostě zovem!

Taká země, taká máti
může vlasti vychovati
Prešírny i Kopitary
netřeba ji skrblit dary.

K této zemi — drahé vlasti —
— nemnoho jichž na oblasti —
láskou vše to plémě rodné,
že jich city neuhodne

jen kdo viděl chrabré braty
z hlučných měst i tiché chaty
kterak brání práva svatá —
ideu jak Slávskou živí!

Obraz byl to věru tklivý
kterak spěli bez oddechu
k uvítání bratří Čechů!

Ani hora nebetyčná
kroky jejich nestavila
ani noc ni chmúra černá
záměr jejich nezřídila.

Prápory na horách vlály
u večer pak ohně zplály
na důkaz té lásky vroucí
bratrské a nehynoucí,

která oba kmeny pojí
ve posvátném rodném boji!

Láska ta necht' vždy nás vzpruží
zapuzuje mldobu časnou,
pak ty ohně nepohasnou
ze slov našich budou skutky!

Třimejme jen svorné dutky
na škůdce i na sousedy
jež vysílaj' svoje hlady
na nás i na všechny Slávy
jimž by rádi srubli hlavy!

Viděl jsem pak v každém retu
byť i neřek o banketu
strážcové že jejich víry
pravý opak dávných bratří
ze století devátého,
statnými jsou bohatýry
na jichž štítě: *svlsta* je psána!

Čest a chvála budiž vzdána
aspoň zde na tomto místě
pionérům pravé lásky
apoštolům Slovenie!
Slovenské že srdce žije

od Trebiže po Adrii
tam kde Dráva se Savinou
jediné jest jejich vinou!
V Kranjsku kněz, to šetmané jesti
mateřštinou jenž lid pěstí!
K slzám byl tu mnohý dojat

a tu teprv cítil v hrudi,
co se v každém Čechu budi
v každém věrném Slovanu!
Ba tu mohl každý znáti
vlast jak dlužno milovati
Kranjský ráj — a bratry Svě!
MUDr. Emanuel Semerád.

L I S T E K.

Pregovori, prilike in reki. Nabral *Fran Kocbek*. V Ljubljani 1887. Izdal in založil *Anton Trstenjak*. Natisnila Klein & Kovač. M. 8°. Str. 95. Cena 50 novč., s poštnino vred 55 novč.

Da je narodno blago v najširšem pomenu besede najdragocenejši duševni zaklad, v kojem se zrcale vse narodove vrline in napake, v obče vsa individuálnost narodova, to je jasno in ně treba še posebe poudarjati. Za ves narodni, recimo *moderní* razvoj ně nič važnejšega, nego ravno preiskati in spoznati vse narodne strani, kajti ako se hoče narod uspešno razvijati v svojih posebnostih, v svojem značaji, morajo ravno te narodne strani biti steber vseh institucij, ki si jih ustanavlja narod za svoje potrebe. Narodni pregovori, ki so samó mali del narodnega blaga, so takorekoč sad bogatih izkušenj, v kojih je vzrasel ter se v njih odgojil narod; oni so spoznanje resnic, do kojih je prišel narod v svojem vsakdanjem umovanji, v takozvanem praktičnem življenji. Ker so torej narodni pregovori neka šola modrosti, ki nas uči, kako je kratko in jedrnató izražati splošne resnice, da delujo tem siloviteje, in ker so vzeti iz bogote mečte, zato se nam razodevajo v bujnih alegorijah, ki so ravno značajna osebitost vseh narodnih pregovorov. Iz tega vidimo, kolike imenitosti so pregovori in kako je želeť, da jih zbiramo in podamo zbrane vsemu narodu, zlasti mladini, da se učí iz njih narodni modrosti.

Delujoča moč narodnih pregovorov ne da se nikakor tajiti. Govornik jih upotrebljuje o vsaki le mogoči priliki, kadar hoče poseben vtisek napraviti na svoje poslušalce ter jih tako s tajinstveno močjo, ki je skrita v njih, hoče uveriti in okrepiti v kaki resnici. In to doseže i zlahka, saj je ravno v pregovorih razlita vsa mečta, in ker ravno delujo najlože na mečto, zato je i naravno, da govornik ž njimi pridobiva, očaruje in osvaja si srca poslušalcev. Drugi upotrebljuje pregovore v kritikah in polemikah, v kojih, kadar ně moči podpreti kake resnice z novimi dokazili, sezajo radi po pregovorih, ki so uže sankcionovali take resnice. Še češče slišimo pregovore v vsakdanjih pogovorih, v kojih se skuša narod. V tem tekmovalni bistroumja zmaguje tisti, ki zna več pregovorov, in to je tisti, kdor natančneje poznaje resnice, do kojih je prišla vsakdanja izkušnja.

Predaleč bi zašli, ako bi hoteli obsirneje govoriti o pregovorih v obče, kajti nam je izveščati samo o zbirki pregovorov, ki je prva izšla v Slovincih, ter nam je izreči o nji svojo nepristransko sodbo.

Odkar so i Slovenci spoznali važnost tradicionalne književnosti po bogatih in ne dosežnih zbirkah Vuka Štefanovića Karadžića, nabirali so pri nas razumniki narodno blago brez zistema ter je razglašali v perijodičnih časnikih. Ie malokdo, kakor n. pr. Matija Kračmanov, potrdil se je toliko in tudi toliko žrtvoval, da bi nam podal celo zbirko. Slovenski pregovori so tedaj raztreseni po raznih časnikih slovenskih. Zdej je prišel čas, da nam zbere vse te pregovore pridna roka, mnogokaj doda in kritično uredi. In to je

storil g. *Fran Kocbek*, učitelj, ki bi mnogoteremu Slovincu mogel biti v tem pogledu za vzgled pridnega in koristnega delovanja. Storil je to z obema pomagачema gg. *Andrejem Fekonjo* in *Antonom Trstenjakom*, kojih poslednja dva sta skrbela za kritično uredbo. Nė nam namen nadzorovati, ali so v tej zbirki vsi slovenski pregovori. To zahtevanje bilo bi preveliko, ker posamičnemu človeku vendar nė moči zbrati vsega. V ta namen je treba vzajemnega delovanja, in do tega še Slovenci nėsmo prišli; a morda bodemo zdaj, ko nas poziva g. dr. Karol Štrekelj, bolj vzajemno in sistematično postopali. S te strani torej nė treba soditi zbirke, dasi nam je priznati, da je nabiratelj popolnoma rešil svojo nalogo podavši nam zbirko, ki zadoščuje za vse potrebe. Soditi nam jo je z druge strani: kako jo je namreč urednik uredil.

Že v početku smo rekli, da se v narodnem blagu, ker se v njem izraža ves značaj, zrcale vse duševne vrline in napake narodove. Toda že zdaj moramo poudarjati, da te napake spadajo v čisto drugo vrsto nego to, kar izraža beseda napaka v navadnem pomenu. Krivico bi delali narodu, govoreči o nekih narodnih napakah, ki bi bile njegovo svojstvo. Te napake neso nič drugega, nego — rekli bi — neka vrsta razposajenosti, v kojih se giblje narod, takorekoč neopazovan v svojih prostih govorih, dobro vedoč, da se ta razposajenost ravno ne spodobi, ali ker vzbuja mnogo smeha in veselosti, poslučuje se je v zabavo. Nabiratelj prve zbirke slovenskih pregovorov izbral je v tem pogledu samo jedno stran, in sicer vrline, v čemer mu mora vsakernik prirediti. Vsakdanje življenje je takovo, da se poleg lepega nahaja i mnogo nelepega, in nikdor nas nė toliko radoveden, da bi zahteval, naj bi nam nabiratelj podal i nelepe stvari, rekši v strašilni vzgled, saj brez te metode narodnega šolanja tudi lahko izhajamo. In zato pozdravljamo Kocbekovo zbirko od vsega srca, ker se nam predočuje v nji narod, kako se pogovarja ter modruje samo o lepih rečeh: domá, z otroki, na polji, v crkvi, krčmi, pri delu, v veseli družbi, sploh o vsaki priliki, tako da se vidimo predstavljene v Stritarjevo deveto ²deželo, v koji prebivajo sami modri, izkušeni in vzorni ljudje. Naglašati moramo in mi smo do cela uverjeni, da iz takozvanih »nemoralnih« izrazov narodovih ne smemo nikoli sklepati na to, da bi nam to bilo kako merilo občnega nemoralnega stanja v narodu. I prosti seljak ve dobro, kaj je lepo, kaj grdo, kaj nesposodobno; v odlični družbi varuje se vedno nesposodobnosti. Takšen kmet nam je predločen v Kocbekovi zbirki slovenskih pregovorov, in zato sodimo, da ne bode nikomur žal, da ne nahaja v nji izrazov, ki jih čuje kde na ulici ali na samem od pojedincev, in takozvani kulturni raziskovalec ali folklorist tudi rad zapušta to polje, ker nahaja drugod dosti gradiva za merilo narodue individualnosti.

Zanimiveje in jedino odločevalno za sodbo zbirke mora nam biti to, kako je zbirka urejena. V tem pogledu izbral si je urednik lahko dvojno polje: moral je biti ali samo zvest zapisovatelj pregovorov, kakor jih je slišati v narodu, kar sicer nė tako lahko, kakor marsikdo misli, toda kot zapisovatelj, ako bi vse verno zabeležil in nam to podal tako, kakor je sam našel, ne bi imel daljne odgovornosti, in odgovoren bi bil za vse — narod. Bilo pa je i mogoče, da se urednik postavi na višje stališče. V prvem pogledu bi imeli pregovori zgodovinsko vrednost in bi dobro došli jezikoslovcem, koji radi opazuje oblike in zlog, zlasti pa vpliv tujih jezikov na naš jezik. Toda urednik jim nė priskrbel tega vsakdanjega užitka! In čemu tudi? Imamo že toliko takega gradiva za izučevanje, da res nė potrebuo, da bi se urednik bil držal i te tradicije. Verjumo, da nihče ne dela rad napak in da so vsakemu človeku na sramoto. Verjumo pa tudi, da bi se i prosti narod, ako bi se v tem oziru bolj zavedal, rad izogibal vseh jezikovnih napak in bi govoril dovršeneje. Zato hvalimo urednika, da se je postavil na višje stališče, da je kot učitelj in poznavatelj narodnega in književnega govora vse popravil po pravilih knji-

ževne slovenščine ter nam s tem podal pregovore v obliki, do koje bi se morali razviti sami, ko bi, kakor smo rekli, bilo v narodu večje zavednosti v tem pogledu. To drugo polje urejevanja izbral si je urednik, in nam je samo dolžnost, nadzorovati ga, je li ta namen dosegel in ali je pravo ravnal.

Ne smemo misliti, da je Bog vedi kaka razlika med prvo in drugo vrstjo urejevanja. Nekoliko vzgledov naj nam pojasni to razmerje.

Često se je uže poudarjalo, da slovenski pisatelji ne rabijo pravilno enklitik. Kdor bi hotel pisati v tem oziru po narodnem načinu, ne pogodil bi pravega, zato je i urednik pregovorov prav storil, da je popravil te nedostatkosti. Po narodno je zasukan pregovor: »Ako ga ne morem doiti, se moreva vsaj srečati« (pravo: . . . moreva se . . .); »Bi šla baba v Rim, pa nima s čim« (pravo: Šla bi baba . . .). Takih vzgledov bi naveli lahko jako dosti, ali naj zadostujeta navedena, ker nam je pogledati i druge strani zbirke.

V narodnem govoru čujemo še dostikrat pridevnike namestu samostalnikov, n. pr. v naslednjih slučajih, v kojih vidimo vpliv nemškega jezika na slovenščino: »Komur Bog, temu vsi sveti« (pravo: svetniki); »Norec vrže v vodo kamen, katerega ne more deset modrih« (pravo: modrecev) izvleči; »Pošten se s poštenim druží« (pravo: poštenjak se s poštenjakom druží); »Grešni grešnemu« (pravo: grešnik grešniku) služi; »Bogu posojuje, kdor ubogemu« (pravo: ubožcu) kaj podeljuje; »Kar mladi ne vedo, stari povedo«; (pravo: Česar mladci, starci . . .). Vse to je zelo zanimivo, ali ker je to že vse poželeženo in mi to stran jezika že poznamo in ker se to ne sme posnemati, odobravamo, da je zbirka, ki je v prvi vrsti namenjena mladini v učenje, očiščena v tem pogledu.

Nikder pa se slovenski zlog nē navzel toliko tujščine, kakor ravno tam, kder se je Slovincu posluževati aktivnih stavkov. Nemško pasivno izražanje je kar poplavilo slovenski zlog, ki je tega radi izgubil mnogo konkretnosti. Navadno govorimo n. pr. »Kdor ima perje, ta se mora skubiti.« Brez dvojbe je ta stavek narejen po nemškem duhu, in mi se strinjamo popolnoma z urednikom, ki je ta pregovor zasukal po slovenskem načinu »Kdor ima perje, tega skubi.« Tako izražanje podaje slovenskemu jeziku neko svežost in plastično živost. Še nekaj primerov: »Prijatelj se spozna v nadlogi, zlato pa v ognji« (pravo: Prijatelja spoznaš v nadlogi . . .); »Ne je se vsaka ptica, katera leti« (pravo: Ne jemo vsake ptice . . .); »Več ko je lažnikov, lože se zve resnica« (pravo: . . . lože zveš resnico). Takih primerov naveli bi lahko legijo; te smo naveli samo zato, da opozorimo pisatelje, kako jim je biti opreznim, in kako naj to stvar malo premisle, da nam ne bodo odveč kvarili zloga. Vsak dan čitamo take stavke v časnikih in vendar, kako lahko bi se jih izogibali pisatelji, ko bi se le potrudili misliti bolj po slovenskem.

Nekojih nemških besed se je težko izogibati. Preveč so se udomačile in nē nam biti brez njih. Ne moremo jih zato tudi zlehka izkoreniniti; pa nič zato, saj krepost jezika ne biva samo v besedah, no i v duhu. Zatiravati nam je tiste tujke, brez kojih lahko izhajamo. Kako naj bi n. pr. v pregovoru: »Šenk je umrl, zastoj ga je pokopal« zamenili tujko »šenk« z lepo slovensko? Ta posel nē lehek, kajti tu mora človeški razum nekaj ustvariti, kar popolnoma ustreza narodnemu mišljenju. Kakor vidimo iz Kocbekove zbirke, zasukal je urednik ta pregovor po neki narodni inačici tako-le: »Daj je umrl, a nedaj ga je pokopal«, in menimo, da je pravo pogodil.

V našem jeziku je oblika na -ija n. pr. bogatija, kmetija, ki pa nē slovenska. Te oblike se nam je ogibati, kolikor mogoče. Narodni pregovor slove: »Bogatec je toliko zadovoljen svojo bogatijo, kolikor siromak z beračijo.« Ta pregovor daje se lepše izraziti tako: »Bogatec je toliko zadovoljen svojim bogastvom, kolikor siromak z beraštvom,« in res, ta pregovor je i tako popravljen v Kocbekovi zbirki (To je že res; toda tako popravljeni pregovor izgubi stik in z njim nekoliko lepote svoje. Ured.).

Značajno svojstvo narodnih pregovorov je to, da so zloženi v lepem *ritmu*. Pri njihovem izgovarjanju zapaziš takoj, da teko kakor bi tekli bister potok. Vse je pravilno in vsaka beseda ima določeno mesto v stavku; razpostaviš je li inace, ostane še lahko zmisel, ali pregovor je trd, ker si mu vzel ritem. V tem pogledu je torej bilo uredniku strogo paziti, da ne žalil ritma, in vsa zbirka kaže, da je urednik ravnal vestno in previdno. — Drugo svojstvo narodnih pregovorov je to, da se čisto v njih nahaja leoninska rima. Tako n. pr. nahajamo v zbirki pregovore z leoninsko rimo:

»Kdor se enkrat zlagá, več se mu vera ne dá;« ali

»Jaz z okom, on skokom.«

V tem pogledu bilo je uredniku biti konservativnemu in ne mu bilo dovoljeno prenehati oblik, dasi takšnih ne pozna književna slovenščina, kakršne so včasih v pregovorih. Vsakdo ve, da glagol »zlagati se« spregamo inace, toda radi rime ne zavreči narodove slovnice. Še značajnejši v tem oziru je naslednji pregovor:

»Kdor se ženi, ima žago in malin, potle pa vsega po malin,«

(t. j. po malem). Vemo, da se po nekotih krajih slovenskih čuje *n* namesto *m* na konci besede, in to posebnost je moral urednik v zbirki pridržati zaradi prve omejenih razlogov.

Preveč bi nam naraslo izvestje, ko bi hoteli vse navesti, kar smo zapazili v zbirki. Hoteli smo samo pokazati, da je zbirka vestno urejena, da je trudapolno nabiranje in urejevanje vse hvale vredno in da vsakemu Slovincu dobro dojde v pouk in zabavo. Na podlagi te zbirke bode mogoče učenjakom še nadalje preiskovati narodove nazore o veri, domovini, prijateljstvu, ljubezni, sovrastvu itd., sploh o vsem njegovem djanju in nehanju, o njegovem mišljenju in početju in zato zasluži, da jo priporočamo najtopleje, ter se nadajamo, da bode slovensko občinstvo z obilnim naročevanjem odlikovalo nabiralca in odškodovalo izdatelja in založnika, da ne bodeta imela poleg truda še gmotne izgube. Naj torej še samo pristavimo, da se zbirka dobiva in naročuje pri Antonu Trstenjaku, pisatelju v Ljubljani.

Pravna terminologija. Dne 9. in 10. septembra t. l. zbralo se je v poljskem mestu Krakovu k sijajnemu kongresu okoli štiristo poljskih pravnikov. Iz ruske, nemške in naše države so prihiteli vkupe, da se posvetujejo o važnih pravnih in narodno-gospodarskih vprašanjih. Tvarina, katero jim je bilo obdelavati, bila je čuda obširna. Nas je zanimala najbolj razprava dra. Balcerja o potrebi slovarja, ki bi določil poljsko pravno terminologijo. Njegovi predlogi so se vzprejeli brez ugovora in dodatka.

Nehoté smo se o tej priliki spomnili svojih razmer. Ne moremo se v kulturnem razvitku primerjati s Poljaki, ki nas tolikanj presežajo po številu in imovitosti. Tudi na takov praven slovar, kakor si ga gotovo osnujejo oni, mi niti še ne moremo misliti. Ali nekoliko več dela na tem zapuščenem pravnem polju bi menda vendar utrpeli. Naše razmere v tem oziru so v resnici žalostne. Po vseh zastopih, po časopisji, pred oblastvi zahtevamo, naj nam uradujejo slovenski — sami pa ne storimo kar nič v razvoj pravne terminologije. Skoro vsak sodnik ima svoje tehnične izraze. Da imamo »sode«, »sodišča« in »sodnije«, da pravi ta »original«, oni »prvopis« in zopet drugi »prvnik« — in na stotine bi našli taci nedoslednosti — to nas še ne bi motilo, da ne bi naši sodniški obrazci kar ne mrgoleli huje skvarjenih in spakedranih novotarij. In to vse le zato, ker prepuščamo, da nam praktično delo prehiteva teoretični razvitek, ker nam ustvarjajo pravni jezik ljudje, ki se po teoretičnih izpitih razpršé po uradih ter brez sistematičnega jezikovnega in velikokrat tudi pravnega znanja pri največjem trudu ostanejo le — začetniki.

Bliža se novo leto. S kako radostjo bi pozdravili slovenski pravniki porod pravnika lista! Ne mislimo, da bi se ravno na jedna pleča moralo vse naložiti. Razlagov se našemu narodu malo poraja. Ali dale bi se moči združiti v kakšnem pravnem društvu. Hrvatje je imajo ter dobivajo od njega svojega »Pravnika«. Čehi imajo društvo »Vséhrde« in »Pravnička jednote«, katera izdaje že štirindvajset let svoj »Česki pravnik«.

Izdajati slovenski pravniški list, skrbeti za slovensko izdavo vseh zakonov in posebno za razvoj stalne in točne terminologije s tem, da se sestavi komisija iz pravnikov in jezikoslovcev, to naj bi bil namen »slovenskega pravnškega društva«. Zato apelujemo na slovenske pravnike v Ljubljani, da v tem oziru storé domovinsko svojo dolžnost.

Fr. R.

Rječnik hrvatsko-slovenski. Pod tem naslovom je ravnokar v Zagrebu prišla na svetlo preimienitna knjižica, kojoj je »Hrvatska Matica« namenila slovenskim udom svojim. Razložek med slovenskim in hrvaškim jezikom je tako majhen, da vsak književno izobražen Slovenec lahko čita knjigo hrvaško, Hrvat pa slovensko, v tem ko so se priprosti ljudje obeh národov od nekđaj med seboj razumevali. Navzlic temu naletí Slovenec, ki se ni učil hrvaškemu jeziku, semtertja na kako neznano besedo, bodisi tujko, bodisi táko, ki se je v slovenskem jeziku že izgubila. Da torej tudi take besede ne bi Slovencu zavirale razumévania hrvaških knjig, naročila je »Hrvatska Matica« po jednoglasnem sklepu občnega zbora Slovencu prof. dr. Musiću v Zagrebu, da sestávi slovarček hrvaško-slovenski; a danes je delo že dovršeno. Pred nami leži lična knjižica od XX+66 stranij. V uvodu je Matičin odbor razložil namen knjižice; na to je prof. dr. Musić na šestih listih v kratkem načrtal hrvaško *slovnico*, kolikor se loči od slovenske, a za njó je nad 6000 hrvaškim besedam dodal slovenski pomen. Na konci knjižice je tiskan tudi izvadek iz pravil »Matice Hrvatske« ter popis vseh knjig, kar jih je »Matica Hrvatska« doslej dala na svetlo. Po vsem tem pa čitamo imenitno naznanilo, da »Matica Hrvatska« vsakemu Slovencu, kdor bi se oglasil do Velike noći 1888. 1., daje za navadno društveno ceno, t. j. po tri gld. za vsak letni tečaj vse knjige, ki so izšle za leto 1881., 1884., 1885 in 1886., a vsako drugo knjigo za pol cene. Ne moremo si misliti knjižice, ki bi bolj pospeševala vzajemno poznavanje ter plemenito duševno zlogo med Hrvati in Slovenci, kakor ta hrvaško-slovenski slovarček; a »Matica Hrvatska« nam je s tem na novo dokazala, kako je njeno delovanje na vsako stran koristno in plodonosno. A kaj naj porečemo o slovarčku samem? Matičin odbor v uvodu sam poudarja, da je to »prva poskušnja« in da potem knjižice ne smemo preostro soditi. Kar se dostaje slovnice bi utegnil kdo rěči, da je prekratka; mi pa sodimo, da je prav tako, kajti navaden človek nima kdaj čitati obširnih slovnice, a drugim je že »Slovenska Matica« zalavna ustrešla z Marnovo hrvaško slovnico za Slovence. Čuditi bi se mogel kdo, da ima hrvaški jezik 6000 besedij, ki se ločijo od slovenskih, ali to je le na videz, kajti gospod Musić je v svoj slovarček uvrstil tudi mnogo tujih, zlasti turških besed, ki se dandanes sicer ne pišejo več, ali se v velikem številu nahajajo v národnih, posebno v mohamedanskih pesmih, katerih misli »Matica Hrvatska« že prihodnjo pomlad izdati prvi zvezek. Razven tega pa nam treba še omeniti, da ima hrvaški jezik za premnogo stvari po več imen, in sicer takšno, ki Slovencem ni znano, in ob jednom drugo, katero ima tudi slovenski jezik. Tudi smo v Musićevem slovarčku našli besed, ki so se v književnem jeziku slovenskem že čisto udomačile, in takih, ki bi jih količkaj vaje čitatelj sam lahko ugenil. Po vsem tem mislimo, da Musićev slovarček ni niti prekratek, niti preobširen, ampak da je pogodil pravo, srednjo pot. Kolikor smo v naglici mogli presoditi, ujema se slovarček z najnovejšimi znanstvenimi preiskavanji, o čemer nismo niti prej dvojili, ker vemo, da malokdo oba jezika, hrvaškega in slovenskega, tako korenito pozna,

kakor gospod dr. Musić. Ko bi pa oster jezikoslovec vendar imel kaj prigovarjati, naj pomisli, da je to »prva poskušaja« in da je slovarček namenjen le za vsakdanjo praktično porabo. Upamo torej, da bodo Slovenci radi segli po njem in da se bodo v še obilnejšem številu vpisavali v »Matico Hrvatsko«, nego li doslej.

Slovenski recepti. Nekemu zdravniškemu delu laškemu, katero je izšlo v 17. veku pod naslovom: »Discorsi dello eccellente Dottore et cavalliero M. Leonardo Fioravanti Bolognese Sopra la Chirurgia« in katerega se jeden del nahaja v tukajšnji c. k. licejski biblioteki, privezano je mnogo rokopisnih beležek, katere je napisala roka gospodarjeva latinski, italijanski in *slovenski*, in ta gospodar je bil nekov domač zdravnik iz Primorja, katero je tačas teritorialno pripadalo deželi Kranjski.

Kakor bi človek sodil po rokopisu, kar se dostaje receptov, kaže se, da so pisani koncem 17. ali početkom 18. veka. Recepti sami so takozvani »ljudski recepti«, vendar spoznavamo v njih potrdilo, katero so prejeli po domačem zdravniku v mnogoletni praksi, kajti priporočajo jih, da »pomagajo«.

Čenjenim čitateljem »Zvonovim« objavljam te recepte, prepisujé dotične rokopisne beležke, in s tem menim, da storim dovolj, kajti značajna oblika kakor tudi jezikovne posebnosti pokazujejo se tako najvidnejšim načinom.

Evo daljših receptov:

1.

Sa Vodenizo

Vsami pu funta Pellina postaui ga zes noz v en ferkil vina Beliga mozio siutra ga na 3 parte szedi od tistega dai pit postelli daiga dobro spoš(?) tisto hudo uodo skuse pot prešene.

2.

Kadar Glaua boli alli ie otekla

Vsami sredizo od eniga hlepza inu io utekni ueno uodo kodar ure kar da io omozi potle io stisni spestio da se un izzidi uli zesto sredizo Rosniga uolia inu dva Zerlaka od icyza masi po glaui ualet.

3.

Sa Ottok kadar edan vas otteze

Kuhai ouas uel Vena inu kokar kuli gorko uel Calido mores turpeti uenim zaklizi uel sachetto na otok stau i et de illa aqua bibe ualet.

4.

Sa kassil

R. tig Plauig Violiz Zuet slatko skorio 3 Lorberie inu Zukar kandilna inu pluznega selitza 15 Sranbregna leto sueti ueno Rutto deni uen Lonz uel Piskar uli friske uode gore pusti da se en pausto(?) poure pi tisto Suezzer inu Siutra gorko ualet.

5.

Sa gliste uel pro uermibus

Zuet od belle psenizne moke deni in aquam claram et de illa aqua da patienti apprime ualet.

P. pl. Radics.

„Ljubljanski Zvon“

Izhaja po 4 pole obsežen v veliki osmerki po jeden pot na mesec v zvezkih ter stoji vse leto 4 gld. 60 kr., pol leta 2 gld. 30., četrt leta 1 gld. 15 kr.

Za vse neavstrijske dežele po 5 gld. 60 kr. na leto.

Posamezni zvezki se dobivajo po 40 kr.

Lastniki in založniki: Fr. Levec i. dr. — Izdajatelj in odgovorni urednik: Fr. Levec. Uredništvo in upravnništvo v Ljubljani, v Medijatovi hiši na Dunajski cesti, 15.

Tiska »Narodna Tiskarna« v Ljubljani.

Navodilo

o pravilnem igranju šaha za začetnike.

Kratka teoretična razprava o odpretjih (otvorjenjih.)

I. Odprte igre.

A. Igra s kraljevim skakačem.

(Dalje).

Ker je branitev po vzprejetji Evansovega gambita toli težavna, svetovati je, da se gambit ne vsprejme, nego odkloni z 4. $Le5-b6$; tudi po odklonitvi nastane igra čisto jako zanimiva in zapletena. Belemu je po odklonitvi možno ali naskok nadaljevati, ali pa s potezo 5. $a2-a4$ z nasledujočim $c2-c3$ in $d2-d3$ kreniti v neko varijanto italijanske partije. Naskok se more nadaljevati na dva načina, ali s 5. $b4-b4$ ali s 5. $o-o$. N. pr. 5. $b4-b5$, $Sc6-a5$; 6. $Sf3 \times e5$, $Dd8-g5$; 7. $Lc4 \times f7$, $Ke8-f8$; 8. $Lf7 \times g8$, $Dg5 \times e5$; 9. $Lg8-d5$, $c7-c6$; 10. $Dd1-f3$, $Kf8-e8$; 11. $Df3-f7$, $Ke8-d8$; 12. $b5 \times c6$, $b7 \times c6$; 13. $d2-d4$, $Lb6 \times d4$; 14. $Lc1-f4$, $De5-f6$; 15. $Df7 \times f6$, $Ld4 \times f6$; 16. $e4-e5$, $Th8-c8$; 17. $Ld5-f7$, $Te8-e7$; 18. $o-o$, $Lf6 \times e5$; 19. $Lf4 \times e5$, $Te7 \times e5$; črni stoji nekoliko bolje.

Jednako mnogovrstna in prav takisto zanimiva, kakor kapitena Evansa gambit je tudi škotska partija: 1. $e2-e4$, $e7-e5$; 2. $Sg1-f3$, $Sb8-c6$; $d2-d4$, $c5 \times d4$; 4. $Sf3 \times d4$, in osobito nadaljevanja: 4. $Lf1-c4$ (škotski gambit) in 4. $c2-c3$ (Göringov gambit). Tu nasledujejo 3 varijante: I. 4. $Sf3 \times d4$, $Lf8-c5$; 5. $Lc1-c3$, $Dd8-f6$; 6. $c2-c3$, $Sg8-e7$; 7. $Lf1-b5$!, $o-o$; 8. $o-o$, $d7-d6$; 9. $Lb5 \times c6$, $b7 \times c6$; 10. $Sb1-d2$. — II. 4. $Lf1-c4$, $Lf8-c5$; 5. $c2-c3$, $d4-d3$; (najbolje je tu: 5. $Sg8-f6$, s katero potezo krene črni v italijansko partijo.) 6. $b2-b4$, $Le5-b6$; 7. $Dd1-b3$, $Dd8-f6$; 8. $o-o$, $d7-d6$; 9. $Lc4 \times d3$, $Lc8-e6$; 10. $Db3-c2$, $h7-h6$; obe igri sta jednaki. — III. 4. $c2-c3$, $d4 \times c3$; 5. $Lf1-c4$, $Sg8-f6$!; 6. $o-o$, $d7-d6$; 7. $Sb1 \times c3$, $Lf8-e7$; 8. $Lc1-e3$, $o-o$; 9. $Sf3-d4$, $Sf6-g4$; 10. $Sd4 \times c6$, $b7 \times c6$; 11. $Le3-f4$, $Le7-f6$. — Tudi zdaj sta obe poziciji prilično jednaki.

Poslednje odpretje, katero še spada k igri s kraljevim skakačem, je angleška igra: 1. $e2-e4$, $e7-e5$; 2. $Sg1-f3$, $Sb8-c6$; 3. $c2-c3$. Najzanimivejša varijanta v tej igri je odgovor črnega: 3. $f7-f5$, ki se imenuje »gambit Ponzianija« po ita-

lijanskem igralcu D. L. Ponzianiju; dobre so tudi še poteze: a) $Sg8-f6$, b) $d7-d5$! in c) $d7-d6$. Tu sledita dve varijanti: I. 3. $f7-f5$; 4. $d2-d4$, $d7-d6$; 5. $d4 \times e5$, $f5 \times e4$; 6. $Sf3-g5$, $d6-d5$; 7. $e5-c6$, $Sg8-h6$; 8. $Lf1-b5$, $Dd8-d6$; 9. $c3-c4$, $d5 \times c4$; 10. $Lb5 \times c4$, $Dd6 \times d1$; 11. $Ke1 \times d1$, $Sc6-d8$. — Obe igri sta jednako razviti. — II. 3. $d7-d5$!; 4. $Dd1-a4$, $f7-f6$!; 5. $Lf1-b5$, $Sg8-e7$; 6. $d2-d3$, $a7-a6$; 7. $Sb1-d2$, $Lc8-d7$; 8. $Lb5 \times c6$, $Ld7 \times c6$; 9. $Dd4-c2$, $Sc7-g6$. Črni stoji dobro.

B. Igra s kraljevim tekačem.

Obrazec tej igri je; 1. $e2-e4$, $e7-e5$; 2. $Lf1-c4$, t. j., beli razvije z drugo potezo svojega kraljevega tekača, mesto (kakor v prejšnji igri) kraljevega skakača. Najboljši potezi črnega sta: a) 2. $Lf8-c5$ ali pa b) $Sg8-f6$! Potezi: $c7-c6$ in $f7-f5$ sta šibkejši. Tu sledé tri varijante: I. 2. $Lf8-c5$; 3. $c2-c3$, $d7-d5$; 4. $Lc4 \times d5$, $Sg8-f6$; 5. $Dd1-f3$!, $o-o$; 6. $d2-d4$, $e5 \times d4$; 7. $Lc1-g5$, $d4 \times c3$; 8. $Lg5 \times f6$, $c3-c2$; 9. $Sb1-c3$, $Dd8 \times f6$; 10. $Df3 \times f6$, $g7 \times f6$; 11. $Sg1-f3$, $c7-c6$; 12. $Ld5-b3$, $f6-f5$; 13. $e4-e5$, $Lc8-c6$. Temu nadaljevanju, počenši s potezo 3. $c2-c3$, pravi se: *klasični popad* v igri s tekačem; priporočal je je osobito slavni francoski šahovec Danican-Philidor, po čegar sodbi je sploh igra s tekačem najboljše otvorjenje, dasi novejši teoretiki soglasno to zanikujejo ter igro s skakačem zmatrajo za boljše. — II. 2. $Sg8-f6$! To je najboljši odgovor v tej igri in se imenuje: *Berlinska partija*. 3. $Sg1-f3$, $Sf6 \times e4$; 4. $d2-d3$! $Se4-f6$; 5. $Sf3 \times e5$, $d7-d5$; 6. $Lc4-b3$, $Lf8-d6$; 7. $d3-d4$, $o-o$. Obe igri sta jednaki.

Ker nam je iz tehniških ozirov treba čem brže završiti svojo razpravo, izpuščamo tu najboljširniše in najnanimivejše poglavje šahove teorije, namreč gambitske igre na kraljevem krilu ter prehajamo k drugemu razdelku.

II. Zaprte igre.

a) Francoska igra.

Obrazec: 1. e2—e4, e7—e6; to je posebno previdna branitev! 2. d2—d4, d7—d5; 3. e4×d5, e6×d5; 4. Sg1—f3, Sg8—f6; 5. Sf1—d3, Lf8—d6; 6. o—o, o—o. Tem šestim potezam je dr. Maks Lange dal ime »normalna partija«. — 7. Sb1—c3, Sb8—c6; 8. Lc1—g5, Lc8—g4; 9. Kg1—h1, Ld6—e7; 10. Lg5—e3, Dd8—d7; 11. Dd1—d3, Lg4×f3; 12. g2×f3, Dd7—h3; 13. Ld3—e2, Le7—d6; 14. f3—f4, Sc6—e7; 15. Tft—g1, Se7—f5 itd. V francoski partiji belemu ni možno doseči nikakega debička, ako se črni korektno brani, nego teoretično bi bil izid te partije vselej remis.

b) Sicilijanska partija.

I. 1. e2—e4, c7—c5; z to potezo se je najlažje ogniti vsem gambitom, 2. Sg1—f3, e7—e6! 3. Sb1—c3! Sb8—c6; 4. d2—d4, c5×d4; 5. Sf3×d4, a7—a6!; 6. Lf1—e2, d7—d5; 7. e4×d5, e6×d5; 8. o—o, Sg8—f6; 9. Lc1—e3, Lf8—d6; 10. Dd1—d2, o—o; 11. Ta1—d1, — Igru sta prilično jednaki. II. 2. d2—d4, c5×d4; 3. Sg1—f3, e7—e6; 4. Sf3×d4, Sg8—f6; 5. Lf1—d3, Sb8—c6; 6. Lc1—e3, Lf8—e7; 7. e2—c4, d7—d5; 8. c4×d5, e6×d5; 9. e4×d5, Sf6×d5; 10. Sd4×c6, b7×c6. Igra je za obe stranki jednaka. Sicilijanska partija je v mnogih variantah podobna francoski partiji; obe sta po vse stvari in osobito je priporočati francosko partijo kot najpreprostejšo odpretje, s katerim zapreči črni mnogo jakih popadov tolega. Res je pač, da partije te vrste niso toli živahne in zanimive, kak odprte igre, ali baš zato, da delj zaslužujejo prednost pred temi izlasti v turnirskih partijah ali pa v žilavih »matches«. — V to vrsto iger spada še

Gambit od damice.

ki je pa dosti živahnejši od ravnokar omenjenih. Obrazec: 1. d2—d4, d7—d5; 2. c2—c4, d5×c4. Bolje, nego ta poteza je odklonitev tega gambita z 2. . . ., e7—e6.

Nadaljevanje: I. 2. . . ., d5×c4; 3. Sgr—f3!, e7—e6; 4. e2—e3, Sg8—f6; 5. Lf×c4, Lf8—e7; 6. Sb1—c3, o—o; 7. o—o, b7—b6; 8. e3—e4, Lc8—b7. Beli ima nekoliko bolj razvito igro. — II. 2. . . ., e7—e6!; 3. Sb1—c3, c7×c5; 4. e2—e3, Sg8—f6; 5. Sg1—f3, Sb8—c6; 6. a2—a3, a7—a6; 7. b2—b3, b7—b6; 8. Lc1—b2, Lc8—b7; 9. c4×d5, e6×d5; 10. Lf1—d3, c5×d4; 11. e3×d4, Lf8—d6; 12. o—o, o—o; obe igri ste popolno jednaki.

S tem završujemo, kakor že omenjeno, iz tehniških razlogov svojo kratko razpravo o teoriji šaha. Žal, da nam ni bilo možno o nekih stvarih obširneje govoriti in da smo morali mnogo zanimivega izpustiti, posebno razpravo o »gambitskih igrah« in teorijo o koncu partije. Morebiti se nam kdaj pozneje ponudi prilika, spisati o šahu samostojno delo (ako bi se namreč kdaj pokazala potreba posebne knjige v tej stroki) in takrat bomo o vseh delih šahove teorije obširneje govorili. Kdor bi pa že zdaj želel, koreniteje poučiti se v šahovi teoriji, temu priporočamo, da si omisli ali Minckwitzov »Abecednik«, o katerem smo že bili pred dvema letoma govorili, ali knjigo »Der Schachmatador« istega pisatelja, ki je izšla koncem 1880. l. v znani Hartlebovni knjigo-tržnici na Dunaji, ali naposled Dufresneovo »Kleines Lehrbuch des Schachspiels«, izdano v znani Reclamovi univerzalni biblioteki v Lipsku.

Ako smo s tem skromnim, v mnogo-kakem oziru nepopolnim in oskudnim navodilom pridobili krasni igri novih prijateljev ter po svoje pripomogli k temu, da se šah i v Slovincih igra nekoliko boljše, dejali bi: bolj umetniški mimo prej, dosegli smo namen, katerega smo imeli pred očmi, pri spisovanju te razprave. Da bi se lepa, plemenita in nedolžna igra, ki se po pravici prišteva umetnostim, v Slovincih čedalje bolj razširjala ter izpodrinila druge puhle in prazne igre, osobito med učeno se mladino, to je naša iskrena želja in zatoorej kličemo kraljevi igri z ozirom na naš narod: »Vivat, crescat, floreat!«

Knjigo:

„Russland seit Aufhebung der Leibeigenschaft“

prodaje pisatelj dr. Fr. J. Celestin v Zagrebu po 50 kr.
in 10 kr. poštarine (mesto prejšnje cene 4 gld.).